Løssalg kr. 35,-

TEGN

NR 1•(7) 88

TIDSSKRIFT OM OG MED TEGNESERIER

JAPANSKE TEGNESERIER

INTERVJU M/MÉZIÈRES/CHRISTIN

FANTOMET · UT AV DE DYPE SKOGER

VIGGO

ET TOTALT HÅPLØST TILFELLE!

© Franquin/Editions Dupuis

semic NORDISK FORLAG AS

DEN FYREN **ER** GANSKE ENKELT KORKA! Dette ble uttalt kort tid etter at Viggo ble ansatt i redaksjonen og man forstod at man hadde fått et stort og uløselig problem. Ingen har noen sinne greid å oppklare hvor denne personen kommer fra og om han har noe i redaksjonen å gjøre. Alle spørsmål om arten og formålet med hans engasjement har ikke gitt fyldestgjørende svar. Han påstår at en ukjent person ba ham møte opp på redaksjonen, og at han kunne se fram til en stjernekarriere. Gutten er blottet for de karaktertrekk som er nødvendig for å gjøre en karriere! Vi finner ham enten i dyp søvn eller i gang med en av disse håpløse oppfinnelsene sine som har en tendens til å utløse kraftige eksplosjoner. Gad vite hvor mange penger som er gått med til OPPBYGGING av diverse vegger. Vi har allikevel et fattig håp om at denne kaotiske fyren skal forbedre seg!

Vi må forresten nevne en ting til hans fordel: **VIGGO ER TIL TIDER EN VANVITTIG FESTLIG FYR, OG VI ANBEFALER ALLE MED SANS FOR DEN SLAGS HUMOR Å GÅ TIL INNKJØP AV ABSOLUTT ALLE ALBUMENE HANS!**

Hilsen Viggos slitne kolleger

T·E·G·N

Nr. 7 3.årg.

MENY

Parnass i knipe
Leder ved Jon Gisle . . . . . side 2

TEGN i tiden
Tegneforlagene våren 88
Konsis . . .
Bøljeskr . . . steøvelser
På ski . . .
Serieheltene på filmen . . . . . side 5

Fantomet – myte eller virkelighet
Rein Alveland intervjuer
Kenneth Soames . . . . . side 10

Fantomet på norsk
Kort møte med
Erik Idahl . . . . . side 13

Prøver tegn
(Vår . . .
Geografi . . . Fantomet . . . . . side 14

Miljøterrorens kunst
«RAMMS» og
Peter Haars . . . . . side 18

En del av bestikket
Espen Schei, serietegner . side 25

En lunefull dag
Tegneserie av Espen Schei side 26

Framtiden er NÅ!
Intervju med
Mézières og Christin . . . . side 29

MANGA!
Japanske serier
ved Kjetil Lenes . . . . . side 35

Alt dette papirarbeidet...
Intervju med
Jerry Dumas . . . . . side 38

Anmeldelser
Kritikk, ros og slakt . . . . . side 43

Alle gode ting er syv . . . . . side 49

Gamle TEGN blir som nye . . . . . side 51

REDAKSJONELT
TEGN utgis av TEGN A/L, Boks 162, 1473 Skårer.
TEGN utkommer kvartalsvis.
TEGN utgis med støtte fra Norsk Kulturfond.

ISSN 0801-6879

REDAKSJONEN:
Tore Feiring (annonser)
Finn Bjørklid (red.sekr.)
Tor Sandberg
(The Fabulous Trønderbird)
Tor Ødemark (økonomi)
Jon Gisle (redaktør)

Illustrasjoner:
Forside: Tore Feiring
Bakside: Ivan Andreassen

Layout & Paste-up:
Finn Bjørklid & Tore Feiring

Annonsering i TEGN:
Kontakt annonse-ansvarlig Feiring
(før 16) 88 10 62 eller (etter 16)
94 23 75.

Abonnementspris:
4 nummer – 130 kr
Abonnement bestilles ved å
betale til postgiro 4 37 21 08

Sats: Jet-Z Fotosats, Oslo
Trykk: Sandvig AS, 1800 Askim

Parnass i knipe

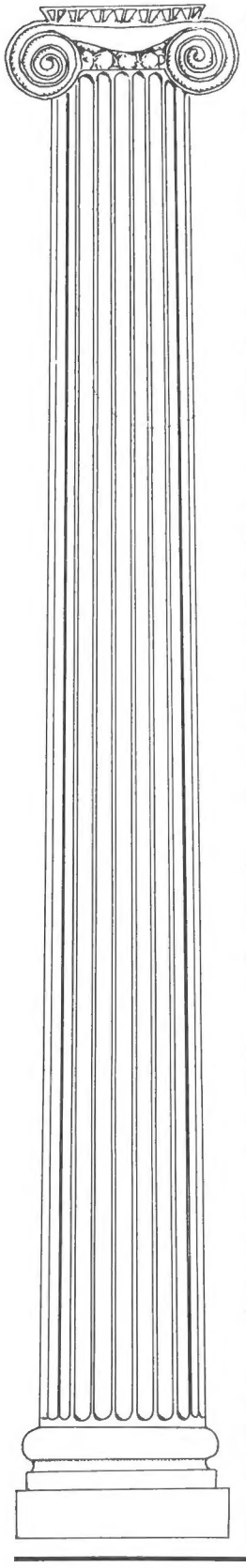

Temaet for februarmøtet i Forening for forlagsfolk bar tittelen «Tegneserier på parnasset». Man hadde satt opp et panel med representanter for Norges fire ledende serieforlag, pluss TEGNs redaktør.

Det ble en deprimerende forestilling. Innlederen, Jón Sveinbjørn Jónsson, hadde nettopp vært gjennom en beinhard budsjetteringsfase i Cappelen, og var sterkt preget av dette. Jónsson bebudet kraftige nedskjæringer i utgivelsesprogrammet, og var redd for at Cappelen om et år helt vil slutte å utgi tegneserier.

Så kom anklagene. Jónsson beskyldte Semic og Hjemmet for å dominere markedet og ikke gjøre nok for kvalitetsseriene. Den siste anklagen rettet han også mot sin egen forlagsledelse. Alle beskyldte Norsk Kulturråd for ikke å gjøre noe for å støtte utgivelsen av tegneserier, og dessuten skyldte alle på vanskelighetene med de ulike distribusjonsformene som er i bruk. Og alle hadde så rett, så rett.

Hulter til bulter med anklagene kom misforståelsene. Det ble – endog fra forlagenes egne folk – satt likhetstegn mellom kvalitetsserier, serier for voksne og serier for et såkalt smalt publikum.

Man må komme vekk fra den oppfatningen at publikum må være lite og voksent for at en serie kan sies å være av kvalitet. En kvalitetsserie kan godt være for barn, eller for mange aldersgrupper, og den kan godt ha en stor og bredt sammensatt leserkrets. Carl Barks' Donald-serier er gode eksempler på dette.

Men verre var den kollektive hjelpeløshet som lot til å prege de forsamlede tegneserieredaktører. Man er fullt klar over hvilke problemer bransjen sliter med, men lot ikke til å være i stand til å gjøre noe med disse problemene. Man konstaterte med beklagelse kulturrådets unnfallenhet overfor tegneseriene, men aktet tydeligvis ikke å øve ytterligere påvirkning på rådet. Kulturrådet har bedt om en betenkning om situasjonen for tegneseriene i Norge; er det så vanskelig å gi dem det? Er det så håpløst for forlagene å gjøre noe med distribusjonssystemet, som de langt på vei eier selv? Er ikke forlagene i stand til å løse felles problemer i fellesskap? Ikke det at man skal glemme at man er konkurrenter, men det er situasjoner hvor det kan lønne seg for en bransje å opptre samlet. Dette er ikke ukjent nettopp i forlagsbransjen.

Nå har det senere vist seg at forlagenes utgivelsesprogram utover våren slett ikke er så skåret ned til beinet som vi fikk inntrykk av før jul. Særlig Semic har mye interessant på tapetet, men de andre, inklusive Cappelen, er ikke borte de heller. Så kanskje er det fortsatt håp for et variert tilbud på det norske albummarkedet, som er det vi i første omgang har vært bekymret for. (Heftene har jo en solid posisjon.) Det vi merker, er usikkerhet i bransjen, og forlagenes egne folk vet ikke helt hvordan de skal takle situasjonen. Først bør redaksjonene få klart for seg at hvis man kombinerer et ønske om å utgi kvalitetsserier med den oppfatningen at kvalitetsserier må nå et lite publikum, er man ute å kjøre økonomisk. Det burde være mulig å legge opp en strategi som gir rom for en rimelig grad av kvalitet (hvordan man nå vil definere dette) og samtidig en viss bredde.

Jon Gisle

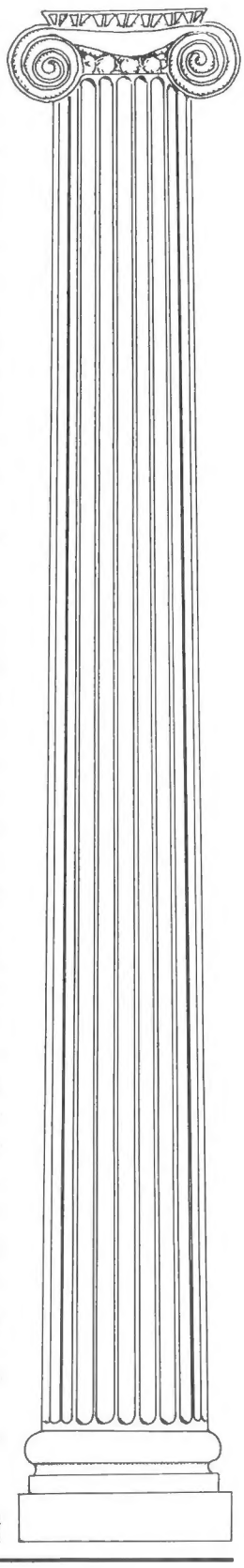

TEGN i tiden

Serieforlagene – bevis på liv etter at hjertet har stanset?

Det er liv i tegneserieforlagene ennå. Atskillig interessant nytt står på utgivelseslistene fram mot sommeren. Ikke minst gjelder dette

Bladkompaniet

fortsetter der Gevion slapp og slår et slag for norske serier i og med at de utgir *Pesta,* 1. bind i *Solruns saga* av Eirik Ildahl (manus) og Bjørn Ousland. Denne historiske serien fra Svartedauens tid foreligger sannsynligvis i forretningene når du leser dette. Den utgis også på dansk.

Ellers skal Bladkompaniet utgi to Larson-bøker i halvt albumformat. Den første kommer i uke 26, dvs. rundt St. Hans. Dette blir visstnok litt av en humoruke på Bladkompaniet.

Bladkompaniet fortsetter med *Clever & Smart,* men meddeler at det ikke blir noen utvidelse av albumproduksjonen med det aller første.

Semic

som i mai kommer med Loups *La Bible* i norsk oversettelse: *I begynnelsen skapte Gud.* Denne utrolige serien, hvor Gud i form av en svart flosshatt med føtter skaper verden til Bibelens egen, uforkortede tekst, har vi tidligere omtalt i TEGNs forløper TEKST & TEGNING nr. 30/31. Les den! Dette er noe av det mest vanvittige som noen gang er utgitt i tegneserieform.

I mai starter fortsettelsen av *Alvefolket.* Etter at Wendy og Richard Pini tok seg en pause fra *Elfquest,* er de nå i gang igjen. De norske utgivelsene vil komme hver åttende uke utover i året.

Blant gamle kjenninger fra Semic kan vi nevne et helt nytt Lucky Luke-album, *Alibiet,* i begynnelsen av juni, Tintin-album nr. 17, *Kong Ottokars septer,* på samme tid, og Viggo nr. 17, *Oppfinneren Viggo,* samt et nytt Sprint-album, *Sprint i New York,* i juni. I april kommer et album med opptrykk av Lee Falk og Sy Barrys Fantomet-serier. Blueberrys unge år fortsetter med nr. 2, *Terror i Kansas,* i mai. Tegneren er her ikke Giraud, men Collin Wilson. Ekte Giraud er derimot opptrykket av Blueberry nr. 1, *Fort Navajo,* som kommer i begynnelsen av mai, med ny oversettelse, hardcover og håndtekst.

La oss ikke glemme avisserien om Modesty Blaise, som Semic skal utgi kronologisk og uredigert. Nr. 1 kommer i juni. Samme måned kommer et opptrykk av Morgan Kane av Ernst Vevle Olsen, og en liten godbit: Will Eisners bok om astrologi!

Sist, men ikke minst: I mai og juni utgis *Jessica Blandy,* en fransk realistisk krimhistorie i to bind. Handlingen har sin bakgrunn i Vietnamkrigen; hovedtemaet er hevn. Tegningene er av Renaud og manuskriptet av Dufaux.

Cappelen

kommer med et nytt album av Reiser 20. april. Tittelen er *Den motbydelege mannen,* og som man skjønner, er det oversatt til nynorsk – av Ragnar Hovland.

I juni kan Cappelen skilte med tre interessante utgivelser. Bind 5a i Jodorowskis og Moebius' John Difool-serie har fått tittelen *Den femte essensen. 1. del.* Annet bind i albumserien om Julius av Le Tendre og Rossi heter *Huset.* I likhet med første bind er dette en psykologisk thriller. Og endelig kommer *Feite Freddys katt* som en 90 siders bok, oversatt av Sidsel Endresen, som skal være en glimrende oversetter.

Hjemmet

har Ullkorn nr. 8 på markedet når dette leses. (Se anmeldelse annet sted i dette nummer av TEGN.) Og *Gullegget,* den nye boka i Donald-jubileumsserien, er rett rundt hjørnet.

Jon Gisle

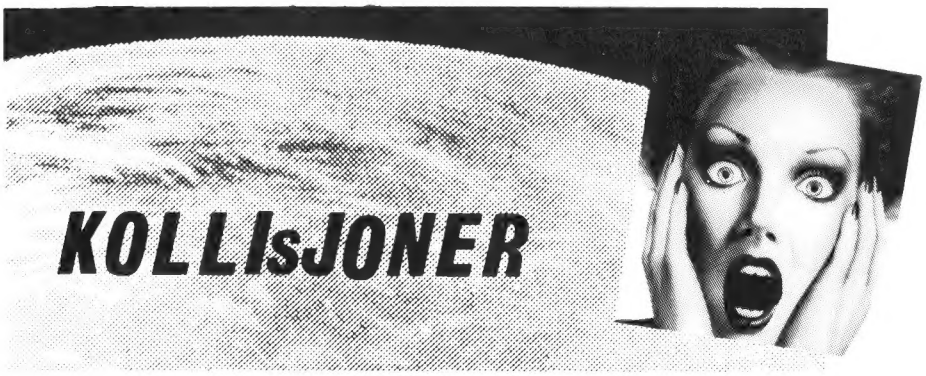

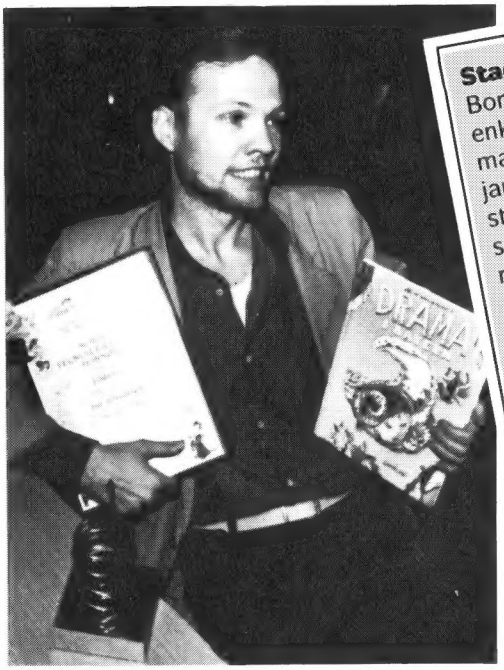

Stadig prisdryss over Tor Bomann-Larsen, som ved en enkel tilstelning på Deichmanske Bibliotek i slutten av januar i år mottok «Sproingstatuetten» fra Norsk Tegneserieforum. Bomann fikk utmerkelsen som beste norske utøver i mediet, mens Carl Barks (som var forhindret fra å være til stede) fikk den som beste utenlandske. Prisen ble utdelt for første gang.

Det siste tilskuddet på stammen av Norsk Tegneserie-Forums lokalavdelinger er *Nordmøre Tegneserie-Forum*. Forumet ble stiftet 29. januar med gamle navn som Jostein Hansen og John Berge i spissen.

–Vi vil vise at det også finnes skikkelige tegneserieentusiaster her på nordvestlandet, sier Hansen og Berge. Formålet med Nordmøre Tegneserie-Forum er å legge grunnlaget for seriekritikk som er basert på kunnskap og toleranse. Være kritisk, men sakkyndig til serieforlagenes gjøren og laden.

Fans på Nordmøre kan skrive til *Nordmøre Tegneserie-Forum, ved Jostein Hansen, Sørvesten 3, 6500 Kristiansund.*

Godt tilbud: Donaldsamling til salgs. Henvendelse Truls Berggren, Grünersgt. 15, 0552 Oslo 5. Tlf. (02) 37 95 36.

Belgiske pusteøvelser

Foto: Tor Sandberg

Belgia i februar. Vinter i serierutenes hjemland. Snøfritt og solfylt. En kald vind ødelegger noe av idyllen. Den blåser hemningsløst i småfuglenes sang. Den blåser utover det pannekakeflate landet. Den blåser rundt landsbyer og byer. Flere byer i Belgia. Oostende er en av dem.

Det er god plass i Oostende i februar. Da har de 70 000 innbyggere en romslig by. Om sommeren endres alt radikalt. Da oversvømmer turistene denne havnebyen og innbyggertallet mangedobles. De kilometerlange strendene fylles av turistflesk og vinden fører med seg lukta av svidde kropper og sololje. Byen blomstrer opp. De utallige hotellene fylles opp med europeere, amerikanere og japanere. Da selges souvenirer og postkort i utrolige mengder. Da henger det fotoapparater på annenhver mage.

Ølsalget tar seg også opp om sommeren hvor det berømte belgiske ølet skylles ned i bunnløse, knusktørre struper. Som tilbehør spises det belgiske praliner. Sjokolade er også en belgisk eksportartikkel. Samt kniplinger. Det finnes egne skoler for «kniplører». Overalt finner man forretninger med små, meget dekorative kniplingsarbeider. Vakkert håndarbeid for den som har sansen for det.

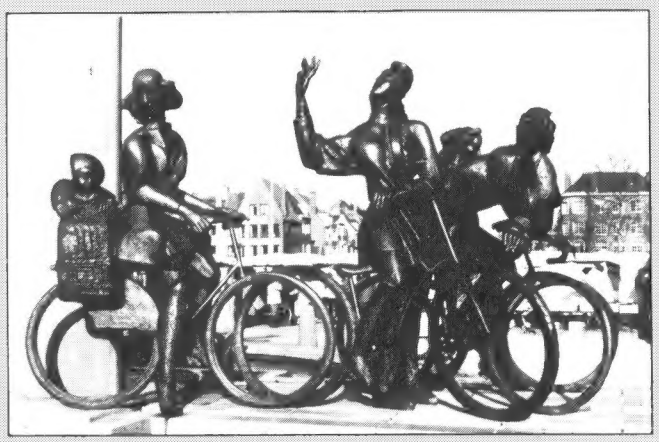

Om sommeren er det også høysesong i de mer lugubre strøkene i Oostende. De sterkt malte og dristig kledde jentene slipper å posere lenge mellom hver kunde i sine utstillingsvinduer. Ikke langt fra de hvite, rene sandstrendene finner vi mer eller mindre kamuflerte horehus. Her bys det på strippeshow og champagne til flere hundre kroner flaska. Ønsker man noe mer fysisk må man være beredt på å punge ut skikkelig. Det koster mye bare for å slå av en prat med en av jentene. TEGNs representasjonskonto strakk slett ikke til.

Sex og kjønn, kjønn og sex er det altså mye av i Oostende. Her står den lokale kvinnefronten svakt. Stikker man innom en tilfeldig valgt bokhandel, gjerne en av dem som ligger i den lange, bro-

Ny albumredaktør på Semic: Haakon W. Isachsen har trådt inn i stillingen som ny albumredaktør etter at Bjarne Buset begynte i ny jobb i Bokklubben Nye Bøker. Isachsen har vært ansatt ved forlaget siden 1985, og har hatt ansvaret for blader som bl.a. «James Bond», «Helgenen», «Iskalde Grøss», samt vært medvirkende på «Mad» og «Fantomet». Lesere av Semics albumutgivelser vil ikke merke overgangen før mot slutten av inneværende år. Først da vil de første resultater av Haakon W. Isachsens arbeid i 1988 vise seg.

Haakon W. Isachsen er ansatt som ny albumredaktør ved Semic/Nordisk Forlag as etter Bjarne Buset. (Foto: John Berge.)

Belgiske pusteøvelser

steinsbelagte gågata, finner man ikke bare skjønnlitteratur, men pornografi (begrepet stammer fra det greske ordet for «hore-litteratur») finnes det en sann overflod av. Her er det ikke bare blader som *Men Only* og *Penthouse*, men også hard og rå porno.

I tillegg til de mer aksepterte heterofile pornomagasinene, finnes også blader av lesbisk og homoseksuell karakter, selv om utvalget er noe mindre.

Midt oppi denne overfloden av svette og forvridde kropper finner vi *tegneserier for voksne.* Side om side med den hardeste porno finner vi ålreite kvalitetstegneserier. En god del av dem, som en gjennomsnittsfilm på Klingenberg, har erotiske innslag. Det er muligens bakgrunnen for plasseringen sammen med pornobladene.

Ved siden av disse bladhyllene står de respektive leserne. Lettere skyldbevisste står de der og blar i porno, enten den nå er tegnet eller fotografert. Med ryggen mot de andre kundene og ansiktet halvt skjult bak glansede forsider.

Det er ingenting å utsette på utvalget av tegneserier. I tillegg til de mer erotiske seriene med kropp og kroppsaktiviteter, finnes også en overflod av annen tegneseriekunst. Svært mange av seriene er selvfølgelig belgiske hjemmeseire. Her står hjemmeindustrien sterkt, sammen med nabolandet Frankrike selvfølgelig.

De mer typiske barne- og ungdomsseriene står imidlertid milevis fra porno og voksenserier. Her skal ikke våre barnesinn ødelegges av kjønnsdrifter. Derfor plasserer man gjerne både leksika, bestselgere og teknisk faglitteratur mellom de unevnelige bladene (som nevnt ovenfor) og tegneserier for de unge. Men like fordømt vises det mye kropp i disse seriene også. Både *X-Men, Spiderman* og *The Demon* har innslag av trikotkledde, sexy kvinner og menn. Selv om disse sjelden eller aldri går over streken. Dessuten finner vi også den bukseløse anda, Donald Duck, som har erobret Belgia som resten av verden.

Spesialforretninger for tegneserier finnes naturligvis her som i andre land. Prisene er imidlertid ganske drøye, selv etter norske forhold. I tillegg kommer språkvanskelighetene. Selv om man finner engelske serier, er de som regel tekstet på fransk eller flamsk. En udannet nordmann har dermed mindre å hente.

Jeg avslutter rundturen i Oostende. Går tilbake til hotellet med de obligatoriske postkortene i lomma. Med kulepenn og postkortene setter jeg meg foran fjernsynet. Leter meg fram i myldret av 16 kanaler. Nyhetssendinger, spørreprogrammer og filmer flagrer forbi. Brått tennes min interesse i en maskert person opp på skjermen. Jeg slår meg til ro med Batman og en øl.

Tor Sandberg

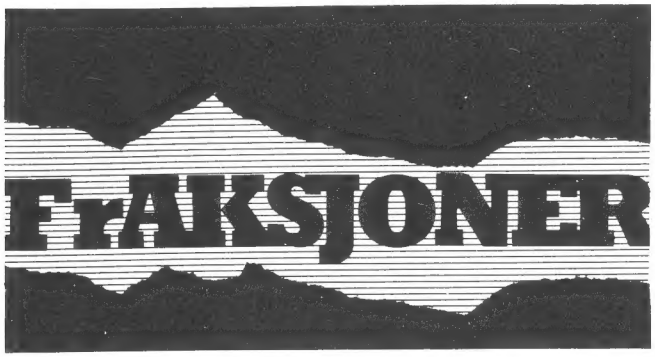

Norsk Tegneserie-Index kommer nå i sin tredje utgave. Det blir utgitt av Knut Eide og Stig Kjelling i Bodø og vil være i salg når dette leses. Utgivelsen har vært utsatt et helt år.

–Vi trykker 2.500 eks av nr. 3, det er 1000 mer enn forrige gang, da alt forsvant overraskende fort, sier Stig Kjelling. Olsenbande-tegneren Haakon Aasnes lager cover-tegningen denne gang. Går salget like bra som Eide og Kjelling håper, vil de gå til innkjøp av et EDB-anlegg for å lette kommende års arbeid.

–Da vil vi se tilbake på skrivemaskin-klapringen som vi nå holder på med som steinalderen i sammenligning, mener en entusiastisk Stig Kjelling.

Tegneserie-helter går til filmen

Serier er IN! Nå kaster Hollywood sine grådige øyne på tegneserie-markedet for alvor, skriver Anders Giæver i Arbeiderbladet. Flere filmer er under produksjon, og andre prosjekter er under vurdering.

Å gjøre serier om til film er ikke en ny idé. Det har vært prøvd tidligere, med varierende resultat. Robert Altmanns forsøk på å filme *Skippern* for noen år siden, strandet på vanskeligheten med å finne en skuespiller som lignet på seriefiguren. Hele redaksjonen av TEGN gikk i samlet tropp på kino for å se *Howard the Movie* for et år siden, og ble nedslått av resultatet og behandlingen av en såpass spennende idé som tegneseriefiguren *Howard the Duck* var. Mest vellykket, iallfall kommersielt, var de tre storfilmene om Supermann, som fikk DC til å sette John Byrne til å forandre serieutgaven med samme navn slik at serien skulle ligne mer på filmen.

Hva TEGN erfarer, så vil følgende seriefigurer få testet sine karisma'er på widescreen-lerretet i nærmeste framtid:

Tintin, den belgiske speidergutten etter avdøde Hergé, har allerede bak seg noen mindre vellykkede tegnefilm-utgaver («Tintin og Haisjøen») og noen glemte belgiske film/TV-utgaver. Nå er det selveste Steven Spielberg som skal gjøre et forsøk som ventes, om ikke annet så på grunn av navnet, å vekke oppmerksomhet.

Lynvingen, som har oppnådd en renessanse i de siste årene, ikke minst på grunn av Frank Millers mektige *rise'n'fall*-epos («Batman, nattens ridder»). Nå skal produsenten av Ghostbuster-suksessen legge fingrene på vår barndoms uhildede helt. Vi minnes 60-årenes ufrivillige TV-serie, som SKY har utsendt på nytt. Med, som det sladres, Mel Gibson (jfr. «Mad Max») i hovedrollen, blir inntrykket sannsynligvis noe annet. Men problemet med maskerte helter er at de er... nettopp... maskert.

Rank Xerox, ikke Grete Waitz' sponsor, men serieutgaven av nesten samme navn, et brutalt robotmenneske, som neppe blir trykt på norsk innenfor dette århundre. Manusforfatteren døde forøvrig ifjor av en overdose heroin. Skrekkprodusenten David Cronenberg vil filme, og da blir den neppe å få se i Norge, annet enn som video.

Vekterne, Alan Moore og Dave Gibbons' oppsiktsvekkende serieroman fra fjoråret, også utgitt i enkelthefter av Semic, omhandler superhelter i en (nesten) sosialrealistisk virkelighet. Det amerikanske forlaget DC har solgt rettighetene, men forfatteren Alan Moore nekter, karakteristisk nok, å ha noe som helst med prosjektet å gjøre.

Supermann IV er allerede ferdig filmet og klippet når dette skrives, og klar for utsendelse i Europa.

Hva hensikten er med å overføre et medium til et annet, kan man spørre om, om man ser bort fra kapitalen. Det er å tappe gammel vin over på nye flasker til vinen blir sur. Til sist kan man peke på at filmer som Dirty Harry, Rambo, Star Wars, Mad Max, Rocky og hva det måtte være, *allerede* er halvgode tegneseriehefter i celluloid. Vi minnes poeten som hadde vært på kino og sett widescreen og lovte seg selv at nå skulle han gå hjem og skrive dikt på større papir...

Finn Bjørklid

I verdens frieste land, USA, ser vi stadig utslag av intoleransens og ufrihetens vesen. Kampen mot rock'n'roll med senatsfruene i spissen er til forveksling lik de uetterrettelige angrep som også overfaller tegneserieindustrien. Pastor Brian Kirk har dannet organisasjonen *CPMC – Concerned Parents Monitoring Comics* – og har allerede i lang tid kjempet mot det han kaller «de potensielt farligste medier vi har».

Det er de daglige avisstriper CPMC går hardest ut mot, og Kirk forteller at de fremmer både asosial oppførsel, respektløshet overfor autoriteter, narkotika og – i verste fall – *det okkulte.*

CPMC har samlet en slags jury som igjen har sammensatt to lister; en for de mest skadelige og en annen for de uskadelige. Øverst på skadelige lister kommer *Gary Larsons* bedervelige tegninger i «The Far Side». Deretter *Doonesbury* (mangel på respekt for autoriteter). Videre nedover er *Hårek* (påvirker dårlige manerer) og *Dennis.*

På den motsatte listen figurerer de hyggelige tegneserier som *Knøttene* og *Muppetene.* Sammen med *Garfield/Pusur.* Den siste var som bekjent hva Kristelig Folkepartis *Britt Harkestad* ville forby i Norge. For Pusur legitimerer skulk, løgn, mobbing og kvinneforakt.

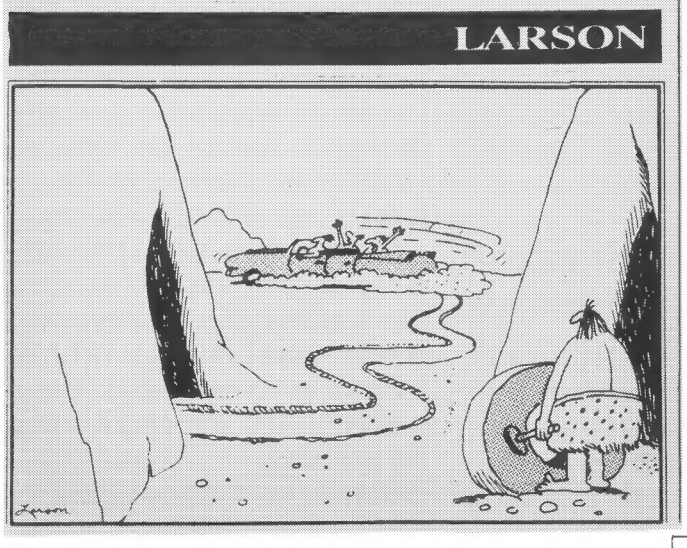

Will Eisners Spirit er nå aktuell på platemarkedet. Noen år forsinket riktignok. I 1946 introduserte Will Eisner teksten til en sang i sin ukentlige «Spirit»-serie. Sangen, *Ev'ry Little Bug,* skulle dukke opp flere ganger. I 1947 komponerte Bill Harr musikk til teksten, som ble utgitt i et notehefte – datidens singelplate. Men den har aldri vært innspilt. *Før nå!*

For første gang er *Ev'ry Little Bug* å høre fra plate, og det av *John Christensen and friends* – hele fire ganger. Det hele sammen med tekstutdrag fra Spirits TV-show fra 1947 pluss lydeffekter. Platas cover er noe spesielt. Det er trykket direkte på plata: Asiden har det originale noteheftet fra 1947, mens Bsiden er en Eisner-tegning spesielt tegnet for denne utgivelsen.

I over en måned har *Ev'ry Little Bug* toppet Tronsmos plateliste, og kundene nynner «Ev'ry little bug got a honey to hug... but me!»

Det franske postvesen har hedret sine tegneserie-kunstnere, og resultatet ble presentert i Angoulême i januar i år under den årlige tegneseriefestivalen. Det er en serie av tolv frimerker med motiver fra tidligere vinnere av Angoulêmes Æres-pris: Enki Bilal, Claire Brétecher, Jean-Claude Forest («Barbarella»), Fred («Philemon»), Paul Gillon («Tapt i tiden»), Jacques Lob (forfatter og tidvis tegner), Marjiac (forfatter og tegner), Mézières, Moebius/Giraud, Tardi og avdøde Jean-Marc Reiser. 2,20 franc er prisen for et sikkert motiv på kortet hjem til mor, evt. samboeren.

John Berge og David Treharne er bidragsytere til TEGN i tiden-spaltene.

Donald Duck er antikvert. Nå selges en komplett samling av alle Donaldblader utgitt på norsk fra 1948 til 1986 for kr 95 000,–. Samtlige årganger inkluderer solskjermer, timeplaner og forgangen bonus.

–Samlingen har ligget innpakket siden utgivelsen og er i ualminnelig god forfatning, sier antikvar *Bjørn Ringstrøm.* –Prisen er ikke det minste for mye forlangt.

Amerikanerne gjør det grundig. Robert Crumb kommer ut samlet og første bind er allerede ute. Man skal nyte en viss respekt når et slikt prosjekt skjer før kunstneren er gått i graven. Crumb selv er blitt så smigret at han har kommet med sitt første solohefte på over ti år, *HUP,* som beviser for lesere i alle aldre (over myndighetsgrensen og vel så det) at Crumb fortsatt er Mesteren av eksistensielle serier.

The Complete Crumb Comics skal derimot romme *alt:* Alle publiserte og upubliserte serier og tegninger, inkludert plateomslag, plakater, skissebøker og sjeldent reklamemateriale. Hvert bind med innholdsrike sidekommentarer fra Crumbs kompis Marty Phils.

Spiralis, som Franquin eier rettighetene til (mens forlaget eller Sprint), har vært taus siden Franquin ga opp Sprint. Med unntak av noen få enkeltstående sider, den siste i 1981. Til nå. *La Queue du Marsupilami* (Spiralis' hale) heter det nye albumet, som Franquin *ikke* tegner selv, men Batem, som er et dekknavn for en 27 år gammel tegner, som faktisk debuterer med dette albumet. Historien står veteranen Michel Greg for, mens Franquin beskjedent har tegnet forsiden og dekket seg bak tittelen direktør. Det meldes at man savner mesterens tusj, mens Gregs hånd er kompetent og proff, men uten inspirasjon.

Intervju med Kenneth Soames:

Fantomet – myte eller virkelighet?

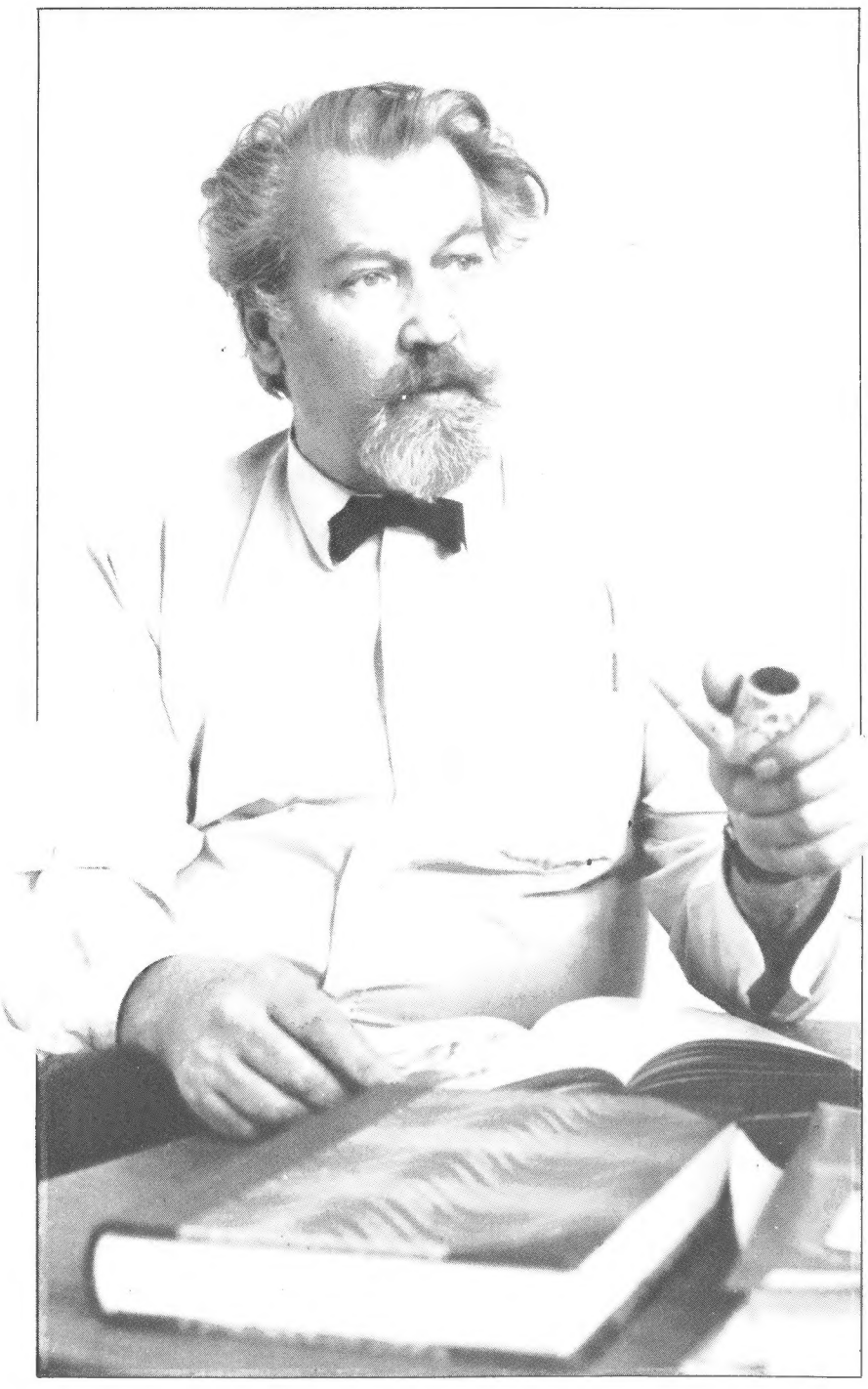

Fantomet har trådt ut av fiksjonen og inn i virkelighetens verden. Den britiske historikeren Kenneth Soames kan på bakgrunn av flere års forskning slå fast at «Ånden som går» er en faktisk og historisk person.

I 25 år har Fantomet hatt sitt eget blad i Norge. Mannen som ikke kan dø, har tydeligvis en udødelig popularitet og kan i jubileumsåret glede seg over et opplagstall på 75 000. Idag er han dessuten kjent langt utover kretsen av faste lesere og Fantomet-klubbens indre sirkel av initierte. Fantomet er i ferd med å sprenge rammene for sitt lukkede, todimensjonale tegneserieunivers, og innta plassen i den moderne folkemytologi ved siden av andre «semi-virkelige» skikkelser som Dracula og Sherlock Holmes.

Da denne prosessen for alvor satte i gang med Sherlock Holmes, fikk dette underlige konsekvenser: Han ble listet i Englands «Who is who» og brevene begynte å strømme inn til hans berømte adresse i Baker Street 221 B. Detektiven med deerstalker og krumpipe trådte i den grad inn i virkelighetens verden at man begynte å spørre seg om det ikke bak myten skjulte seg en virkelig historisk person. I dag finnes det hyllemetere med avhandlinger, som med ugjendrivelige beviser slår fast at Conan Doyle er en simpel kopist, og at den trofaste Dr. Watson er Holmes' sanne kronikør.

Så langt har ennå ikke Fantomet-forskningen kommet, men TEGN er stolte av å bringe et eksklusivt intervju (med enerett for Skandinavia, inklusive Svalbard) med mannen som har gjort den betydeligste innsatsen på dette området – briten Kenneth Soames. Soames er kulturhistoriker og tidligere foreleser ved London University, og best kjent for sitt verk *To the End of Time – Legends of immortality in European folklore* (London 1976). Nå er han i ferd med å avslutte sin bok om Fan-

tomet hvor han fremsetter den sensasjonelle påstand at «Ånden som går» ikke bare er en tegneseriefigur, men en reell historisk person.

Lee Falk – et medium

Vi møtte ham i hans fasjonable leilighet ved Sloane Square i London, hvor han vier mye av sin pensjonisttilværelse til Fantomet-forskningen. Etter å ha blitt ført inn i biblioteket og servert den obligatoriske *five o'clock tea,* spurte vi ham om ham hadde tenkt å frata Lee Falk æren for Fantomet.

–Slett ikke. Det er naturligvis hevet over enhver tvil at Falk er skaperen av tegneseriefiguren, men bak fiksjonen kan det likevel skjule seg en historisk realitet, selv om dette er ukjent for forfatteren. Kulturhistorien kan oppvise flere eksempler på slike «anomalier». Da den lutherske pastor J. V. Andræs i 1614 fabrikerte historien om den hemmelige Rosenkreutzerordenen, hadde han ingen anelse om at dette broderskap i virkeligheten hadde eksistert allerede i 500 år. På samme måte tror jeg at Lee Falk ubevisst, under inspirasjon, har fungert som et medium for historien, da han i 1936 for første gang skrev om mannen i hodeskallegrotten.

«Ben Al-Menet» – Den Udødelige

–Hva satte deg på sporet av det historiske Fantomet?

–Jeg har lenge forsket i troen på det udødelige. I min bok *To the End of Time* presenterer jeg flere slike legender, bl.a. om Ahasverus – den vandrende jøde.

Under utforskningen av denne kjente skikkelse fra europeisk historie kom jeg over et merkelig dokument i det tsjekkiske statsarkivet. Et brev datert mai 1593, skrevet av den fremtredende jødiske teologen Rabbi Judah Loew. Brevet inneholdt en detaljert fortelling om en maskekledd mann som i 1592 deltok på jødenes side under angrepet på ghet-

toen i Prag. Mannen blir av Loew kalt «Ben Al-Menet» – Den Udødelige, ettersom han var en vandrende ånd!

Årsaken til dette, skriver Loew, er at han har fremsagt en besvergelse som gjør ham udødelig inntil all ondskap er fordrevet og rettferdigheten har seiret. Parallellene til Fantomet-skikkelsen slo meg straks, og jeg satte i gang en omfattende leting i arkiver og biblioteker på jakt etter mer materiale.

Johannitter-ordenen

–Men hvorfor har ingen tidligere oppdaget denne likheten?

–Ganske enkelt fordi påstanden om at «Fantomet eksisterer» er så usannsynlig at ingen har brydd seg om å se parallellene. Hvem leter etter en tegneseriefigur i historiske kilder? Men da jeg først bestemte meg for å arbeide etter denne «absurde» hypotese var det ikke vanskelig å finne historisk belegg for den.

–Kan vi få noen eksempler?

–Gjerne. I vatikanbibliotekaren Lucas Holstes' bok om Johannitterordenen fra 1602, berettes det om den fremragende ridder Christopher Walker, som utmerket seg i kampen mot tyrkerne. Selv om Holstes, som propagandist for et nytt korstog, overdriver og forskjønner, er det ingen grunn til å betvile essensen i hans opplysninger: At en mystisk engelskmann med dette navnet ble opptatt i ordenen i 1536 og kjempet ved flere anledninger sammen med johannitterne på Malta.

«Afrikaneren Walker»

–Fra en senere periode gir kunsten oss et klart indisium: I Riiksmuseum i Amsterdam finnes det en samling forelegg og skisser utført av den hollandske mester Hendrijk van Bols. En stor kritt-tegning portretterer adelsdamen Rose van Wriies. Bak damen står en atletisk mann iført Pierrot-kostyme. Under skissen har van Bols skrevet: «Rose aan Walker, die afrikaan». Ved å kontakte konservator Tielman ved museet

kan hvem som helst beskue det eneste eksisterende portrett av «afrikaneren Walker».

Jeg kunne presentere flere slike beviser, men jeg vil heller vente til publiseringen av min bok, *The Ghost Who Walks – The Phantom, fact or fiction?*

Warhafftige Contrafactur/aller geſtalt vnnd maſſen zuſehen / diſe Bildnuß/von einem Juden von Jeruſalem/AHASVERVS genannt/welcher fürgibt / wie das er bey der Creutzigung Jeſu Chriſti geweſen/ vnd bißhero von Gott beim Leben erhalten worden. Sampt einer Theologiſchen Erinnerung an den Chriſtlichen Leſer/mit glaubwürdigen Hiſtorn Exempeln illuſtriert vnd vermehrt.
IVD AHASVERVS
Getruckt zu Augſpurg/bey Sara Mangin/ Wittib/in verlegung Wilhelm Peter Zimmerman Kupfferſtecher.
1619.

Forfedredyrkelse

–Men Fantomet er så omspunnet av myter. Er det ikke vanskelig å skille myten fra virkeligheten? Hvem er egentlig mannen bak masken?

–Det er et av de spørsmålene jeg har satt meg fore å besvare i boken. Jeg vil forsøke å vise hvor Walker-slekten har hentet stoffet til sin legende. Ved å avdekke dette vil jeg også kunne trekke en grenseoppgang mellom myte og virkelighet, og derved nærme meg personligheten bak.

–Har den lange tiden i Afrika hatt betydning for Walker?

–Så absolutt. Antropologien forteller oss at ættetilhørigheten er sentral i afrikansk kultur. Slekten er regnet som langt viktigere enn det enkelte individ. Enkeltmennesket har sin verdi i den grad det realiserer sin slekts «bestemmelse». Denne «ættebevissthet» i det afrikanske samfunn har tydelig satt sitt preg på Fantomet. Han forsaker sin individualitet for å oppfylle slektens forpliktelse til å bekjempe urett. Idet han ved sin fars båre sverger eden og ifører seg drakten, utsletter han sin individualitet og blir ett med sine forfedre.

Denne typen «kollektiv bevissthet» gir seg utslag i forfedrekultus hos afrikanerne. De avdøde forfedrene betraktes som stadig tilstedeværende i stammen og er gjenstand for ærefrykt og dyrkelse. Så også for Walker-slekten. Opplesningen fra krønikene har en rituell karakter, og skal minne Fantomet og hans nærmeste om forfedrenes tilstedeværelse og den forpliktelsen dette innebærer. Jeg tror vi her finner mye av det mytiske grunnstoff i Fantomet-legenden.

Frimurer-ritualer

–Man undrer seg ofte over hvor tilsynelatende lett Fantomet skifter religiøs tilhørighet fra generasjon til generasjon?

–Ja, her kommer en annen påvirkningskilde inn – *frimurerne.* Som jeg nevnte tidligere, var det første Fantomet ridder av Johannitterordenen. Dette har hatt stor betydning for slektens ideologiske identitet og kan forklare denne religiøse mobilitet som er så atypisk for 15- og 1600-tallet. Johannitterordenen overtok etter Tempelridderne, en korsfarerorden som var blitt undertrykt på grunn av sin store makt og avvikende religiøse syn. Under rettssaken mot dem kom det frem at tempelridderne hadde fått tilgang på okkult visdom under ordenens tid i Jerusalem. Etter ordenens oppløsning ble denne visdommen overtatt av johannitterne.

Fantomet var initiert i disse hemmeligheter, som senere ble viderebrakt av frimurerlosjene. Han knytter seg således ikke til en bestemt religion, men til denne «overreligiøse» ideologien. Dette kan man blant annet se i Hodeskalle-eden, som har slående likheter med initiasjonsriter hos frimurerne. «Det gode merke» er dessuten identisk med symboler brukt i mysteriesamfunn helt fra antikken til våre dager, og har samme funksjon som disse, nemlig å identifisere bæreren som *en innvidd broder.*

–Du bringer for dagen temmelig sensasjonelle opplysninger. Regner du med represalier fra manusforfatterne til Fantomet-bladene når de får høre om dette?

–Hvem har sagt at de ikke allerede vet det?

Sier Kenneth Soames, og smiler uutgrunnelig når han lener seg tilbake og forsiktig løfter tekoppen.

Rein Alveland

Fantomet på norsk

Bare to nordmenn har skrevet historier til Fantomet. Terje Nordberg er den ene. Eirik Ildahl er den andre. Og den mest produktive av de to. Tilsammen har Ildahl levert rundt tjue manuskripter til Fantomet. Den siste sto på trykk for omtrent et år siden. Under økenavnet Idi Kharelli.

Historien var kalt *Den grå eminense*. Nå regner imidlertid Ildahl seg ferdig med Fantomet-figuren. Nye prosjekter er på gang.

–Min befatning med Fantomet startet da jeg traff Ulf Granberg fra den svenske redaksjonen for Fantomet i Skandinavia. Dette skjedde på et serieseminar i København i 1979, forteller Ildahl. –På dette tidspunktet var jeg interessert i å levere manuskripter, derfor spurte jeg Granberg om han var interessert i synopsiser for Fantomet. Granberg takket ja til dette og en tid senere leverte jeg et par manus. Disse ble godtatt. Senere leverte jeg flere. Og totalt har jeg vel gjort et tjuetalls historier til Fantomet. En del av disse har imidlertid blitt noe omarbeidet før de kom på trykk.

–Hvilke av disse historiene er du mest fornøyd med?

–Hver enkelt historie har sin egen kvalitet. For meg har det hele tiden vært slik at den neste historien er den beste. Når man er ferdig med en historie legger man den bak seg.

–Det er nå omtrent to og et halvt år siden du sist skrev om Fantomet. Vil det komme flere om «Ånden som går»?

–Nei. Jeg er ferdig med Fantomet nå, svarer Ildahl definitivt. –Jeg har utforsket og lært det som er å lære om denne figuren. Samtidig har jeg lært mye av å arbeide med denne typen historier.

I disse dager foreligger første bind i en albumserie hvor Eirik Ildahl har ansvaret for manuskriptet og Bjørn Ousland (presentert i TEGN 2/86) tegner. Verket har fått navnet *Solruns saga*, er på drøye 60 sider i svart-hvitt, og blir betegnet som meget ambisiøst av Eirik Ildahl.

–Ja, vi har planlagt ytterligere tre bind i sagaen med et års mellomrom mellom hvert bind. Men dette vil jo til en viss grad avhenge av salget. Første bind har fått navnet *Pesta*.

Som det framgår av tittelen, er handlingen hentet fra den tiden svartedauen herjet over landet. Hovedpersonen Solrun er en uekte datter av en sterk kvinne som bor i utkanten av et lite bygdesamfunn på Vestlandet. Denne kvinnen blir mer eller mindre sett på som en slags heks av bygdefolket. Når så pesten bryter løs blir denne kvinnen og Solrun syndebukker. Bygdefolket tror pesten er et tegn på Guds vrede over de svartekunster man mistenker kvinnen for å bedrive.

–Har du handlingen klar for de resterende bindene?

–Det skal jo være en tematisk sammenheng her. Derfor har jeg handlingen mer eller mindre klart for meg helt fram til avslutningen, men den detaljerte intrigen er fremdeles noe uviss. Jeg vet ikke i detalj hva som skal skje fra side til side fram til historien avsluttes.

Eirik Ildahl har sine knappe 30 år til tross en lang karriere å se tilbake på. Han debuterte opprinnelig som romanforfatter. Imidlertid fascinerte den visuelle dramatikken ham mer enn den verbale. Derfor forlot han romanformatet til fordel for å skrive for tegneserier og film. Mest kjent er han vel for filmmanuskriptet til den meget omtalte *Blackout*,

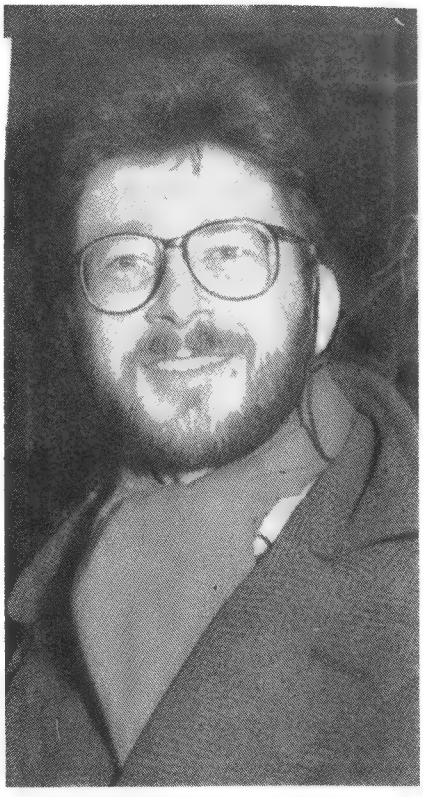

men han har også skrevet manus til andre filmer. Også i tiden framover har Ildahl en del filmprosjekter på gang, men han ønsker ikke å være mer detaljert om disse. Det kan jo hende at en av de mange ballene han har i lufta faller ned uten at han får tak i den.

–Hvilke tegneserier leser du selv?

–Jeg har stor sans for de franske og belgiske seriene. Det hender også jeg plukker fram en gammel klassiker som *Skippern* eller *Krazy Kat*. Men like gjerne tyr jeg til en serie som Frank Millers *Batman*. Egentlig er jeg nokså altetende når det gjelder tegneserier.

Tor Sandberg

De dype skoger – hvor er de?

Hva er den politiske strukturen i og omkring et ikke helt klart definert geografisk område ved navn «De Dype Skoger», hvor den legendariske Fantomet har sitt tilholdssted?

Området ligger åpenbart et sted i krysningspunktet mellom Asia og Afrika. Ulike forsøk på å plassere det henholdsvis på kontinentets «horn» eller på østkysten, har hittil kollidert med realitetenes verden. Følgelig må man slå seg til ro med at «De Dype Skoger» er et fenomen mer av psykisk enn av geografisk art.

Området rundt «De Dype Skoger» består av en rekke småstater. Den mest sentrale av disse er republikken Bengal. Navnet gir lett assosiasjoner til den asiatiske staten Bangla Desh, men fra informert hold forsikres det at det ikke er noen sammenheng mellom disse to landene.

Når republikken Bengal og de andre småstatene i dette området er så interessante, henger det sammen med at en person av europeisk/amerikansk herkomst bor dypt inne i jungelen; i «De Dype Skoger». Gjennom 450 år har han og hans forgjengere preget historien i dette området.

Det er *Fantomet – Ånden som går*!

At Bengal har en slags uoffisiell «primus inter pares»-status, henger uten tvil sammen med at Fantomet bor der. Et vell av legender er knyttet til denne personen. Mange av dem har religiøse trekk; iblant er denne religiøsiteten sterkt preget av okkultisme. Bortsett fra pygméstammen bandarene, som er hans nærmeste medarbeidere, venner og voktere, tror alle i jungelen at han er «Mannen som ikke kan dø». Far og sønn har etterfulgt hverandre gjennom 21 generasjoner. Det er grunnlaget for myten om Fantomet.

Uten at det noen gang er kommet klart fram, er det sannsynlig at det er Bengal som har utstedt Fantomets pass. Det lyder i så fall på hans borgerlige navn Christopher, evt. Kit, Walker. Dette navnet har gått i arv fra far til sønn så lenge Fantomet-tradisjonen har eksistert.

Denne består i å representere «lyset» i det afro/asiatiske mørket; både på det kulturelle, juridiske og politiske området. Allerede tidlig innførte han det som blir kalt for «Fantomets lov» eller «Fantomets fred». Stort sett har ordningen fungert tilfredsstillende. Men denne «Pax Fantomet» har ikke nådd særlig langt utenfor Bengals jungel. De mange småríkene rundt er alle diktaturer som enten er militære eller styrt av føydal-fyrster. De fleste av disse diktatorene er påfallende «hvite» av utseende, både generaler og fyrster.

Ett av disse fyrstedømmene skal vi ta spesielt for oss. Det gjelder Baronkhan, som ligger i de utilgjengelige Tåkefjellene. Dette fyrstedømmet har fått en ny monark, Fantomets 17 år gamle fostersønn, som har arvet tronen etter sin bestefar. Historien om Rex og hans rike er utviklet gjennom tre historier i bladet Fantomet.

I den første historien, «Rex den gåtefulle» (nr. 7/81) fortelles det om hvordan Baronkhan, «det største og rikeste av fyrstedømmene i Tåkefjellene», styres av en gammel, tyrannisk fyrste og hans minister, den onde Badur. Forholdene er nærmest lovløse, hvor Badur er rikets onde ånd, for fyrsten er syk og sengeliggende, naget av sorg over datteren Lisandras triste skjebne.

Lisandra giftet seg i hemmelighet med en ung europeer, og var gravid før fyrsten fikk vite om ekteskapet. Han tok imot det unge paret, men da barnet ble født, dør moren. Fra seg av sorg befaler fyrsten at barnet skal settes bort. Badur, som ville ha arvet riket, om det ikke hadde vært for barnet, setter det ut i jungelen. Der blir det funnet og brakt til Hodeskallegrotten i De Dype Skoger, men det fikk ingen i Baronkhan vite.

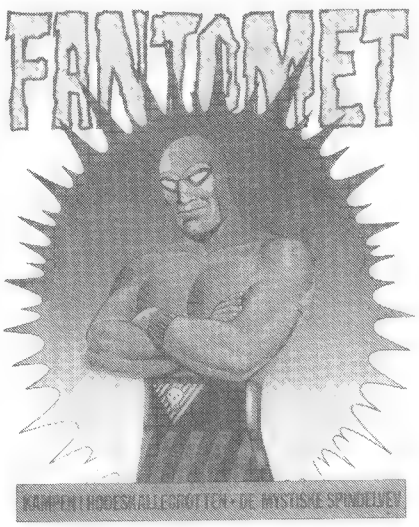

Neste dag blir også Lisandras mann funnet død. Mord eller selvmord? Det blir aldri oppklart. Imens blir barnet, altså Rex, etterhvert 12 år gammel og forenes med morfaren, og Badurs intriger blir avslørt. Med Rex kommer nye holdninger inn i statsforvaltningen. Slaveriet blir avskaffet og dødsstraff benyttet i mindre grad enn tidligere.

Rex blir ikke boende på slottet hos morfaren, men blir med tilbake til jungelen til «onkel Walker» og Sala, men må love å besøke morfaren igjen «snart». At han ikke blir

boende, skal han kanskje være glad for. Det viser seg snart at fyrsteslottet er litt av et reir for intriger og kupp-planer.

Neste kapittel i historien om Rex, «Sammensvergelsen» (nr. 16/84), dokumenterer dette. Denne gangen er det grev Semon, fyrstens tremenning, som er ute etter makten. Og rikdommene. Han regner med å slå to fluer i ett smekk neste gang prins Rex er på besøk. Da vil han få Rex myrdet; dermed vil den gamle fyrsten få hjerteslag og dø i neste omgang.

I denne historien trer sjefen for de militære styrker, oberst Petra, fram for første gang. Han er meget lojal mot sitt fyrstehus, og en av de få helt upolitiske militære i området. Etter at grev Semons intriger har falt sammen, stilles han og hans sammensvorne for en militær domstol og dømmes til straffarbeid på livstid.

–Hadde det ikke vært for prins Rex, ville dere havnet i galgen, erklærer oberst Petra ved domsavsigelsen.

I historien om «Fyrst Rex» (nr. 11/87) er det en fetter av Rex, grev Veronk, som trer inn på scenen. Det blir gjort et forsøk på å få Rex drept ved å gi hesten hans giftig for. Hesten løper ut, men Rex berger livet. Derimot blir påkjenningene for store for fyrsten, som dør av sjokket.

I de årene som har gått fra Rex første gangen dukket opp i Baronkhan og til han bestiger tronen, har det skjedd store forandringer i riket. Det føydalistiske middelalderriket er blitt et mønsterland. Ingen betaler skatt. Det er fyrstens rikdommer som dekker utgiftene ved skoler, sykehus og andre sosiale goder. Saken har en annen, ikke så positiv side; fyrstens personlige rikdommer er identiske med statskassa.

Grev Veronk bor vanligvis i Paris, og er bare i Baronkhan når han trenger penger. Han planlegger derfor å drepe Rex, overta makten og ta statskassa med seg til Paris. Det legges opp til kidnapping og mord, men nok en gang klarer Fantomet å forpurre kuppmakernes planer.

–Jeg kommer dersom du trenger meg, fyrst Rex av Baronkhan, er «onkel Walker»s siste hilsen.

Om dette er det siste vi får høre om Rex i Fantomet-sammenheng, gjenstår å se. Kanskje vil han dukke opp som en framskrittsvennlig, vestorientert fyrste som blir toneangivende i Tåkefjellene? At han blir styrtet ved militærkupp, eller at landet blir okkupert av fremmede makter er også mulig. I så fall må man regne med at «onkel Walker» kommer til å «rydde opp» i forholdene.

I historien om «Piken fra ingensteds» fortelles det om en annen ung monark: Prinsesse Bonabel, som hersker i et ikke navngitt land. Hun er på samme alder som Rex, og ble kjent med ham i en annen historie. Også Bonabels framtidige skjebne ligger i det uvisse, men kanskje møtes hun og hennes unge fyrstekollega igjen og dermed...

Kvinnelige regenter er ellers nokså suspekte greier i Tåkefjellenes verden. Den grusomme dronning Karola i Kula-Ku har vært gift 14 ganger, og fått mennene utstoppet etter tur, etter at bryllupsnatten er gjennomført. Hun representerer en slags omvendt kvinnelig variant av «Tusen-og-en-natt»-fyrsten.

Dronning Karola bestemmer seg for å innlemme Fantomet i sitt barokke menasjeri, men et så ondt anslag skjærer seg naturligvis. I stedet blir hun gift med sin egen hærfører, general Ulrich, som lenge har vært forelsket i henne. I den tro at han er Fantomet, utroper hun ham til konge ved siden av seg selv. Observatørene krysser fingrene og vedder om hvem som blir stoppet ut først, Ulrich eller Karola...

Et poeng som er verd å ta opp, er at i praktisk talt alle av fyrstedømmene har monarkene helt tydelig vest-europeisk/nordamerikansk avstamning. Hva dette kan skyldes, er rett og slett ukjent. En teori går ut på at fyrstenes forfedre rett og slett ble avsatt i sine egne riker, og enten ble deportert til disse afro-asiatiske rikene («Elba-modellen»), eller de har erobret dem med makt («Adolf-modellen»).

En annen teori er at fyrstene stammer fra eventyrere som har slått seg fram med makt. I jubileumshistorien fortelles det om den danske adelsmannen Grev Wildenwey (ikke i slekt med lyrikeren Herman!) som forsøker seg på det, men uten hell. Fantomet allierer seg med den norske styrmannen Jens, og da er den dumme dansken ferdig.

Men småstatene rundt De Dype Skoger og Tåkefjellene har innfødte presidenter. Ett av disse er Barira-ya. Her ble den demokratisk valgte presidenten styrtet av sin egen bror, som var militær. Fantomet grep inn og skremte den overtroiske kuppmakeren så ettertrykkelig at han måtte legges inn på sinnssykehus.

Da Fantomet skjønte at han angret på at han hadde vært så slem, bidro han til å gjøre den falne herskeren normal igjen, og han er nå en god støtte for sin bror presidenten.

Også Bengal, Fantomets hjemland, har vært utsatt for militærkupp. Kort etter at landet ble avkolonialisert ble Fantomets venn, legen Lamanda Luaga, valgt til president. Imidlertid gjorde de væpnede styrker under ledelse av general Bababu kupp, og Lamanda måtte flykte. Da grep Fantomet inn og fikk fjernet Bababu fra makten, og han klarte å flykte. Siden har Lamanda sittet relativt trygt som president, selv om Bababu og hans medsammensvorne med jevne mellomrom lager intriger med tanke på kupp. At det er elementer i Bengals væpnede styrker som gjerne ser Bababu tilbake ved makten, om ikke annet, så som «stråmann» for oberstene og majorene, er hevet over tvil.

Det farligste anslaget hittil har vært kupp-planene som den ikke nærmere definerte «Panama» sto bak. Her gikk strategien ut på å få Bengal og Farilana til å gå til krig mot hverandre, og så skulle de væpnede styrker i begge land gjøre kupp, avsette presidentene og skape en forbundsstat med Baruba som president og Panama som visepresident.

Også i småstatene Barderan og Quabar griper Fantomet inn etter kupp eller kuppforsøk, og bringer ryddige forhold tilbake i statsforvaltningen.

Som man vil se: Fantomet har en slags FN-funksjon alene. Det medfører at om et regime skal godkjennes eller ikke, står og faller med om de holder mål etter Fantomets egne, subjektive oppfatninger av hva som kan godtas.

Her, mer enn noe annet sted, finner man nok grunnen til at Lamanda Luaga har kunnet sitte som president så lenge, faktisk siden 1960-tallet, uten at det har vært holdt noe valg. Alle vet at han har Fantomets gode merke; følgelig risikerer man minst ved å la ham sitte der han sitter.

Den farligste av alle Bengals og Farilanas fiender er likevel landet Rhodia, som også ligger i det geografiske området som altså er hinsides enhver beskrivelse og identifikasjon.

Rhodia er et diktatur der et hvitt mindretall tyranniserer et svart flertall. Myndighetene skyr ingen midler når det gjelder å fremme sine egne interesser, og et tidligere bengalsk regjeringsmedlem, Stevens, sitter i fengsel i Bengal for å ha produsert våpen til mindretallsregimet i Rhodia. Stevens var ett av de få hvite medlemmene i Luagas kabinett, og gikk av i protest da Bengal brøt handelsforbindelsene med Rhodia etter at det hvite styret begynte å stramme skruen til. Det eksisterer en rhodiansk frigjøringsbevegelse som også – rent uoffisielt – opererer fra bengalsk territorium. Men offisielt holder Bengal på en meget strikt nøytralitetspolitikk, utover handelsboikotten.

Rhodianske vitenskapsmenn har funnet fram til et dødelig koppevirus som de hadde tenkt å bruke i den kjemiske krigføringen, hadde ikke en avhopper varslet verdensopinionen, og Fantomet hjulpet til, slik at mannen kunne stå fram for verdenspressen («Dødelig smitte», nr. 2/87).

Formodentlig er det bare et tidsspørsmål om når også det rhodianske regimet faller, og et som er mer i Fantomets smak kan overta.

Så langt rene beskrivelser av de politiske forholdene i landene rundt Bengal.

Målt med vest-europeiske øyne holder neppe noen av dem mål. Det gjør heller ikke den rolle Fantomet har spilt, og spiller til stadighet, i dette bildet.

Fra forskjellige sammenhenger kjenner man uttrykket «velgjørende tyranner», som brukes for å beskrive mennesker som vil det beste og vet det beste, men som ikke er så altfor nøyeregnende når det gjelder å få gjennomført dette «beste».

I litt for mange situasjoner spiller Fantomet nettopp denne rollen.

Han har snudd opp ned på kulturen og det religiøse livet i de dype skoger. Han har gjennom 21 generasjoner vært meget nøyeregnende på hva som har fått passere av ytringer og trosformer. Til tross for at det første Fantomet hadde med seg en kristen bakgrunn fra Europa, og at flere av hans etterfølgere har hatt dette som sin personlige tro, har Fantomet bare i liten grad latt kristendommen være den tro han satte i stedet for de kultusene han «knuste». Egentlig har han ikke satt noe annet i stedet i det hele tatt. Dette har ført til at mange av de gamle jungelreligionene har dukket opp igjen, mens Fantomets egen referanseramme i svært stor grad har blitt en dvask form for udefinerbar humanisme som nærmest kan sidestilles med Kardemommeloven: Man skal ikke plage andre, man skal være grei og snill, og forøvrig kan man gjøre som man vil (mener Fantomet, uten at han sier det høyt).

Fantomet er på mange måter den siste bekreftelsen på at myten om «Den sterke mann» og hans evne til å rydde opp der alle andre bare er udugelige, fremdeles har sine tilhengere.

Nå skal det innrømmes: Et komité-, parti- eller parlamentarikervelde ville ikke være noen god erstatning. De ville ikke ha fått utrettet noe av alt det Fantomet utretter, verken på det politiske eller kulturelle området.

Og verst av alt: Fantomet ville blitt et mye kjedeligere blad på den måten!

Nils-Petter Enstad

VERDENS BESTE & BILLIGSTE BERGENSKE TEGNESERIEBUTIKK

Fører både gamle og nye tegneserier fra inn- og utland.

Sender også pr. postordre. Ring eller skriv etter katalog.

ÅPENT 10 • 18 | LØR. 10 • 15

SPRINT

TEGNESERIER & SPILL

spesialisten

Christiesgt. 14 – Bergen
Tlf.: 31 47 60 — 31 20 29

OSLO:
Pilestredet 7
0180 Oslo 1
(02) 41 43 36

KÅMIKS – og Peter Haars

Mulighetens kunst

KÅMIKS heter en lenge ventet kreasjon av «nye norske tegneserier». Forventningspresset til utgivelsen var neppe like stort som til Geir Karlstads gull-sjanser i OL, men likevel sammenlignbart. Mottakelsen har vært blandet. Finn Bjørklid har konfrontert redaktøren – Peter Haars – med sitt eget verk.

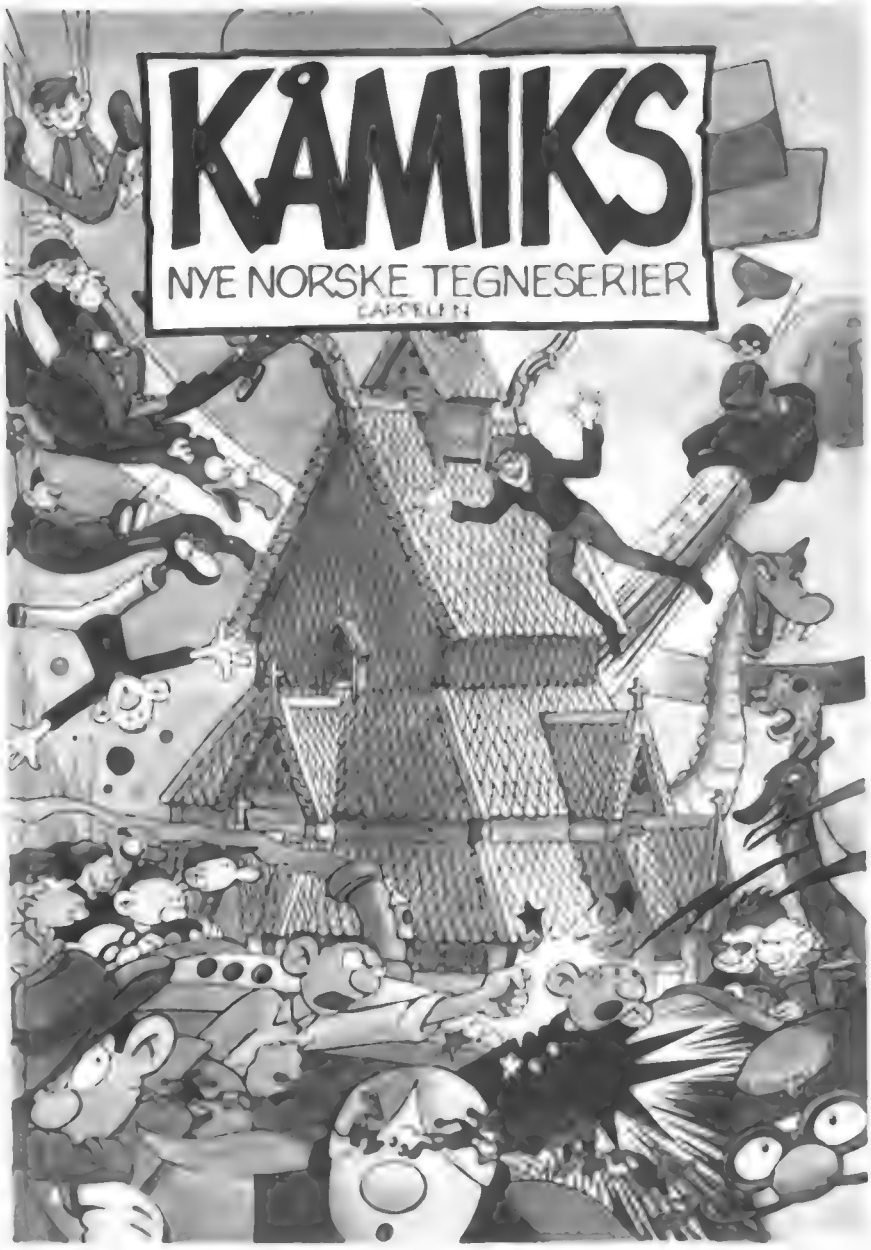

Det fortelles at Albert Einstein i en periode var professor i fysikk i Wien. Å lage eksamensoppgavene lå innunder hans mange oppgaver. Rett før en av prøvene oppsto det panikk da det ble oppdaget at spørsmålene var nøyaktig de samme som året før. – Bare rolig, svarte Einstein, –jeg har endret svarene!

Også TEGN har hatt sine spørsmål om *KÅMIKS – Nye norske tegneserier.* Men redaktøren bak Cappelens omdiskuterte album er alene verd et besøk.

Peter Haars er ikke hvem som helst (se biografien). Han er populært sagt «Det moderne norske bokomslagets far» i Norge. Han kaller seg selv en *ny-veteran* i det norske tegneseriemiljøet. En *ny-pionér* er han utvilsomt. På slutten av 70-tallet kom han i *GAM* («Gyldendals aktuelle magasin») med en ofte sitert kritikk av Kunst- og håndverksskolens (nå SHKS – Statens håndverks- og kunstindustriskole) bokillustrasjonslinje: «En tidsmaskin som starter i 50-årene og jobber seg metodisk tilbake til Gutenberg, og etter eksamen stiller de bakerst i arbeidskøene…» Etter flere år med uro på skolen, tiltrådte Peter Haars høsten 1987 som Norges første professor i grafisk design og illustrasjon. Det er ikke bare TEGN som forventer at Peter Haars skal sitte inne med svarene.

Quo vadis, Peter Haars?

KÅMIKS er en djerv satsning, særlig ettersom den består av en rekke bidrag fra folk som *aldri tidligere* har laget tegneserier. Det er ikke en kommersiell og trygg utgivelse, heller tvert imot. Det er mer å betrakte som et eksperiment, et galleri hvor ulike talenter tester mangfoldet og mediets sterke og svake sider.

Boken består av ni ulike bidrag. **Hilde Kramer** har laget «Flukt», et poetisk stykke om en ung kvinne som blir forfulgt når det vokser ut blomster i håret hennes. Bildene er kunsthistoriske sitater, mens novellen som helhet gir inntrykk av et feminint, vart og svevende uttrykk, bokstavelig talt.

Bjørn Ousland (tegninger) og **Per G. Olsen** har laget serier før «Blå mandag». Denne er en slags

hverdags-science fiction om en mann som kun opplever mandager. Ousland søker et uttrykk som kontrasteres mellom nakne hvite flater og sorte skygger, og hvor de negative formene, som «tomhet», dominerer.

Alf-Magne Andreassen slenger seg like godt ut på dypt vann når han først debuterer i serie-sammenheng. Hans «Historie» er fri for tekst, bobler, ruter og tegninger, men består av helsides fotomontasjer, som uansett hva man mener, forteller smakfullt om et tidsforløp fra morgen til kveld i fast utsnitt fra et gatemiljø, fra krig til fred og tilbake til krig igjen.

Arild Midttun (tegninger) og **Eirik Ildahl** (tekst) har i «Demonolog» laget en religionsthriller med noe uklar brodd mot demonutdrivelse og seksuelle overgrep. Arild Midttun har skapt en interessant veksling mellom funny animaltegninger og realistisk stil med flere allegoriske bilder, som nok virker i trangeste laget, og ville sannsynligvis klart seg bedre med ytterligere avklaring på flere sider.

«Inspirasjon» i **Fam Ekmans** strek, etter idé av **Einar Økland**, forteller om en mann som vil male en kvinne han treffer på kafé. Etter at hun har kledd av seg, stilt seg opp i contraposto, maler han gledesstrålende hårfrisyren hennes, som om det var en atomsopp. Om ikke den tekstfrie fortellingen er altfor inspirerende, rommer Fam Ekmans naivistiske strek mye spenning, men hun unnlater å la bildene bindes fast i en felles kontinuitet. Som serie faller den lett fra hverandre.

Steffen Kverneland har i «Hullet i bildet» tegnet en svulstig grøsser, etter en novelle av nettopp **Peter Haars**. En noe teksttung fortelling i tunge, grå tegninger som fremmer skjærende grimaser fra første rute med dertil voldsomme følelsesutladninger. Det er likevel et helhetlig uttrykk mellom figurer og interiører, en del spennende billedløsninger og en alt i alt gjennomført stemning (som likevel vanskelig kan utløses i klimaks når den starter på topp!).

Rune J. Andersson visualiserer i «Warszawas tøffel» en sjømann i bakrus som vakler inn på en kafé, hvor han erindrer en av byens «lette» kvinner og seg selv i grøfta. Mens han sitter ved kafébordet og vipper med foten, forsvinner tøffelen. Den får han i hodet noen år senere. Men stil er stil, og Rune J. Andersson er fortsatt seg selv.

Christian Leborg (tegninger) og **Morten Jørgensen** (tekst) står bak «Trash Marmorata» som åpner med ruter inspirert av Hugo Pratt, og en strek som heller ikke ligger langt unna, skjønt tusjpenselens mykhet er Leborgs egen vri. Jørgensen har fantasert et seilskip på hjul i en ørken som til forveksling ligner sjø. Det er på jakt etter flyvende rokker, og kommer i maskingevær-kamp med noen rivaler. Billedløsningene er noe forvirrende; trangt og åpent, fjernt og nært om hverandre.

Da utpeker **Werner Grossmanns** «Karavanen – en dag i Damaskus for 3800 år siden...» seg som det mest spennende bidraget. Grossmann tegner løsere og hastigere enn hva han pleier, og det gir liv og balanse til historien. Det er en fabel om skrivekunstens magi, slik den oppleves av den som står utenfor, og avsluttes med en mann foran en dataskjerm som skriker *error*! Om Grossmann har valgt en tradisjonell strek, sklir han mest vellykket gjennom sin seriedebut ettersom han har en god historie å fortelle, og vet hvordan han skal fortelle

Peter Haars

Peter Haars er født i Nürnberg i Vest-Tyskland i 1940, utdannet ved Hochschule für Gestaltung i Hamburg. I 1962 bosatte han seg i Norge. Han har praktisk bakgrunn fra teater- og forlagsbransjen. I Norge begynte han først i reklamebransjen, deretter var han den drivende kraft i innføringen av det stramme og moderne bokomslaget på midten av 60-tallet for Pax Forlag. Fra 1969 har han vært art director i Gyldendal.

For sine bokomslag har Peter Haars vunnet flere priser, hjemme som ute. Utover 70-tallet utga han flere skjønnlitterære bøker, både romaner og novellesamlinger, innenfor den gantastiske genre: *Pymalion (og andre avskyelige noveller)*, *Reisen til Ai-po-tu*, *Kutt (eller den negative helt som medium)*, *Pull*.

Han var også en av de første i landet (sammen med bl.a. Thore Hansen, Terje Nordberg og Arne Isachsen) til å bidra til den første bølgen av moderne tegneserier. *Prokon* (1971) og *Happy Biff* (1972), begge Pax, forteller om det moderne menneskets fremmedgjøring i forhold til konsum-samfunnet. Innholdet gjenspeiles i formen; en kjølig og streng *popart* – som var en videreføring av hans bokomslag fra samme periode.

Peter Haars var med i dannelsen av Norsk Tegneserie-Akademi, forløperen til Norsk Tegneserie-Forum, på begynnelsen av 70-tallet. Han var også en av initiativtakerne til dannelsen av Norsk Illustratørforbund i 1982. Høsten 1987 tiltrådte han som Norges første professor i grafisk design og illustrasjon på Statens håndverks-og kunstindustriskole.

Eirik Ildahl og Arild Midthun

den – med ruter.

Alle nevnt, ingen glemt når TEGN ankommer Kunst- og håndverkskolens store murbygning. Trappa opptas av studenter som filmer, men heisen går til tredje etasje, hvor vi finner en dør med Peter Haars' navnskilt. Han har glemt avtalen, men setter seg ned for en prat likevel. Vi spør:

–Serier har jo alltid hatt stempelet B-kultur over seg, og ikke bare denne nedsettelsen, men har også blitt fremstilt som direkte farlig...

–Og i *det* ligger tegneseriens styrke. Jeg ser det som en positiv kraft. I det øyeblikket en ting blir etablert, er det låst. Det er den faren jeg i dag også ser for tegneserien. Vi har tegneserie-frikerne, som i utgangspunktet er veldig endimensjonale, for det har de alltid vært. Før var de en liten gruppe, og nå er de blitt større. Frikere er ikke ordet lenger, men man merker det svært godt i serie-anmeldelsene hvor disse kritikerne er altfor opptatt av *hvordan* en tegneserie skal være, hva som er en *riktig* serie, og hva som *ikke* er det.

Det er en del av de reaksjoner som jeg har fått på *KÅMIKS*. Kritikerne har altfor lett for å gå utifra de serier som de til daglig forbruker, som er modeller av den europeiske serie, altså den episke serie. Da fryser man ned formen for hva en serie *er* og ikke minst *kan* være.

–Du skriver i forordet til KÅMIKS at tegneserien ikke må betraktes som en genre, men som et medium. Du gir lyd for mangfoldet?

–Det er det ene, det at tegneserier er et medium, rett og slett. Det andre er disse grupperinger, genrer finnes selvsagt, men de fleste inndelinger av serier skjer på grunnlag av hva som skjer i Frankrike. Man sier f.eks. at dette er en buddhistisk serie, og da skal den være sånn og sånn. Man putter både serier og serielesere i båser, enten det er barneserier eller voksenserier eller hva pokker det nå er.

Mitt poeng er at man ikke må trekke konklusjoner for tidlig. Skal serier være levende, må man hele tiden forsøke nye ting. Om man kaller det eksperimenter eller hva, vet jeg ikke, men personlig synes jeg at de mest spennende serier er de som kommer i en overgangsfase, hvor skaperne forsøker ulike ting. De vet ikke alltid hvor de går, men det er en del av spenningen.

Rune Johan Andersson

–Hva med dem som er plukket ut til KÅMIKS?

–De er ikke plukket ut. Det er bestemte personer som er blitt invitert til å bidra med serier som er spesielt laget for denne boken.

–Det er ofte slik at man får den samme krangelen som man får når man plukker ut OL-laget: hvem skal være med, hvem skal ikke og hvem er blitt forbigått...

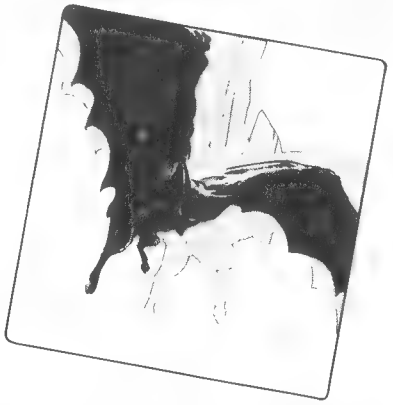

Har du følt det som et problem?

–Man kommer ikke noen vei med en slik diskusjon. Poenget med boken var at man skulle prøve å trekke inn folk som vi mente *burde* lage tegneserier, men som aldri tidligere har gjort det. Og dessuten gi en del folk som *har* arbeidet med tegneserier muligheten til å gjøre noe de ikke har gjort tidligere.

–La oss se på den første, Hilde Kramer, som er debutant?

–Hun har aldri laget serier før, men hvis vi ser på norske serier, er det klart at hun representerer noe nytt. For øyeblikket jobber hun med flere ting i samme gate, et større prosjekt, som jeg ennå ikke har sett, men jeg tror absolutt, om hun får arbeidsmuligheter, vil utvikle seg. Hun jobber veldig med seriemediet. Det går ikke bare å tegne serier – man må også tenke et opplegg innenfor serien.

–Alf-Magne Andreassen?

–Han har aldri vært borti serier tidligere, og har sikkert aldri tenkt på å gjøre det heller. Dette er kanskje den tegneserien som ligner minst på en tegneserie. Samtidig vet vi, hvis vi ser på amerikanske og noen europeiske serier, at fotomontasje også har vært benyttet før. Og i fotomontasjen ligger det samme elementet som finnes i tegneserien: å føye bildet sammen slik at det forteller en historie.

Det som var problematisk med denne serien, var dramaturgien. Hvordan å få fram selve hovedidéen. Det var en del arbeid fram og tilbake. Det er kanskje ennå ikke helt løst, men jeg personlig synes dette er et av de mest interessante bidragene.

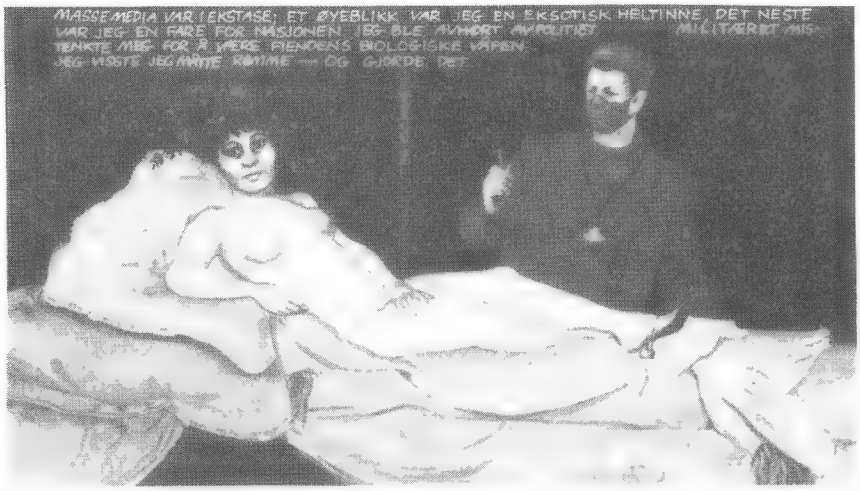
MASSEMEDIA VAR I EKSTASE; ET ØYEBLIKK VAR JEG EN EKSOTISK HELTINNE, DET NESTE
VAR JEG EN FARE FOR NASJONEN. JEG BLE AVHØRT AV POLITIET, MILITÆRET MIS-
TENKTE MEG FOR Å VÆRE FIENDENS BIOLOGISKE VÅPEN.
JEG VISSTE JEG HADDE RØMME — OG GJORDE DET.

Hilde Kramer

–Den har ingen direkte handling, men beskriver et slags tidsforløp, hvilket vi ser på klokka og dagslyset…

–Ja, men det er nettopp det første og siste bildet som ennå er litt uklart. Først ser vi soldatene gå ut av byen, og så utfolder livet seg, og til slutt kommer soldatene tilbake. Og da forsvinner livet. Det blir en slags historie ut av dette, denne perioden mellom krig og krig. Det som er bindeleddet i selve fortellingen, er den gutten som stikker seg fram i bildene. Når man ser de to midterste sidene sammen, som et oppslag, hvor livet utfolder seg i all sin prakt, så myldrer det av en mengde små fortellinger. Det er hva denne gutten opplever.

Det er en enkel historie, men er svært rik når man gransker den nærmere. Man må aktivt lese og lete. Man får ikke bare fortalt en historie, men servert et slags utgangspunkt til selv å spinne historier fra.

–Enhver serie må vel ha en viss form for kontinuitet, en fortsettelse fra bilde til bilde, fra A til Z. Dette er vel det lengste man kan nå en nesten handlingsløs serie?

–La oss si at hvis man kunne jobbe videre med denne formen, så tror jeg at det er mulig å utvikle avanserte fortellerteknikker, selv uten bobler. Det finnes allerede en del serier hvor det hverken finnes tekst eller dialog.

–Både Arild Midttun og Bjørn Ousland er gamle serie-proffer, men hva med duoen Fam Ekman og Einar Økland?

–Det er mest Fam Ekman. Utgangspunktet var at de skulle jobbe sammen, men de forestillinger som Økland hadde, var veldig kompliserte og vanskelig å få satt sammen til en serie. Fam har egentlig bare benyttet seg av ett element fra det, og derfra utviklet sin egen serie.

–Visuelt virker hennes serie mer som enkelte oppslag som bare løselig henger sammen…

–Kanskje, men det er et enhetlig handlingsforløp. Jeg synes hun rent stilmessig egner seg ypperlig som serietegner. Det som er problemet, ikke bare her, men i de fleste tilfeller, ikke minst internasjonalt, er at det er så få forfattere som kan skrive for seriemediet. Man har ofte veldig bra tegnere med gode billedløsninger, mens selve tekstsiden kan være temmelig tynn.

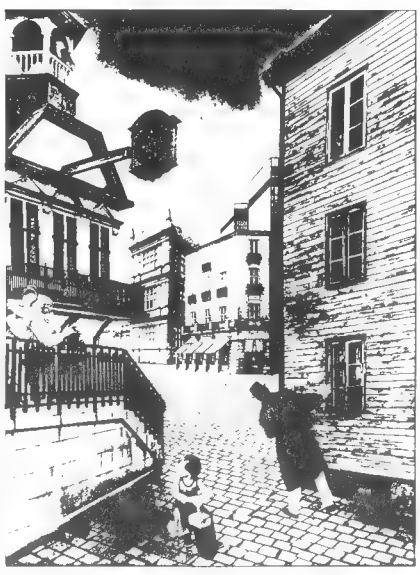

Alf Magne Andreassen

–Du er jo selv – indirekte – manusforfatter for Steffen Kverneland?

–Jeg har jo sett ting av ham tidligere, og var meget begeistret. Vi hadde veldig lyst til å ha ham med, men problemet var at vi ikke hadde noe stoff. Da tenkte jeg at kanskje hans stil kunne passe til noen av mine noveller. Han fikk lov til å velge mellom dem, og han gjorde sitt valg. Det er klart at i forhold til novellen, har den mistet en del av dobbelheten, slik at den er blitt mer entydig og direkte som en ren skrekkhistorie. Det jeg setter pris på er at han er veldig stemningsskapende. Jeg ser dette som en selvstendig tegneserie, som benytter en del elementer fra en av mine noveller.

–Den neste er ikke ny på dette markedet, nemlig Rune J. Andersson, som vel tar utgangspunkt i en sangtekst?

–Ja, den er egentlig veldig enkel. Det er et erindringsbilde, hvor en fyr mister tøffelen i Warszawa, noen år går, og i mellomtiden har tøffelen greid å fly rundt hele jorda og treffer ham deretter i bakhodet. Den er morsom og enkel, og er selvfølgelig en slags Will Eisner-hommage.

–Christian Leborg og Morten Jørgensen har jeg størst problemer med. Åpningen er jo Hugo Pratt så det fyker og det resterende sees veldig på avstand…

–Jeg kan også synes at denne kanskje er den svakeste, men Leborg er en svært lovende og interessant tegner. Men jeg kan også være enig i kritikken din. Den blir litt flat. Kanskje burde det ha vært benyttet rastertoner, slik at man kunne identifisere det enkelte bilde litt lettere. Meningen var at den skulle være en streit action-serie.

–Werner Grossmann er vel den som tilsynelatende er den som er mest tegneserie-aktig, foruten den beste historien og den strammeste måten å fortelle den på?

–Ja, men også her var det en god del problemer. Jeg valgte ham fordi hans tegnestil passer veldig godt til mediet. Og dette var første gang han

Bjørn Ousland og Per G. Olsen

forsøkte seg på en serie. Vi jobbet mye med nettopp dramaturgien. Han har lært enormt mye av det. Jeg håper virkelig han fortsetter, for han har muligheten til å lage meget spennende ting etter hvert.

–Jeg ser at han har løset opp stilen i forhold til hva han har tegnet før?

–Han er litt mer forenklet, men han har en bra rytme i billedrekkefølgen og har den klarheten som man bør ha i en serie. Fortellerstilen ligger godt for ham. Han fortalte selv at han aldri hadde regnet med at det skulle være så vanskelig å gå over til et nytt medium.

Det er spennende. Hilde Kramer er en nybegynner, mens Werner er en gammel proff i et nytt medium. Det var en del av intensjonene med boka; å trekke inn folk fra andre miljøer og dermed utvide perspektivet.

–Om dette er et eksperiment, et ståsted, en begynnelse til et sted å være – kommer ikke det litt i bakgrunnen? Virker ikke det hele vel pretensiøst med hardcover og utgivelse gjennom bokklubben?

–Det ligger en del misforståelser her. Det var ikke meningen at vi skulle lage «Årets tegneseriebok med de beste norske serietegnere». I stedet var det meningen, som jeg sa innledningsvis, å arbeide med mediet, se hva som kunne gjøres. Det er en begynnelse, noe å gå videre med. Jeg ser ikke boken som pretensiøs, men som en spennende mulighet.

–I 1971 kom du med din egen serie «Prokon», og «Happy Biff» kom året etter. Dette er dine eneste, men oppover 70-tallet ble du ren skjønnlitterær forfatter...

–Det er riktig, jeg har ikke laget flere serier. Jeg har følt at det jeg ville med mediet, det har jeg også gjort. Hvis jeg skulle lage serier igjen, ville det iallfall bli helt annerledes. Jeg har ikke funnet et nytt konsept som passer for meg.

–Hvilken gjødselbinge var det du sto i da du kom med dine tegneserie-bøker?

–Det er tydelig når du ser dem. Mitt utgangspunkt var *popart*. Roy Lichtenstein har betydd enormt mye, men samtidig visste jeg at han allerede hadde laget maleriene. Jeg kunne ikke gjøre dem om igjen. Det logiske skrittet for meg var å gå tilbake til tegneserien igjen. Det var også andre ting. Jeg er en sånn...filmfriker. Det å bruke bildet filmatisk er fascinerende og ligger tegneserien nær. Jeg krysset film med popart.

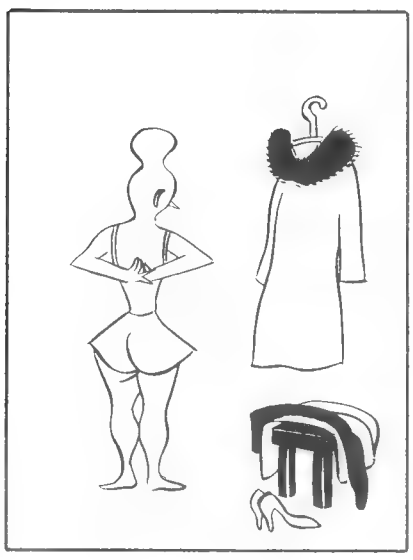

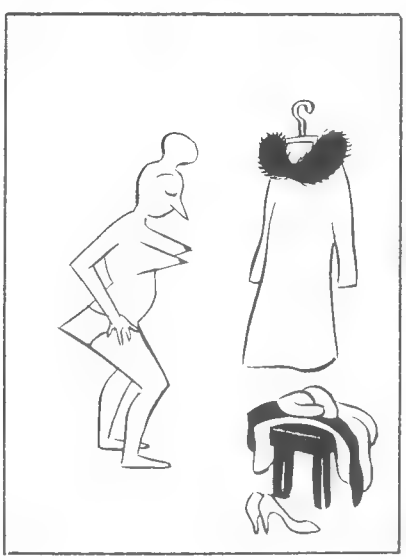

Fam Ekman

JA EGYPTERNE · DE BEHERSKET BALSAMERINGSKUNSTEN · SLIK BESEIRET DE DØDEN !... HOS OSS ER PRESTESKAPET FORLENGST BLITT UTSKIFTET MED MODERNE BEGRAVELSESBYRÅER. DØDEN HAR MISTET SIN BETYDNING. DE GAMLE KUNSTARTER BLIR GLEMT, BARE TENK PÅ AZTEKERNE, DØDSKUNSTENS FREMSTE UTØVERE ! HELE INDIANERSTAMMER STOD TIL DERES RÅDIGHET !
FORØVRIG VAR DET IKKE FOR Å MISJONERE AT JEG DRO TIL JUNGELEN...

Steffen Kvernland

Christian Leborg

–Jeg oppfattet opprinnelig Lichtenstein som en som drev gjøn eller tilogmed foraktet tegneserier.

–Det stemmer ikke.

–Ja, jeg er klar over det nå. Lichtenstein har uttalt noe slikt som at «Det er umulig å sjokkere i kunsten lenger... det eneste som alle hater er reklame!»

–Poenget var jo at det hadde noe med holdninger å gjøre. Enhver form for estetikk er i utgangspunktet anti-estetikk. Det retter seg mot noe og angriper det, slik *dada* gjorde det i 20-årene og slik popart gjorde det på 60-tallet. Ettertiden er derimot annerledes. Et maleri av Lichtenstein i dag er ikke opprør, men først og fremst ganske pent, rent dekorativt. Sjokk-effekten er borte. Man etablerer et slags anti-estetisk billeduttrykk, som igjen blir estetisk.

–Nå er du professor her. Er det å fortelle med bilder, tegneserier, en del av de elementer som du ser som relevante å trekke inn i undervisningen?

–Selvfølgelig. Jeg er interessert, men må finne en måte. Det har noe med hvilken undervisningsstruktur vi skal bygge opp. Det er ikke snakk om å lage en serielinje, for eksempel, for vi må ha en bred utdannelse for grafisk design og illustrasjon. Men i den grad vi kan legge det inn i undervisningen, vil vi det. Jeg kunne tenke meg at man kunne, allerede fra høsten av, legge hovedfaget opp slik, inn under valgfagundervisningen. Jeg vil følge opp de som velger tegneserier. Men alt dette avhenger selvsagt av i hvilken grad tegneserien utvikler seg utenfor skolen.

I den grad det er bruk for meg, vil jeg engasjere meg i mediet. Også privat.

Finn Bjørklid

SKRRR

MINST EN NY LANSERING HVER MÅNED I 1988!
(UNNTATT JULI OG DESEMBER)

En del av be–stikket

Espen Schei

Tittelen på tegneserien denne gang er *En lunefull dag*. Den er tegnet og skrevet av Espen Schei, opprinnelig fra Levanger, nå bosatt i Oslo.

På tross av at han bare er 22 år gammel har Espen Schei bred erfaring som tegneserieskaper og utgiver. I perioden 1983–1985 utgav han «Forums Tegneseriemagasin». Foruten at han selv var representert med tegneserier der, var også en rekke andre spennende norske tegnere bidragsytere. Her kan nevnes Lars Fiske, Håkon Aasnes, Torstein Gundersen og Inge Vadla. Enkelte utenlandske tegnere hadde også bidrag i dette bladet. Utover dette ble også en del tegnere presentert i ord og bilde. En av dem var Moebius – en tegner og historieskriver Espen Schei helt tydelig er inspirert av. Dårlig økonomi tok knekken på «Forum».

Espen Schei har også vært en flittig bidragsyter til blant annet «Konk». Han har dessuten tegnet bidrag til en del fanziner, laget kassettomslag, laget plakater og emblemer og på flere andre måter vært en ivrig tegner. Det eneste som har begrenset hans aktiviteter er arbeidstempoet. Schei kan nemlig være svært langsom som tegner. En enkelt side kan ta flere måneder før han er helt fornøyd. Her kan opplyses at *En lunefull dag* ble til over store deler av fjoråret.

For tida er Espen Schei elev ved Westerdahls reklameskole i hovedstaden. Han skal bli reklametegner. Men han har helt sikkert ikke tegnet sin siste serie for det. Nye prosjekter er på gang.

Tor Sandberg

EN LUNEFULL DAG
G MEDIA
ZZ
ZZZZ ZZZ ZZ
ZZAAHH
AAAHHHH.... ...GJESP... ! (RAP)
ØH ...EH... ...EN...ØL ?...
1

HMM... NÅ HAR JEG FAKTISK RÅD TIL TO PILS!
19 90
2

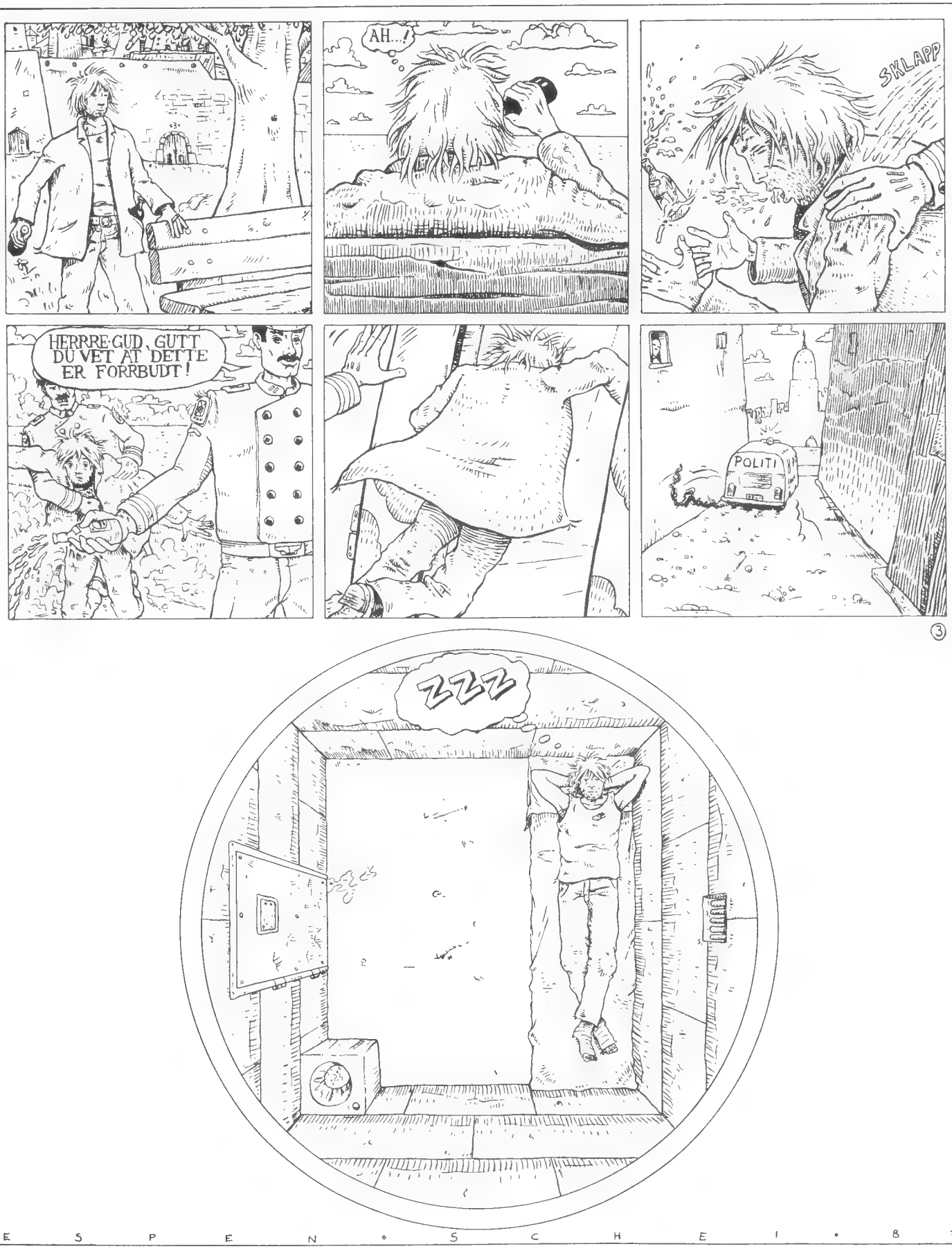
AH...!
SKLAPP
HERRRE GUD, GUTT DU VET AT DETTE ER FORBUDT!
POLITI
ZZZ
3
ESPEN • SCHEI • 87

Framtiden er nå!

TEGN møter Jean-Claude Mézières og Pierre Christin

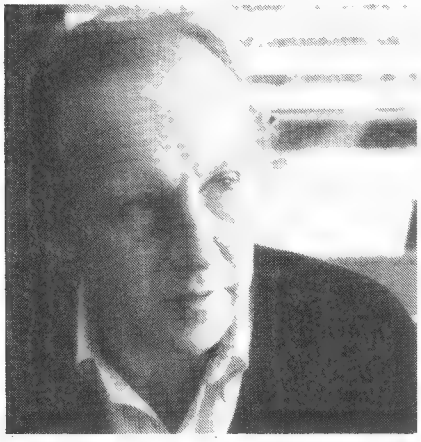

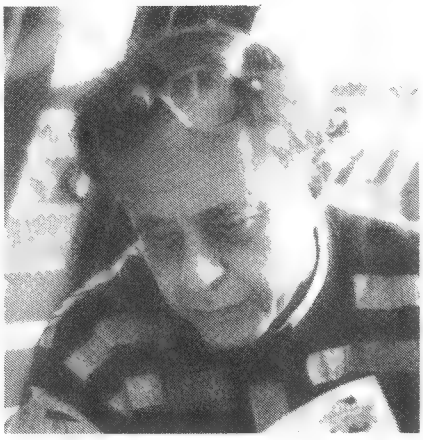

Klokka er tolv en søndag formiddag. Kald novembersol lakkerer Oslo sentrum. TEGNs redaktør Jon Gisle svinger inn i foajeen på Hotell Nobel.

Han forventer å møte fem andre der inne: For det første Pierre Christin og Jean-Claude Mézières, opphavsmennene til suksess-tegneserien *Linda og Valentin*. For det andre TEGNs coredaktører Finn Bjørklid og Tore Feiring. Og for det tredje Cappelens tegneserie-redaktør Jón Sveinbjørn Jónsson.

Redaktøren glipper med øynene. Foajeen er tom, bortsett fra en mørk, nesten usynlig skikkelse som sitter og røyker i en krok.

–Hei, Tore! sier redaktøren, som vet hvem som er den antatt mest pålitelige av de fem. –Hyggelig å se deg, men du er ikke noe passende intervjuobjekt.

–Je veit det, svarer Biris nest største sønn lakonisk. Raskt redegjør han for situasjonen: Christin er under kontroll på sitt hotellrom. Bjørklid er på vei mot utstillingslokalene på Det Norske Teateret for å lete etter Mézières. Jónsson beveger seg i motsatt retning i nøyaktig samme ærend, mumlende stuntpoesi og haikudikt.

Jean-Claude Mézières rusler intetanende langs Rosenkrantz gate, uvitende om at to norske tegneserie-hvemsomhelster er i ferd med å omringe ham. –Vi har deg nå, Xombul, hveser Jónsson.

Klokka er fem over tolv. Alle er samlet i hotellfoajeen.

–Håndverkeren? foreslår Bjørklid.

–Grand! fastslår Jónsson.

Jónssons ord er lov.

Ti over tolv.

–Har dere bestilt bord? spør Jónsson.

–Ikke her, sier redaktøren. –Vi hadde jo tenkt oss Håndver...

–Det skulle dere ha gjort! avbryter Jónsson bestemt. –Dette er deres intervju, gutter!

Støyende jazz ljomer ut fra Grand Café. Umulig å få ørens lyd.

–Vi går på Etoile, sier Jónsson. Hans ord er fortsatt lov.

Etoile.

–Kaffe, sier Jónsson. Vi holder kjeft. Vi vet nemlig at den hvis ord er lov, betaler regningen.

Sola flommer inn gjennom de brede vinduene i Grands toppetasje.

–Fint lys, antyder Feiring og fikler med objektivet. –Kanskje je skail stille skærpt for en gangs skyld? Han retter objektivet mot dama til Christin.

Linda – en enhjørning fra middelalderen

–Det er jeg som er Laureline (Linda), sier Christin innledningsvis. Tilbakelent i sofaen. –Jeg er den feminine parten i samarbeidet vårt. Det var jeg som oppfant Linda, i den aller første Valentin-serien. Da jobbet vi for Pilote, som var et rent macho-magasin den gangen. Det var helt uakseptabelt med en kvinnelig helt. Derfor måtte jeg smugle henne inn i serien i form av en enhjørning fra middelalderen. Dette skjedde allerede i den første historien vi laget sammen, *De vonde drømmene* fra 1967. Egentlig var det meningen at hun skulle tilbake til middelalderen og bli der, men hun ble så populær blant leserne at vi gjorde henne til en hovedperson også i de albumene som fulgte.

Jean-Claude er derimot den maskuline part av oss. Han holder med Valentin og vil gjerne at han skal komme bedre ut av det enn jeg legger opp til i manuskriptene.

Science fiction – en ny genre

–Hvorfor begynte dere å lage tegneserier?

Mézières: –På grunn av pengene! Jeg brukte alle pengene mine på biler, hadde tre på en gang. Så en vakker dag var jeg blakk og hadde attpåtil ingen bil for hånden, så jeg måtte tjene penger til billetten hjem. Jeg bodde i USA på den tiden. Jeg publiserte en fantasy- og en humor-serie i Pilote, og eksperimenterte med ulike ting i et år. Men jeg likte ikke å være bare en ren illustratør; jeg ville også være forteller. Pierre og jeg ble så enige om at vi ville lage en virkelig lang historie. Vi grublet på hvilken genre vi skulle velge. Western kunne det ikke bli, for der hadde man allerede Girauds Blueberry. Men science fiction fantes det ikke i Pilote. Dermed hadde vi valget.

Vi var 28-29 år gamle da vi startet. Det er sent når man skal jobbe med tegneserier.

–Science fiction-serier var altså uvanlige i Frankrike den gangen?

Mézières: –Ja, bortsett fra «Barbarella», som riktignok ble sensurert i den forstand at butikkene ikke fikk lov til å stille den ut i vinduene.

Christin: –Jeg ble ikke imponert over Barbarella, men som en kulturell begivenhet var den viktig. Det var en tabbe å utgi slike serier i 60-årene, økonomisk sett, men på 70-tallet ble genren en suksess.

Ellers fantes det jo superheltserier av den amerikanske typen, men det var ikke noe for oss. Nei, det var ikke først og fremst fra tegneserier vi hentet inspirasjon, men fra science fiction-litteratur. Vi hadde våre egne idéer, skapte våre egne verdener, og så måtte Jean-Claude finne en grafisk stil som kunne gi uttrykk for alt dette.

Mézières: –Og dette fikk jeg hjelp til av Jean Giraud. Jeg leste *The Blue World*, som jeg forøvrig har lest om igjen senere. Da syntes jeg den var elendig, men visjonene var like sterke. Jeg gikk ellers i fire år på samme kunstskole som Giraud, en meget konservativ skole den gangen.

Christin: –60-årene bød på en revolusjonsartet utvikling innen romforskningen. Det var da menneskene nådde månen. Science fiction-litteraturen fra 60- og begynnelsen av 70-tallet gjenspeiler det fantastiske i denne utviklingen.

–Hvor kom idéen om reiser i tid og rom fra?

Christin: –Den idéen er ikke original. Først og fremst er den en teknikk for å få fart i historien. Det blir lettere å flytte på personene, rett og slett. Hvis du har en person som befinner seg på én planet, og du gjerne vil at han skal være på en annen planet i neste sekvens, er det bare å flytte ham fra den ene planeten til den andre. Det er – eller var ialfall – noen få regler som gjaldt innen science fiction. Det at man kan ty til romtidskonseptet, er en av dem. Dette er altså ikke noe originalt, men på denne basisen prøver vi å skape noe som er spesifikt fransk. Dessuten er det spesifikt grafisk for Jean-Claude, og det er – håper jeg – spesifikt personlig for meg. På grunnlag av romtidskonseptet har vi i løpet av 20 år skapt noe som er svært forskjellig fra hva romtidshistorier pleier å være.

Politikk

–Det er ofte blitt sagt at Linda og Valentin er en radikal politisk serie, iallfall i de første albumene. Den ble da også til samtidig med sekstiåtteropprøret, som startet i Frankrike, og som nådde et større omfang der enn i andre land. Har dere senere beveget dere bort fra den politiske tegneserien i retning av en mer upolitisk underholdningsserie?

Christin: –Vi har aldri villet lage propaganda, men det er riktig at politiske holdninger skinner gjennom, særlig i de tidlige albumene. Revolusjonære kan vi imidlertid ikke kalle oss. Men jeg er interessert i hvilke krefter som forandrer verden. Noen ganger er disse kreftene revolusjonære. Men det kan også være andre krefter, slik vi ser det i Gorbatsjovs Sovjet.

Marxismen ga muligheter, men det er et åpent spørsmål hvor langt man kan bruke de marxistiske idéene. 80-årene er annerledes enn 60-årene. De revolusjonære drømmene er borte. I dag prøver vi å se verden som den virkelig er. Verden er heslig, og det kommer den til å fortsette å være. *Linda og Valentin* har utviklet seg fra space opera til en blanding av genrer, hvor det også er sterke innslag av spion- og krimfortelling. Vi har lagt Star Wars-perioden bak oss.

Noen av albumene våre ble suksesser fordi vi tok opp ting som kom til å skje like etterpå. Vi var i forkant. Blant annet forutså jeg den økende terrorismen. I *Den sorte ordens falangister*, som jeg laget sammen med Enki Bilal, prøvde jeg å vise at høyre- og venstreorientert terrorisme er to alen av samme stykke.

Mézières: –Jeg vil ikke bli fanget slik som Jean Giraud er blitt med sin serie «Blueberry». Jeg vil at vi skal kunne forandre oss, stadig fornye oss, og være på høyde med tiden.

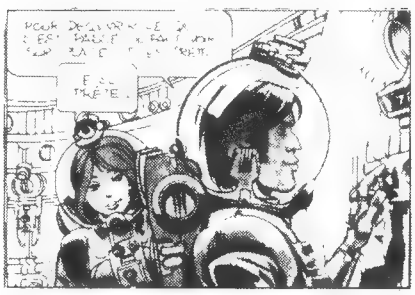

Linda og Valentin – hvem er de?

–Hvordan vil dere karakterisere de to hovedpersonene?

Christin: –Valentin er militær; han står for orden og disiplin. Ingen av oss identifiserer oss direkte med ham, selv om Jean-Claude er den av oss som er mest vennlig stemt mot ham.

Linda er vår rette stemme. Hun har en sterk moral og klare syns-

punkter på hva som er rett og galt, og hun liker mennesker. Hun kan også foreta seg ting som er helt crazy. Det kan ikke Valentin. Ellers lever begge sitt eget liv, og leserne dikter mye inn i dem.

–Det ser ut til at den første Linda og Valentin-fortellingen var ment som et one-shot?

Christin: –Det stemmer: Vi visste ikke den gangen at vi skulle komme til å lage en hel sammenhengende serie med album. Album-bøker var ikke så vanlige den gangen. Her var Valentin den eneste hovedpersonen. Riktignok var det også her Linda ble introdusert, men bare som en biperson fordi vi syntes det måtte være med en kvinne på en eller annen måte.

–Hvordan er forøvrig situasjonen for beslektede litteraturformer i Frankrike nå?

Christin: –Barnebøkene er dårlige. Ellers har vi mange fotoromaner. De er populære i middelhavslandene, men total fiasko i angelsaksiske land. Vi har også illustrerte magasiner som er gode og viktige. Det er en interessant tradisjon fra det 19. århundre.

Tradisjonen fra Hergé

–Det er vanskelig å være fransk-språklig tegneseriekunstner uten å forholde seg til Tintin-tradisjonen?

Christin: –Jeg liker ikke Tintin, Men Hergé gjorde en bemerkelsesverdig innsats likevel. Egentlig betyr det ikke noe om man liker Tintin eller ei.

Jeg lærte tidlig hvordan man forteller en historie i tegneserieform. Vi har aldri betraktet serier som noen mindreverdig kunstform. Vi kommer begge fra borgerlige familier, men vi vil ikke lage borgerlig kultur, for den liker vi ikke. Tegneseriene har mye mer til felles med rock og krim. Forøvrig tilhører ikke Jean-Claude og jeg samme skole, og av og til tviler jeg på om vi hører til noen skole i det hele tatt.

På jakt med Bilal

–Du har arbeidet en del sammen med Enki Bilal. Spesielt er dere blitt berømmet for Jakten, *som den franske ambassadør i Norge har utropt til det viktigste som er skrevet om Sovjetunionen.*

Christin: –*Jakten* er en blanding av historie og journalistikk. Jeg har lenge vært fascinert av Øst-Europa. Jeg gjorde historien svært klar, for den jevne franskmann har ingen ekte forestillinger verken om kommunisme eller om østblokklandene. Det startet med et besøk i Budapest, hvor jeg møtte en mann som hadde en slektning som bestyrte et jaktsted for partiledere ute i ødemarken.

Men et godt konsept er ikke nok når du skal lage tegneserier. Det er nødvendig med action også. Det må skje noe, og leseren må *se* at det skjer.

Da jeg så albumet ferdig, ble jeg meget misfornøyd og trodde det skulle bli ren fiasko, så jeg gikk i dekning i to uker. Nå har det solgt i 200 000 eksemplarer!

Mézières: –I et av Linda og Valentin-albumene er det hint til Bilal. Jeg har sans for slikt. Dessverre har jeg ikke så mye kontakt med ham nå lenger, og når vi treffes, snakker vi sjelden fag.

–Dere later til å være optimister. Seriene deres bærer preg av at dere mener at problemer lar seg løse.

Christin: –Jeg tenker som så at hvis man snakker om forferdelige ting, så vil de kanskje ikke inntreffe! Andre science fiction-forfattere later til å være mer interessert i å skremme leserne.

Mézières – regissøren

–Hvordan ser du på deg selv som tegner?

Mézières: –Min sterke side er å beskrive en scene. Jeg er en god forteller, men en dårlig tegner. Pierre gir meg et manus som til en film, så lærer aktørene teksten, og jeg setter det hele i scene, som en slags filmregissør. Jeg tegner aldri en scene om igjen fra begynnelsen, men det hender at jeg tegner om enkeltbilder og detaljer. Siden jeg betrakter meg selv som en forteller, konsentrerer jeg meg aldri om det enkelte bilde. Det må være en logisk sammenheng bildene imellom, ellers blir leserne forvirret.

Som tegner hører jeg til den gamle fransk-belgiske skolen, tradisjonen fra *Tintin* og *Sprint & Co.* Det spesielle med å tegne science fiction er at du må skape en verden som er logisk selv om storyen ikke er det. Jeg må gjøre det logisk og enkelt.

–Ser du på deg selv som kunstner?

Mézières: –Som tegneserie-kunstner, ja, men først og fremst

som forteller.

–Hvordan samarbeider dere? Er det Christin som manusforfatter som bestemmer hvordan alt skal være? Eller får Mézières bare en skisse av handlingen? Hvem er ansvarlig for alle detaljene?

Christin: –Jeg gir ikke ordrer til Jean-Claude. Men det jeg gjør klart, er hvordan historien skal fungere. Ut fra dette kan Jean-Claude skape noe. Ofte går jeg til ham eller en av de andre tegnerne og sier: «Jeg har en idé; jeg skulle ønske vi kunne gjøre noe ut av den.» Som regel er tegneren snill og sier ja til idéen, men av og til sier han nei. Det er det ikke noe å gjøre med. Det er dumt, for ikke å si umulig, å prøve å tvinge en tegner til å gjøre noe han ikke vil.

Andre ganger er det tegneren som har idéen. Jeg har jobbet en del sammen med Annie Goetzinger, og det nyeste er at hun ba meg lage et manuskript om moter. Jeg begynte på det nokså motvillig, men etter hvert ble jeg fanget inn av temaet.

Som forfatter prøver jeg å tilpasse meg de forskjellige tegnerne jeg jobber med. Etter å ha diskutert idéen grundig med tegneren skriver jeg selve manuset. Det er jo det jeg er betalt for... Så diskuterer vi manuskriptet. Deretter skriver jeg manuset mer detaljert, bilde for bilde, og da blir også dialogen til.

Mézières: –Vi utveksler altså idéer hele tiden, men Pierre gir aldri instruksjoner om tegnemessige detaljer og farger. Vi har funnet vår samarbeidsform. Pierre er den eneste manuskriptforfatter jeg har jobbet sammen med, og jeg tviler på om jeg ville være i stand til å jobbe med noen annen.

–Hvor lang tid bruker du på å tegne et album?

Mézières: –Det tar gjerne et år. Jeg arbeider langsomt sammenlignet med andre. Morris bruker for eksempel mye mindre tid på et Lucky Luke-album, men så har han da også holdt på i mange flere år. Han tegner i en annen stil, og så er det det at science fiction stiller store krav til forestillingsevnen. Du må ha tid til å tenke deg om mens du

tegner. Lager du western, vet du på forhånd hvordan en hest og en cowboy ser ut. Tegner du science fiction, må du stadig bruke tid til å tenke ut nye ting. Til gjengjeld er det morsommere å tegne vesener fra andre kloder enn å tegne mennesker.

Christin – professoren

–Hva får en romanforfatter og litteraturprofessor til skrive tegneserier?

Christin: –Når jeg skriver skjønnlitteratur, når jeg et begrenset publikum, en intellektuell elite på rundt 5000 mennesker. Hvem tegneseriepublikummet er, kan man derimot aldri vite helt nøyaktig. Derfor kan man ikke lage for kompliserte historier; man må heller jobbe omtrent som i den amerikanske filmbransjen. Men jeg skriver fortsatt romaner, selv om det går lang tid mellom hver gang. Uansett hva jeg skriver, er jeg opptatt både av å kommunisere med leserne og av mine egne besettelser.

–Det er ingen farlige monstre i Linda og Valentin, *slik som i mange andre science fiction-serier. Hvis de er farlige, er det ikke fordi de er monstre, men fordi de er farlige på samme måte som mennesker kan være det. Dette bidrar til å heve Linda og Valentin over mange andre sf-serier. Dere viser også en stadig konflikt mellom mann og kvinne, og det er kvinnen som er den klokeste.*

Christin: –Da vi startet, var vi svært bevisste på ikke å følge opp den amerikanske science fiction-tradisjonen. Vi ble påvirket av den nye kvinnebevegelsen, og jeg var i sterk opposisjon til den vanlige måten å skildre kvinner på i tegneserier. Enten eksisterer de ikke, eller så er de idioter. Dette er noe av det jeg ikke liker ved *Tintin*.

Jeg ville lage en skikkelig realistisk kvinne. Nå har jeg hatt Linda i min husstand i 20 år, og hun lever sitt eget liv. Jeg har ikke helt kontroll på henne, men hun er den hun er, og jeg liker å skrive roller for henne.

Lady Polaris

–Dere har nettopp laget et nytt album, Lady Polaris. *Dette er ikke noen Linda og Valentin-historie?*

Mézières: –Det har vært en helt ny erfaring. Jeg liker å eksperimentere med andre ting enn Linda og Valentin. Lady Polaris ble tegnet i svart/hvitt; fargeleggingen ble gjort separat. Grunnlaget var skisser jeg laget på reisene våre. Albumet er komponert på en helt annen måte enn en vanlig tegneserie, og har

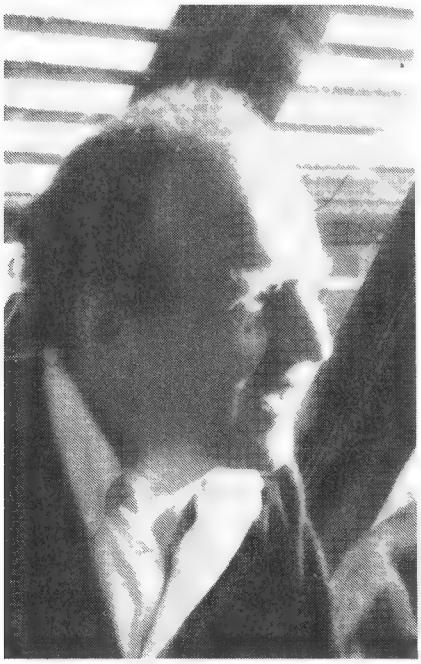

også fotografiske innslag.

Problemet med å lage en populærserie er at publikum vil ha neste album så raskt som mulig, og det kan bli frustrerende. Vi vil ikke bli plassert i bås.

*–Hva synes de vanlige leserne deres om **Lady Polaris**?*

Christin: –Knapt tiendeparten av dem har kjøpt det! Jeg tror at mange av dem ikke vet om det.

En reise inn i nåtiden

–De to nyeste Linda og Valentin-albumene har stort sett foregått i vår tid. Vil dere fortsette med dette?

Christin: –Vi har så å si reist fra rommet og hjem til Paris. Det er to forklaringer på dette. For det første er det slutt på den tiden da science fiction var en levende genre i grafisk forstand i Frankrike. For det andre var det en periode i 70-årene da alle yngre franske tegnere satte i gang med science fiction. Vesnene fra fremmede kloder ble mer og og mer fantastisk. Etter hvert ble Star Wars-genren gammeldags. Så sa vi til hverandre: «Vi må finne på noe nytt. La oss vende tilbake til Jorden!» Vi ville lage noe som var like visuelt som de eldre albumene, men samtidig mer jordnært.

Dette er likevel ikke helt nytt for oss. I *Byen som druknet*, en av de første Valentin-historiene, befant vi oss i New York i 1986. Science fiction er ikke først og fremst noe som har med romskip å gjøre. Det er heller en sinnstilstand og en måte å se virkeligheten på.

–Hovedpersonene heter Valérian og Laureline på fransk, men i de fleste oversettelser blir de kalt Valentin og Linda. Hva synes dere om det?

Christin: –Jeg ble ikke spurt om det første gang serien skulle oversettes. Valentin er ikke akkurat noe perfekt navn, men det går an.

Frankrike og utlandet

–Hva mener dere om framtiden for franskspråklige tegneserier?

Mézières: –De fleste av de albumene som blir utgitt i dag, er tegnet for 5-10 år siden. Forlagene har nå skåret ned på utgivelsesprogrammet fordi de innså at mange lavkvalitetsalbum solgte svært dårlig. De prøver til tider å få fram nye talenter, men man kan ikke vente at nye serietegnere kan nå et akseptabelt nivå helt fra starten.

Mange spaniere og italienere utgir sine serier i Frankrike fordi de får bedre betalt hos oss enn i sine hjemland. Men jeg er ikke redd for å bli utkonkurrert av utenlandske serier. Det er snarere vi som er imperialistene. Vi blir oversatt til 50 språk!

Christin: –Men det engelskspråklige markedet er vanskelig. Det ser ut til at de eneste franske produkter den angelsaksiske verden vil ha, er ost, vin og parfyme! Det kan gå fem år mellom hver gang en fransk film blir suksess i De forente stater. Like vanskelig er det for fransk skjønnlitteratur, og for franske tegneserier. De har jo ikke en gang album der borte!

Mézières: –Men det er kanskje en utvikling på gang. Marvel gir nå ut noe av det Moebius har laget. Riktignok er opplaget latterlig lavt etter amerikanske forhold: bare 10 000.

Framtiden

–I det siste Linda og Valentin-albumet møter hovedpersonene Gud. Hva skjer etter dette? Hvor kan man gå etter at man har møtt Gud?

Christin: –Gud og Gud. De møter en Orson Welles-lignende skikkelse som ser ut som Gud. I neste album dukker det opp en djevel... Vi har hatt lengre diskusjoner om det neste albumet. Jeg vil at det skal begynne i Sameland, mens Jean-Claude vil starte i verdensrommet.

–Så, hva blir det da til?

Christin: –Vi har funnet et kompromiss som jeg tror blir det endelige. Vent og se!

Intervjuet er over. Mannen hvis ord er lov, betaler kaffen. På vei tilbake til Tegneserieutstillingen i Det Norske Teateret konstaterer Feiring med beklagelse at den sveitsiske dama til Christin forsvinner i mengden på Karl Johan. Professoren selv gir fra seg følgende hjertesukk: – «Nå er jeg virkelig luta lei av å snakke om tegneserier!»

Intervju: Finn Bjørklid, Erik Tunstad og Jon Gisle
Tilretteleggelse: Jon Gisle
Foto: Tore Feiring

Føler du deg utenfår?

OG DESSUTEN:
SOLVEIG - BLINDVEIG - HANREI -
HUNREI - ANGORA SALORA - NIVEA - LINNEA -
MATEA - KOREA - OLIVIA - BOLIVIA - FEDDFRID -
PLEDDFRID - SOKKFRID - FLOKKFRID - LYNGFRID -
KLYNGFRID - FROSTA - KOMPOSTA - FRISØRA - HUMØRA -
FISEFINE - RULLEGARDINE - TRAMPOLINE - MASKULINE -
AGDA - MAGDA - PRAVDA - SAUDA - AUDA - BÆDDA - GA
VOTTE - LODOTTE - PANETTE - FALSETTE - GARNETTE - FÅRE-
FETTE - MUSEFLETTE - SKOLETRETTE - OG JEG TILFØYER:
KLEOPATRA - SUMATRA - PRAMAPUTRA - NO'N SOM
SUTRA? - MATA HARI - CAMPARI - HARAKIRI - BA-
RE SIRI - HØYDIS - GØYDIS - HALL-
DIS - HELDIS - TÅKEDIS
- SØREN HER HAR
JEG ET HULL -
DU ER IALLFALL IKKE MED I FLOKKEN!
JO!
NIKS!
RØPER DU MEG, SÅ FÅR DU DEG EN PÅ SMA LAHOVUDET!
DU OGSÅ HER IGJEN? JA, DET ER SJETTE GONGEN!
TENK OM JEG LIKER DET 'A?
BAKERST!
DU HAR HILST ALT, DU !!!
MEN JEG KOMMER NOK PÅ DET!
HELLO
HEISAN
MORN
HEI
STÅR TIL?
GLEDER MEG
HOW ARE YOU?
I LIKE MATE
STÅR TIL?
GOD DAG
TROR G MÅ DÅ E JEG!
JEG VET HVA DU TENKER PÅ. DEN HAR LÅST SEG - JEG PRØVDE DEN NETT-OPP...

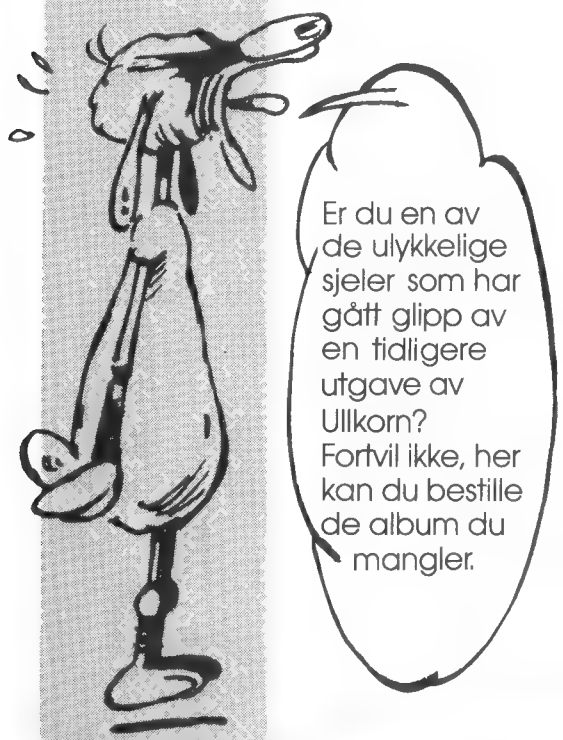
Er du en av de ulykkelige sjeler som har gått glipp av en tidligere utgave av Ullkorn? Fortvil ikke, her kan du bestille de album du mangler.

ULLKORN®

– Tegneserieverdenens nye kultserie

Jeg bestiller Ullkorn-album nr.

☐	1 Helt på viddene	Kr 20,-
☐	2 Ikke et får bedre	Kr 20,-
☐	3 Like dyr leker mest	Kr 23,-
☐	4 Bø, bø, lille lam	Kr 23,-
☐	5 Det løsnet i skogen	Kr 25,-
☐	6 Varsko væææær!!	Kr 25,-
☐	7 Når nettene blir trange	Kr 29,5

NB! Porto og oppkravsgebyr kommer i tillegg.

Navn: .....

Adresse: .....

Postnr./-sted: .....

Underskrift av person fylt 18 år.

Kupongen sendes til
A/S Hjemmet - Serieforlaget
v/Bjørnar Tretterud
Postboks 1548 Vika
0119 Oslo 1.

JAPANSKE SERIER MANGA!!

Men nå har du nesten helt sikkert åpnet boka i feil ende, man leser fra den enden som for oss med rosa hud er bakerst. Det gjelder sidene også, de er som oftest tegna for å bli lest fra høyre mot venstre.

Når jeg tar forbehold her er det fordi Japans lange og utvikla grafiske tradisjon virker inn på tegneseriene på mange måter. Du kan godt finne en dobbeltside som kan leses fra høyre mot venstre, fra venstre mot høyre og ovenfra og ned. Hver lesemåte vil da kunne si noe eget om handlinga.

Lydeffektene i en japansk tegneserie glir inn i rutene på en måte som lar form og innhold gå over i hverandre. Ordene ser ut som det de sier. En annen sak er at en japansk forfatter har mer å velge mellom enn Svisj, Boom og Zapp! En kunstner kan med lydeffekter fortelle at det er kraftig regnvær utafor papirveggen, at sverdstøtet du ser ikke var dødelig selv om det traff og så bortetter. *SUBO* er lyden av en gasslighter som tennes, *SURU SURU* betyr at det er nudler helten slurper i seg. Men også ting som ikke gir lyd har man lydeffekter for, *HIRA HIRA* sier det når blader faller fra trærne, og lyden av en som rødmer er *PO*.

Vi ser ikke mye til japanske serier i Norge, selv om Japan er et av de største tegneserielanda i verden. I 1980 var forholdet en og en halv million tegneserier til en befolkning på 110 millioner. Det blir grovt regna ti hefter pr. person. Og da skjønner en jo straks at det ikke bare kan være unger som leser tegneserier. Etter sigende er det vanlig å se dressa forretningsmenn sitte og lese tegneserier på toget på vei til jobben. Og det kan godt være tegneserier opprinnelig beregna på unger. I Japan finnes det serier for enhver tenkelig særgruppe; husmødre, golfspillere, småjenter og studenter som holder på å ta eksamen. Men det lesende publikum tar det ikke så tungt om de tilhører den ene eller andre målgruppen. *Manga* er for alle.

Det første som vil slå deg hvis du ser en japansk serie i original utgave, er at formatet er uvant. Den ser ut som en tykk liten bibel. Og den boka du har foran deg vil bare være et bind av mange, det er ikke uvanlig at en japansk serie er på mange tusen sider. Serien vil nesten uten unntak være i svart/hvitt.

Manga, som er det japanske begrepet for både tegneserier, vitsetegninger og tegnefilm, er et ord som blei innført av den kjente billedkunstneren Hokkusai på begynnelsen av 1800-tallet. Selv om Japan har en grafisk tradisjon som går langt utapå den vestlige, og en kan spore de første tegneseriene ihvertfall tusen år tilbake, fant ikke *manga* sin nåværende form før man fikk lese vestlige tegneserier. Det skjedde samtidig med at annen vestlig kultur og teknologi vant innpass i tida rundt århundreskiftet. Et av resultatene av denne påvirkninga er at personene i *manga* har mer vestlige trekk enn det vi kanskje kunne forvente.

Såvidt jeg veit er det bare en japansk serie som er oversatt til norsk, nemlig «Gen – gutten fra Hiroshima». Det er en sjølbiografisk serie av Keiji Nakazawa, som var sju år gammel da atombomba falt over hjembyen hans. I den vestlige utgaven er den korta ned i Norge til

292 sider, fra de opprinnelige 1100.

Boka tar for seg situasjonen i Japan de siste åra av krigen. Hovedpersonene er Gen og familien hans. I et land med matrasjonering og krigshysteri prøver de å leve videre på best mulig vis. Via den pasifistiske faren, storebror flysoldaten, den gravide moren og ungene får vi se hvordan krigen arter seg både på hjemme- og utefronten. Nakazawa forteller inngående om hvordan det japanske samfunnet blir formet av krigen. Tilslutt tar han oss med til Hiroshimas undergang (den amerikanske utgaven heter «I Saw It!»). Når heftet slutter står Gen med den nyfødte veslesøsteren i hendene ved siden av mora. Resten av familien har de sett brenne ihjel under restene av det sammenraste huset deres. Den siste setningen i boka viser ganske klart hva forfatteren har villet. Det er moren som snakker til det nyfødte barnet: «Når du vokser opp og blir stor, må du *aldri* la det hende igjen!!». Dette er en glødende anti-militaristisk serie.

Tegnestilen er klar og rein, gir assosiasjoner til tre- og linoleumssnitt. Billedspråket inneholder elementer som kan være fremmede for oss. For eksempel signaliserer ansiktsuttrykkene ofte andre ting enn det vi er vant til, og det er endel symbolbruk som vi kanskje ikke tar med en gang. I det informative og gode forordet fra forlaget sier de at:

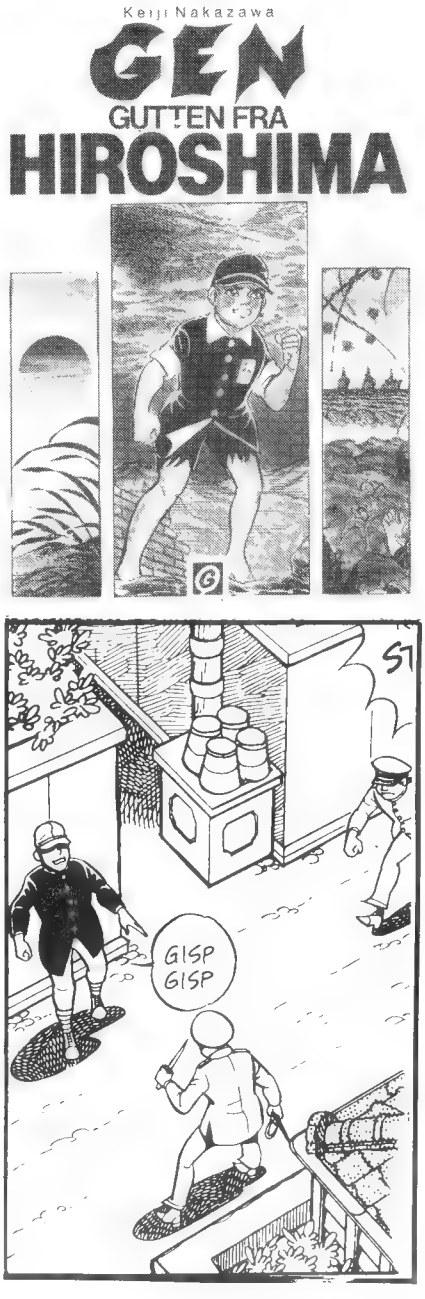

«Vi håper at forskjelligartede kulturelle mønstre... ikke skal hindre noen leser i å forstå serien og budskapet.»

For meg fungerte det akkurat omvendt. Det var veldig mye nytt å lære i begynnelsen, men så ga nettopp de fremmede tingene meg lyst til å lese mer. Boka ga gjennom en mengde små hint og detaljer et blikk inn i en fremmed og fascinerende kultur, og det gjelder like mye fortellermåten som fortellinga i seg sjøl. Boka er kanskje uvant stor og dyr for mange, men stadig flere bibliotek tar inn tegneserier, og denne bør leses uansett.

Japanske serier er blitt populære i USA de siste åra, og noen av disse amerikanske utgavene kan fås på Tronsmo Bokhandel. «Lone Wolf and Cub» er absolutt den beste av disse, den er også den mest kjente serien i Japan. Der gikk den i et opplag på rundt 14 millioner og en regner med at minst en fjerdedel av Japans befolkning har lest historien, som er på godt over 10 000 sider. I USA blir den utgitt i hefter på 60-80 sider, hvert hefte en avslutta episode. At serien er så lang, gir tegneren og forfatteren mye mer spillerom enn vi er vant til. Det betyr at selve det grafiske uttrykket blir viktigere, og serien kan «leses» med godt utbytte selv om man ikke skjønner språket så godt.

«Lone Wolf and Cub» er lagt til

føydaltidas Japan. Geværene har såvidt begynt sitt inntog, og vi kjenner igjen miljøet fra Akira Kurosawas filmer *De syv samuraier*, *Kagemusha* og *Ran*. Hovedpersonen Itto Ogami har vært Shogunens bøddel. Når historien begynner er han og den nyfødte sønnen Daigoro de to siste gjenværende av Ogami-klanen, fiender av Shogunen har utryddet familien hans. Vår helt sverger hevn...

Itto Ogami livnærer seg som leiemorder mens han reiser land og strand rundt med Daigoro på slep. Nettopp motsetninga mellom det lille barnet og den nesten overnatur lig dyktige sverdsvingeren bidrar til å heve serien flere hakk. Men det er utvilsomt mye vold her.

Tegneserien er skisseaktig og kan først virke ganske slurvete. Ser man nøyere etter, vil man oppdage at dette gir et voldsomt inntrykk av fart og dynamikk, ulikt alt europeisk. Den tilsynelatende enkle streken gir også helt unike muligheter ved naturskildringer, de minner mest om, ja, nettopp japanske og kinesiske akvareller og tusjtegninger. Serien krever endel av leseren, spesielt i starten, men gir absolutt mye igjen for strevet. Også i denne serien får vi mange gløtt inn i en fremmed kultur og en tildels fremmed tenkemåte. Og når leste du sist en tegneserie som virkelig ga deg noe å bryne deg på?

For dem som har lest Frank Millers «Batman – Nattens Ridder» på norsk fra Semic, kan det nevnes at Miller framhever «Lone Wolf and Cub» som sin viktigste inspirasjonskilde. Han har jo også laget sin egen samurai-historie, Ronin, men den får vi heller prøve å komme tilbake til en annen gang. Påvirkninga er ihvertfall svært tydelig her.

Den amerikanske utgaven av «Lone Wolf and Cub» er ganske påkosta. Fint papir, tykt pappomslag med forside og forord av Frank Miller. Man har vekselvis snudd, retusjert og nytegnet tegningene for å gi en best mulig presentasjon for et vestlig publikum. Hadde forlaget bare speilvendt sidene hadde alle blitt keivhendte osv. Alle revisjonene blir fortløpende godkjent av opphavsmennene Kazuo Koike og Goseki Kojima før de går i trykken. «Lone Wolf and Cub» (Ensomme Ulv og Valp) er verd å ta en titt på hvis du vil skaffe deg en videre horisont.

Gen – gutten fra Hiroshima
Innbundet, 292 sider, 120 kr.,
Gevion 1986
ISBN 82-404-0000-0

Lone Wolf and Cub
Hefter på 60-80 sider, 22-25 kr. pr. stk., First Comics. Hittil utkommet 10 hefter.

Kjetil Lenes

TEGN har intervjuet Jerry Dumas:

–Jeg ville ha gjenopptatt «Sam's strip» – om det ikke var for alt papirarbeidet!

Jerry Dumas – nær medarbeider til Mort Walker – vil først og fremst bli husket for sitt bidrag til kultserien «Sam's strip».

Figurene i «Sam's strip» var en rekke gjester fra andre serier, og som Dumas tegnet tett opp til originalene. Til tross for sin klassiker-status, levde serien kun fra 1961 til 1963.

I ettertid har Jerry Dumas, født i Detroit i 1930, vært aktiv i Mort Walkers tegneseriefabrikk, vært med på å utvikle Mort Walkers tegneseriesuksesser som «Beetle Bailey» (Billy) og «Hi & Lois» (Trixie), og skape utløperen fra «Sam's strip», med samme figurer, men med et nytt opplegg; «Sam & Silo».

–Hvordan begynte «Sam og Silo»?

–Den vokste faktisk ut av en annen stripe med nesten samme navn, nemlig «Sam's strip», hvor Sam selv har hovedansvaret for sin egen serie. Noen ganger blir jeg selv forvirret når folk blander disse seriene sammen.

–Serieskribenten Maurice Horn mener at serien heter «Sams strip» ettersom Sam ikke har noe etternavn, og kameraten ikke noe navn i det hele tatt...

–Det er riktig for den første, men ikke for «Sam og Silo», som går i avisene nå. Begge har navn, også etternavn. Silos navn er Tidley av en eller annen grunn. Sam heter Sam Barnes.

Jeg holdt et foredrag på en skole en gang, og to småpiker i syvårsalderen kom opp til meg etterpå. Den ene dunker i den andre og sier: «Fortell ham navnet ditt! Fortell ham navnet ditt!» Og hun sier: «Mitt navn er også Sam.»

«Men egentlig Samantha?» spør jeg.

«Ja,» svarer hun. Jeg hadde vært på jakt etter et etternavn til Sam, et navn med landlig klang og litt gammeldags.

«Hva heter du mer?» spør jeg.

«Barnes,» svarer hun. Og slik fikk også min seriefigur sitt fulle navn. Jeg bruker det aldri likevel.

–Hva med opprinnelsen til «Sam's strip»?

–Den ble startet i 1961 av Mort Walker og meg selv i fellesskap. Vi hadde moro med å lage en serie hvor kjente seriefigurer snakker sammen. Den gangen arbeidet vi sammen fire dager i uken i det samme studioet. Vi skrev manusene sammen, og jeg tegnet. Men som du vet, så levde den ikke særlig lenge. På det meste ble den tatt inn i ca. 60 aviser, og det er ikke mye. Likevel fikk den sine trofaste tilhengere. Uansett bestemte vi oss for bare å glemme hele serien. Vi hadde nok

med andre ting allikevel. Men så, mange år senere, kommer folk tilbake og ber oss gjenoppta den!

Syndikatet, som distribuerer alle seriene våre til avisene, mente at vi hadde to morsomme figurer, og ba oss gjenopplive dem, men sette dem inn i nye miljøer og situasjoner. Mort fikk idéen om å plassere dem i en liten by og gjøre dem til sheriff og deputy. Og jeg sa: «Vel, OK, vi prøver igjen!»

Nå gjør ikke Mort noe på serien, «Sam og Silo», som gjenopplivingen heter. Jeg både tegner og skriver manus. Ennå er den ikke så populær som jeg skulle ønske den var. Målet er 200 til 300 aviser. Det kan hende jeg må droppe «Sam og Silo» også, om ikke syndikatet gjør det før meg.

–Ville du heller gjøre «Sam's Strip»?

–Jeg skulle gjerne tegne «Sam's strip» på nytt igjen, om det ikke var for alt arbeidet. Det kunne være tider da det tok meg en måned å gjøre ferdig serier som skulle gå en uke. Det var på grunn av alle de andre medvirkende seriefigurene. Først måtte jeg finne de riktige seriene, deretter kopiere dem. Mange har trodd at jeg klipte ut figurene fra originalserien, og limte dem inn i min serie. Men jeg tegnet alt sammen selv. Det tok bare altfor lang tid. Jeg hadde ingen assistent til å hjelpe med tusjingen. Det ble rett og slett en altfor stor jobb.

–Hvordan begynner man et liv som serietegner?

–Man er nødt til å gripe fatt i den første og beste sjansen man får til å få dem trykt. Det viktigste er å komme på trykk. Da har man muligheten til å utvikle seg, slik at man blir oppdaget av andre, og dermed kan avansere videre til større oppgaver. På den måten kan du arbeide deg stadig oppover.

I begynnelsen av sin karriere lot Jules Feiffer «The Village Voice» få seriene sine gratis i flere år. Han ville bare bli publisert. Og etterhvert ble han mer og mer anerkjent. Idag er han både rik og berømt. Både Mort og jeg begynte også slik.

–Hvordan kom du i kontakt med Mort Walker?

–Jeg kjente Frank Roberts, som tidligere jobbet med Mort, men forlot ham for å starte sin egen serie, «Mrs Fitz's Flats», etter først å ha assistert Dale Messick på «Brenda Starr». Jeg møtte både Frank og Dale samtidig, og jeg og Frank ble gode venner, og via Frank ble jeg kjent med Mort.

–Apropos Mort Walker, hvem er det nå som tegner «Hi & Lois», ham eller Dik Browne?

–Det er vel en kombinasjon av flere faktorer. Dik gjør vel ikke noe på «Hi & Lois» lenger, så vidt jeg vet. Øynene hans er svært dårlige, til tross for en vellykket operasjon, som forandret synet en del. Han er over 70 nå, og konsentrerer seg helt om «Hårek». Begge sønnene hans er serietegnere nå; Bobby, som blir kalt for Chance, og Christopher Browne er begge meget gode tegnere, og de lager skissene.

–Hva synes du om bladet «Beetle Bailey» (Billy)?

–Mort gjør svært lite på det. Det er andre som både skisser og tusjer. De tar som regel en søndagsside og utvider den til en lengre historie. Men også på avis-stripen er det andre som tusjer. Mort bare skisser. Personlig synes jeg stripene er morsommere enn selve bladet.

–Sjantens hund, var den med fra begynnelsen?

–Nei, den kom inn noen år senere.

–Den gikk på fire ben...

–Ja, men en dag tegnet jeg ham med klær og ved en skrivepult. Etter det forble det slik. Han begynte å *tenke* etter det. Han satt med uni-

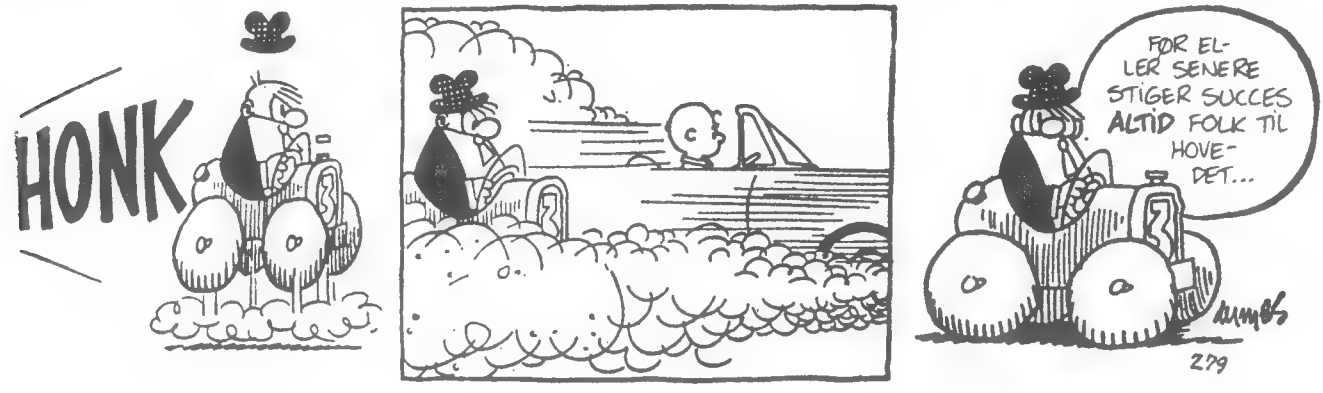

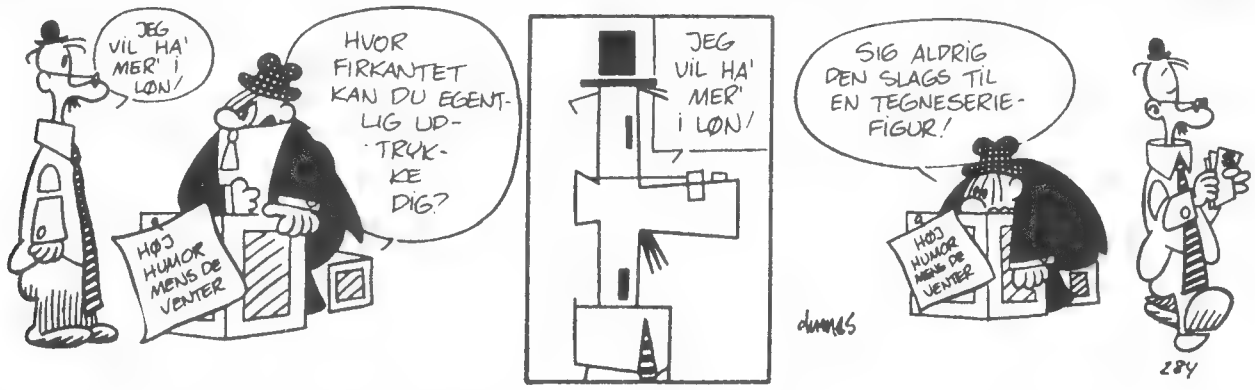
JEG VIL HA' MER' I LØN!
HØJ HUMOR MENS DE VENTER
HVOR FIRKANTET KAN DU EGENTLIG UDTRYKKE DIG?
JEG VIL HA' MER' I LØN!
SIG ALDRIG DEN SLAGS TIL EN TEGNESERIEFIGUR!
HØJ HUMOR MENS DE VENTER

formen på, generalen kommer inn, ser hunden som Sjanten har kledd ut for moro skyld. Generalen sier: «Jeg må slutte å drikke martini til lunsj!»

–Hvilke serier liker du, når vi ser bort fra dine egne?

–Jeg liker spesielt «Hårek». Det er en av de beste som er laget. «The Wizard of Id» (Trollmannen Tresk) er god. Jeg liker også Bill Keanes «Family Circus». Alle disse serier er blant de mest solgte i verden, og jeg forstår godt hvorfor. «Family Circus» består kun av ett panel. Den gjenspeiler virkeligheten på en utrolig god måte. Mange klipper dem ut av avisene og limer dem opp på kjøleskapsdøra. Serien består av en mengde gullkorn.

Men det er mange av de nye seriene jeg fint kan klare meg uten. «Blondie» synes jeg blant annet ikke er så god som den pleide å være. Selv ikke «Knøttene» holder samme standard som før. Det virker nesten som om det ikke engang blir gjort forsøk på å få leserne til å le. «Garfield» er meget god til tider, andre ganger ikke. Men ingen kan være morsomme hele tiden.

–Hvilke av dine egne serier liker du best?

–«Billy» og «Sam og Silo», og til en viss grad også «Benchley». Jeg hadde litt problemer med den. Mitt eget syndikat refuserte den. De syntes jeg hadde litt for mye gjøn med presidenten. De var redde leserne ville reagere, og en del gjorde det også, men ikke så mange.

–Hva med president Reagan selv?

–Han sendte meg et brev. Han hadde ikke noe imot harselasen. President Reagan har sans for humor. Han elsker å fortelle vitser. Og han leser tegneseriene hver eneste dag. Han tegner en del også, små tegninger når han har møter.

–Fortell litt om «Afternoon in Waterloo Park».

–Å, det er en bok jeg skrev etter at min mor døde. Hun var 79 og jeg innså brått at jeg ikke visste noe om henne. Derfor ville jeg skrive en litterær fremstilling av min mor, som levde et ganske ordinært liv. Hun var en vanlig bondekone, som ble sykepleierske, møtte min far, fikk tre barn og døde. Det var ingenting spesielt ved livet hennes. Jeg ville få leserne til å gråte i stedet for å le, som serier pleier å få dem til å gjøre.

–Da du var liten, var serier en mani hos deg. Er de det fremdeles?

–Ja de er det. Jeg har laget serier i hele mitt liv. Jeg antar at jeg alltid kommer til å gjøre det. Serietegnere trekker seg sjelden tilbake. Hal Foster tegnet «Prins Valiant» selv etter at han rundet 80 år.

–Men en del tegnere har trukket seg helt tilbake fra serietegningen; Graham Ingells, Frank Frazetta, Bernard Kriegstein, og vil ikke en gang akseptere hva de har gjort...

–Er det mulig? Det er i grunnen interessant, for ganske mange serietegnere skammer seg over sine tidligere arbeider. De ser helst at ingen leser det. Jeg lagde en bok i 1968, «Rabbits Rafferty», og Wallace Tripp, som tegner for barnebøker, tegnet delvis i denne. Han liker ikke hva han gjorde. Han ville helst at alle bøkene forsvant fra jordens overflate. Men mange synes at det han gjorde den gang er mye bedre enn det han gjør nå.

For meg er det en del av livet. Jeg kan bare referere til hva jeg gjorde som 20-åring, da jeg ble 30, at jeg skiftet stil da jeg ble 40. Det er en naturlig utvikling.

–Hva ser du for fremtiden?

–For øyeblikket skriver jeg gags til «Billy» og «Hi & Lois», og skriver og tegner «Sam & Silo». Forøvrig arbeider jeg på en ny serie,

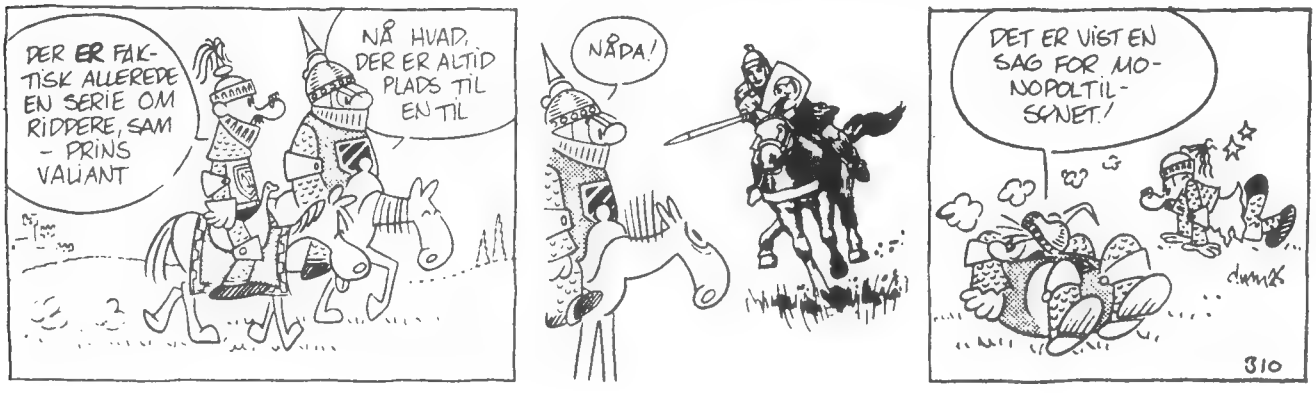
DER ER FAKTISK ALLEREDE EN SERIE OM RIDDERE, SAM – PRINS VALIANT
NÅ HVAD, DER ER ALTID PLADS TIL EN TIL
NÅDA!
DET ER VIST EN SAG FOR MONOPOLTILSYNET!

«McCall of the Wild». Det er jeg som skriver den, mens tegningene blir gjort av Mel Crawford, som også tegnet en del av «Rabbits Rafferty». Han er også maler. «Rabbits Rafferty» blir forøvrig utgitt på nytt, og Mel lager nye malerier til omslaget og forsidene. «McCall of the Wild» handler om en liten pike med utrolig livlig fantasi. Hun fantaserer om tiden omkring Kong Arthur og ridderne av det runde bord, og om Mark Twain, innbefattet en gris og en kanin. Det er en daglig avsluttet stripe.

–Hvem utgir den?

–Det finnes et nytt syndikat i USA nå, «Creators Syndicate», som gir opphavsmannen rettighetene til det han skaper. Det eies og drives av Rick Newcombe i California. Det er flere som allerede har tilsluttet seg hans syndikat, som Johnny Hart og «B.C.», og Ann Landers, som har en kjent spørrespalte i en rekke aviser. Jeg tror på både serien og syndikatet. Men det har vært voldsomt diskutert, også navnet.

–Hva er det som gjør en god serie?

–Idéen! Det er det samme hvor gode tegningene er – det er ikke dem folk ler av, men idéen. Jeg får mange av mine idéer fra min kone, Gail. Som f.eks. en kveld vi satt og så en langfilm på TV. Og hun spør: «Hvem er det?»

«Det er Cornell Wilde.»

«Er ikke han død?»

«Neida.»

«Hvem var det da som døde?»

Her finnes det ingen logikk, men som en idé kan det brukes og utvikles. En annen gang var vi alene

hjemme. Og jeg sier til henne: «Hei, Gail! Barna er ute, elektrikeren er gått og huset er tomt. Sett fra deg støvsugeren, og la oss gå tidlig til sengs!»

«Men jeg støvsuger!» sier hun uforstående.

«Det er lenge siden vi gikk tidlig til sengs,» lokket jeg.

«Det er lenge siden jeg støvsugde sist,» svarer hun.

–Tror du «Sam's strip» ville ha hatt større sjanser i dag?

–Absolutt. Mange redaktører mener det. Serien var forut for sin tid. Leserne var ikke modne til å ta imot den.

–Den er likevel blitt berømt for sine mange «gjesteroller»...

–Ja. Det er forresten en morsom historie om det. Jeg tegnet en gang inn et close-up av et realistisk ansikt, som jeg kopierte fra en god venn av meg, John Cullen Murphy, som på den tiden gjorde «Big Bolt Ben», og tegner «Prins Valiant». Han hadde en skallet mann i serien sin. Jeg tegnet nøyaktig som i originalen, men tegnet hår på skallen. Han så nøyaktig ut som vår forrige statssekretær, Dean Atcheson. Da Jack Murphy så den i avisen, sa han:

«Dette er utrolig! Da jeg lagde serien, kopierte jeg et bilde av Dean Atcheson fra et avisbilde, men for å skjule det, fjernet jeg alt håret. Når du kopierer min tegning, gir du ham håret tilbake igjen.»

Tor Ødemark

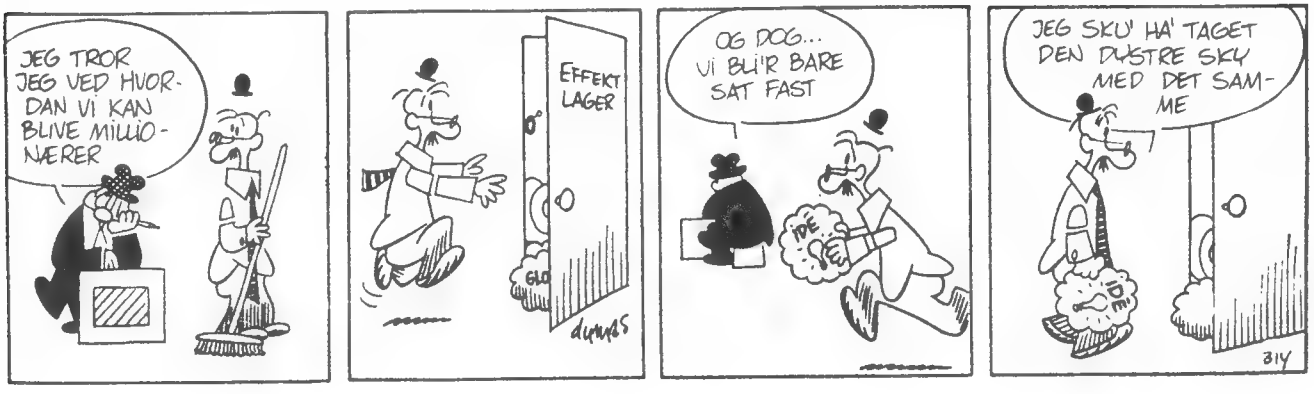
JEG TROR JEG VED HVORDAN VI KAN BLIVE MILLIONÆRER
EFFEKT LAGER
OG DOG... VI BLI'R BARE SAT FAST
IDE
JEG SKU' HA' TAGET DEN DYSTRE SKY MED DET SAMME
IDE
dumas
314

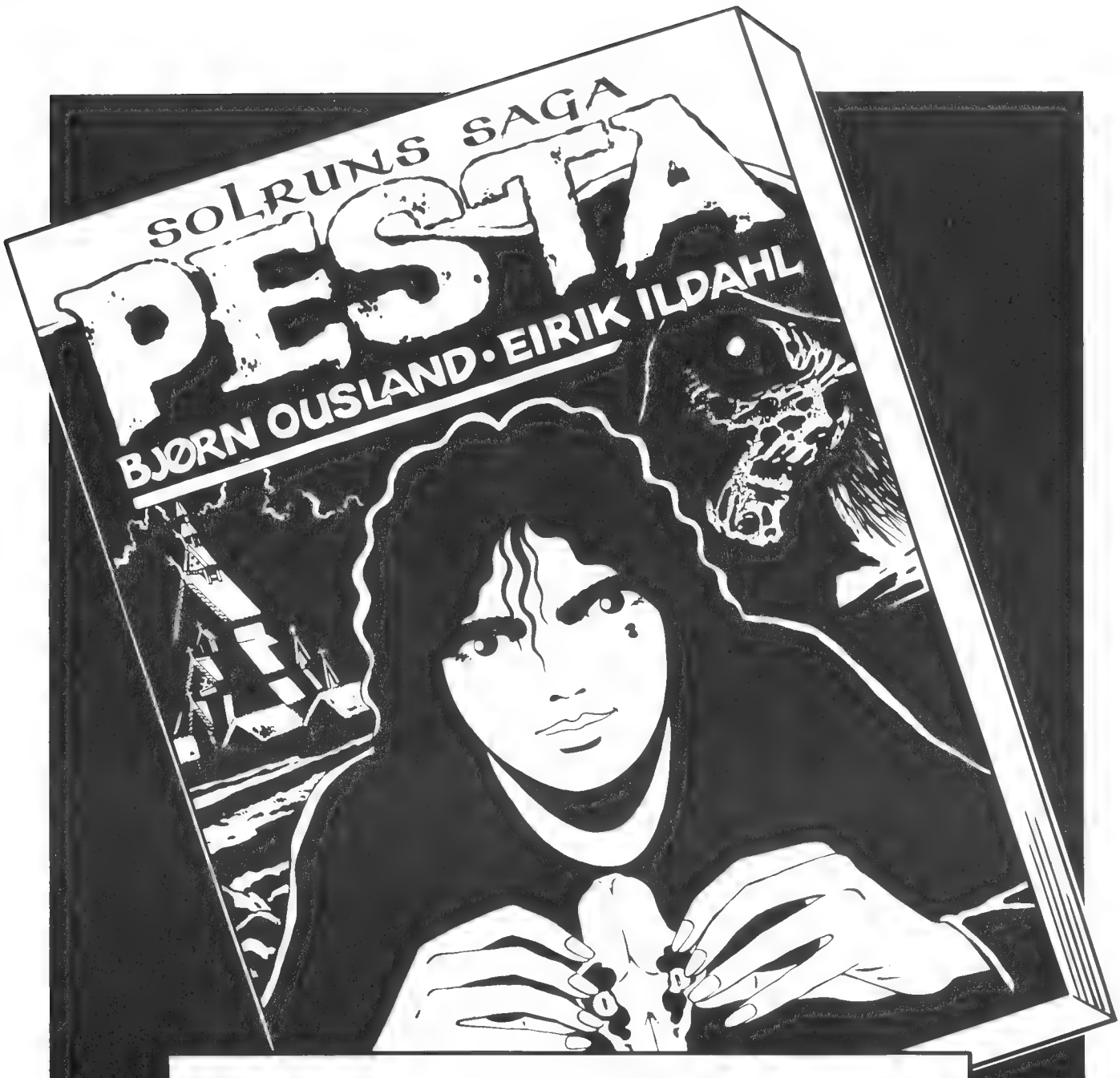

Svartedauen farer over landet, og i folkefantasien legemliggjøres farsotten av den groteske *Pesta.* Der Pesta feier med sopelimen vil alle dø, men der hun bare bruker riva, vil noen få bli stående igjen.

På sin ferd kommer også Pesta til den lille vestlandsbygda hvor Solrun bor. Hennes mor, den utstøtte Birgitta, blir regnet for å være ei heks, og mange i bygda holder henne ansvarlig for pesten. Etterhvert som mannedauen griper om seg, forlanger bygdefolket at Birgitta må dø. Solrun får heller ikke gå fri, for alle vet jo at Birgitta har avlet den ravnsvarte ungen med djevelen selv...

Denne tegneserieromanen er første bind i Solruns saga – en helnorsk tegneserie for et voksent publikum.

BLADKOMPANIET A.S

ANMELDELSER
Kritikk, ros og slakt

Menneskerettighetserklæringen i tegneserieform

TEGN har tidligere skrevet om minoritetsproblemer i franskspråklige tegneserier (TEGN 5/87). Blant annet var vi innom et album laget i den franske delen av Euskadi – Baskerland. For et par år siden tok bystyret i Vitoria-Gastez i *spanske* Euskadi initiativet til et meget ambisiøst tegneserieprosjekt. Ni tegnere og forfattere fra seks land ble gitt i oppdrag å illustrere seks av artiklene i Verdenserklæringen om menneskerettighetene i serieform.

I tre av tilfellene har tegner og forfatter jobbet i team, i tre andre er forfatter og tegner samme person. Størrelser som Annie Goetzinger, Milo Manara, Victor Mora og endog Will Eisner er med. Men for de fleste er dette blitt for pretensiøst.

Eisner leverer et av sine flaueste produkter, et velment, men pekefingermoralistisk forsvar for stemmeretten. Antonio Palacios tyr til Jesus som hovedperson i en serie om rettssikkerhet – kanskje den mest uoriginale innfallsvinkel man kunne ha funnet, og temmelig uengasjerende. Historien til duoen Gimenez/Cava er enten for uklar eller for enkel, alt etter hvordan man leser den. Manara kommer noe bedre ut av det, men forutsetter at leseren kjøper den nokså usannsynlige idé at en nakenmodell på 1500-tallet har kvinnesakssympatier.

Det er de to siste historiene i albumet som redder det fra fiasko. Victoria Mora (tekst) og Annie Goetzinger (tegninger) leverer en serie om tortur som ikke er spekulativ og ikke viser grusomme voldshandlinger, men nettopp derfor gjør inntrykk. Inntrykk gjør den også fordi den viser kontrasten mellom diktaturets sorgløse fasade og den virkelighet som skjuler seg bak den.

Mest fantasifullt av bidragene er Alberto Breccias og Juan Sasturains historie om diktatoren som prøver å frata sine undersåtter retten til kunstnerisk utfoldelse, og som faller for eget grep. Både manuskriptet og Breccias særegne tegnestil gjør at denne serien, som avslutter albumet, skiller seg positivt ut. Hovedinntrykket er likevel alt i alt et svakt album om et viktig tema.

Jon Gisle

Alberto Breccia m.fl.
Menneskerettighetene – 6 fortellinger om undertrykkelse
Heftet, 64 s, kr 64,–
Semic 1987
ISBN 82-535-0823-9

Galilei oppfant tegneseriene

Hva kan man si om Ullkorn nr. 8 som ikke er sagt om de sju foregående? Kanskje at historiene – hvis man kan kalle dem det – er blitt litt lengre og litt mindre usammenhengende, uten at den absurde stilen er forlatt. Og ikke minst at den første tegneserien verken var *The Yellow Kid* eller *Knoll og Tott*, slik man hittil har trodd. Nei, tegneserien ble oppfunnet av Galileo Galilei, etter at han først hadde oppfunnet filmen. Så klippet han ut utvalgte bilder fra filmstrimmelen, satte til tekst, og det var det. Kopernikus ble meget misunnelig på Galilei for dette.

Søyer i det høye er tittelen på albumet, og en del av det foregår da også enten på høye fjelltinder, hvor en ørn lever i et samboerforhold med en sau, eller i skyene, hvor vi møter den store treenigheten: Væren, Gjeteren og Hunden. Svake antydninger om sex kommer også fram flere steder i dette albumet, som er det foreløpig siste som er utgitt i Frankrike, men sikkert ikke det siste F'murr (Richard Peyzaret) kommer til å tegne. Forhåpentlig får vi se også de kommende albumene i norsk oversettelse.

Jon Gisle

F'murr
Søyer i det høye
Ullkorn nr. 8
Heftet, 48 sider
Kr 29,50
Hjemmet 1988
ISBN 82-7315-827-6

Hyllest til Hergé

Det er gått fem år siden Hergé, belgisk tegneseriekunsts grand old man, døde.

Det kan synes rart at det kommer en nekrolog så lenge på etterskudd, men så er da dette heller ingen vanlig nekrolog. Det er et helt album med korte tegneserier laget av noen av de fremste franske og belgiske serietegnerne, som alle står i gjeld til Hergé på en eller annen måte. Her er nostalgi, ironi, parodi og ren absurdisme. Blant bidragsyterne finner vi Enki Bilal, Derib, Comès, Jac-

ques Tardi, F'Murr, Francois Bourgeon, Jean-Claude Mézières og Francois Schuiten.

Blant de nostalgiske innslagene er det særlig verd å merke seg Comés' stumme ensider, der Tintin og hans hund Milou (norsk: Terry) vinker farvel til sin «far» Hergé etter at Døden har hentet ham. Det er ikke for ingenting at Comés' hovedverk heter «Den stumme», og siden er da også en omtegning av sistesiden derfra. Et høydepunkt ellers er F'Murrs absurde historie om hvordan Tintin og kaptein Haddock havner i en ørken, hvor Haddock legger an på Tintins kinesiske slavinne under følgende dypsindige dialog:

«Gnikk gnikk»

«Gnakk gnakk»

Og så har vi Mézières' humoristiske side, hvor Linda og Valentin redder Tintin og hans venner på månen, hvoretter de presser Linda til å avsynge «Jeg smiler ved å se meg selv så skjønn», Bianca Castafiores glansnummer.

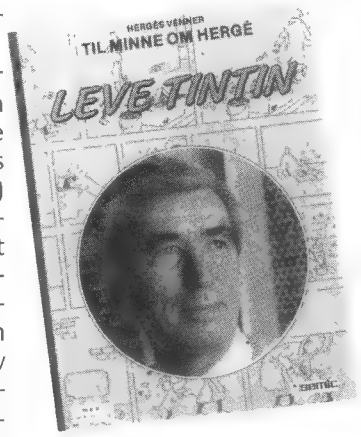

Dette er tegneseriehistorie. Man kan diskutere om Hergé virkelig var så enestående; undertegnede er ærlig talt noe forbeholden med hensyn til Tintin-seriens påståtte genialitet. Men sikkert er det at ingen enkelt serietegner har hatt en så sterk innflytelse på senere generasjoner av tegnere som Hergé. Alle fransk-belgiske serietegnere etter ham har måttet forholde seg til ham på en eller annen måte, ved å føre Tintin-tradisjonen videre, distansere seg fra den eller bryte med den.

Dett albumet viser bredden i den franskspråklige serieverdenen, og den plass Hergé inntar i den. En kuriositet, som sikkert blir et gedigent underskuddsprosjekt for Semic, som i 1988 strammer inn nettopp for å unngå denslags.

Jon Gisle

Hergés venner
Leve Tintin
Heftet, 48 s, kr 44,–
Semic 1987
ISBN 82-553-0892-1

Stålfjæreffekten tilbake

Du kjenner den belgiske tegneserien *Spirou et Fantasio.* Du kjenner dem bare under navnene *Sprint og Kvikk.* Riktignok er det bare Sprint som har fått serien oppkalt etter seg, men som i Tintin er han den *minst* interessante i det myldrende persongalleriet: Han går rundt i rød drakt med gule knapper og ditto lue, og som pikkolo har han knapt nok sett en heis. Skjønt, med unntak i det siste albumet i rekken, nr. 33 på norsk, og nr. 38 på fransk. Her innrømmer Sprint at uniformen bare er en gammel vane som har blitt hengende ved. I stedet kan den bli direkte plagsom. Om man blir forvekslet. Med en pikkolo. For eksempel.

Hvorfor går han *da* rundt med den?

Det er et spørsmål om vane. Vane er en form for tradisjon. Og tradisjon er Sprint-serien full av. 21. april 1938 kom den ut for første gang, skapt og tegnet av Rob-Vel (Robert Velter), en fortsettelsesserie med vekt på humoristiske eventyr og en touch av spenning. Under Verdenskrigen overtok Jijé (Joseph Gillain). I 1946 lot Jijé en ung mann ved navn André Franquin få forsøke seg, og prøven var vellykket. I dag regnes Franquin som den store veteranen i belgisk tegneseriekunst. Likevel tok det tid før han ble mester, og innehaver av egen stil; Franquin-stilen. Det ble Franquin som utviklet Sprint. Han er Belgias og Frankrikes svar på Carl Barks.

I opprørsåret 1968 gadd han ikke mer. Og en poetisk tegner fra Bretagne, Fournier, ble satt på saken. Etter 9 album sendte han stafettpinnen over til en duo bestående av *Tome & Janry,* alias Philippe Vandevelde og Jean-Richard Geurts. Om disse har Anders Hjort-Jørgensen skrevet at de har gjeninnført noe av den stålfjær-effekten som karakteriserte Franquin: spenst, dynamikk, action og uttrykksfull mimikk.

Alt dette vet jeg pga: Hjorts innsiktsfulle etterord i *Sprint* nr. 28. Men ved å lese siste album, *Den unge Sprint,* får man historien gjenfortalt i serieform av Tome & Janry.

Sprints barndom er ikke mindre enn Tome & Janrys hyllest til sine forgjengere, her lettere forkledd som Sprint og Kvikks underlige lærere på Barneskolen. Det er en kort *meta*-serie (en serie som diskuterer sitt eget medium). Og «Donalds Egg» i dette tilfellet er at Sprint er et foreldreløst barn som blir etterlatt på trappen foran Moustic Hotell. Tradisjonen i katolske land var jo foran et kloster (og i Norge ut i skogen), men det fantes jo andre muligheter, ifølge duoen, – fremmedlegionens dør, Frelsesarmeens, jernbanens tunnelåpning (såkalt serieabort?).

Seks sider varer moroa, en rett så handlingsløs kommentarserie for den innforståtte Sprint-leser. Resten av albumet er en rekke korthistorier av mer eller mindre interesse, sannsynligvis Tome & Janrys svenneprøver for å få anbudet på Spirou & Fantasio hos Dupuis vel i havn. Og det er hva det er. Foruten at Sprint blir feilaktig tatt for å være pikkolo.

Seks album har duoen laget sammen til nå. Og enda er det syvende ferdig og i norsk utsendelse utpå våren; *Sprint i New York.* Et mesterverk, hviskes det i krokene. En kommende klassiker, sier man på forlagshold og gnir seg i hendene. Etter å ha bladd i den franske utgaven ser vi at action-nivået er drevet ytterligere opp. Litt *vel* meget, spør dere meg, og jeg har spurt Anne Dugstad, og hun er enig. En ting er at håndgranatene flyr gjennom luften i et antall og en realisme som er vel dryg for en opprinnelig barneserie (og det er den vel ikke lenger?), men en annen ting er hvordan duoens figurer skriker (minst én gang pr. tredje side): de strammer knyttnevene foran seg, kaster hodet bakover, vrenger tennene og gir oss et uanstendig blikk (eller to) nedover drøvelen eller hva det på indremedisinsk hold heter.

Innholdet? Joda, en kamp mellom det italienske og den kinesiske mafiaen, som Sprint og Kvikk blandes opp i via en nøkkel i en pizza. Våre venner nekter først å bli innblandet, men når ekornet *Spip* blir kidnappet og trues av skumle kinesere for å bli

pizzafyll, stiller de opp i hvite mafiadresser.

Referansene er mange; den amerikanske drømmen, Gudfaren, Mikke Mus, Det skjeve tårn i Pisa, Chinatown med mere. Og mon tro om ikke dette er et trekk av den franske drømmen – drømmen om å slå igjennom med franske tegneserier på det amerikanske markedet?

Finn Bjørklid

Tome & Janry
Den unge Sprint
Nr. 33 (hf), 48 s, kr 28,50
Semic 1987
ISBN 82-535-0880-8

Tome & Janry
Spirou et Fantasio à New York
Nr. 39 (innb.), 46 s.
Dupuis 1987
ISBN 2-8001-1518-1

Det opprinnelige Knoll og Tott på trøndersk!

Tro det eller ei: Vi har nå fått det første tegneseriehefte på trøndersk – og det med en serie som det er historisk sus over, nemlig Rudolph Dirks *Knoll og Tott*. Som kjent er det Harold Knerrs versjon vi først og fremst kjenner her i

landet, men det er altså Dirks utgave som er den opprinnelige. *The Captain and the Kids,* som serien etter hvert ble hetende, ble publisert fra 1897 og regnes som verdens eldste tegneserie.

Forlaget reklamerer med at bladet er det første i sitt slag i verden, og det har de for så vidt rett i. For oss «normale» mennesker skal det litt til å forstå dette språket, men det er et punkt utgiverne ikke har forbigått: heftet er utstyrt med en fyldig ordliste, slik at vi med en mer moderat taleform skal kunne få med oss poengene. Det er dristig av et forlag å gi seg i kast med et så spesielt prosjekt, men jeg tror det er forsøket verdt. Seriene trenger neppe omtale; de er alle klassiske serier, som i den trønderske utgaven har fått en prydelig håndtekst.

Tor Ødemark

Kapptein' tar siste stikk
Gevion 1987

Åndelig syltetøy er kraftig kost

Nr. 4 av *Kraftig kost,* Norsk Tegneserie-Forums medlemsblad, er ute, med en godbit til Will Eisner-fans. I forbindelse med Eisners 70-årsdag laget en rekke norske tegnere en såkalt «Spirit-jam», der originalene ble sendt Eisner som gave. Serien er på 7 sider, og den er tegnet av i alt 21 tegnere. Blant dem som er med er Terje Kretz, Håkon Aasnes, Knut Westad og Anders Kvåle Rue.

Serien ble tekstet av P.G. Olsen, selvfølgelig på engelsk, slik at også Eisner selv skulle kunne lese gaven. Den heter enkelt og greit *Ebony,* og signaturen Algernon Tidewater har angivelig tegnet den. Den intelligente leser får selv · finne ut av det navnet.

Haakon W. Isachsen skrev historien, som nødvendigvis måtte bli altfor komprimert for de 7 sidene sluttresultatet ble på, men manuskriptet er originalt, og involverer Eisner selv. Portretteringen av Eisner og hans figurer krever god kjennskap til hans serier, da samtlige tegnere har beholdt sin stil iutformingen av dem. Serien burde i tillegg ha blitt utgitt i A4 fremfor A5-formatet *Kraftig Kost* utkommer i. Men den beviser at det nå virkelig er etablert et godt tegneserie-miljø i Norge, ikke minst takket være Norsk Tegneserie-Forum, og det skal de ha ros for.

For øvrig er det interessant å se hvor mange bidrag som kommer inn til *Kraftig Kost.* Selv om kvaliteten varierer, trekkes flere og flere inn i produksjonen av tegneserier, og misjonen med bladet blir å presentere stadig nye navn. Og jeg tror at vi i Norge – med et stadig mer aktivt miljø – skal klare å overleve både TV og video, og la tegneseriene få beholde plassen sin i den norske kulturen såvel som i bokhyllene.

Tor Ødemark

Kraftig Kost nr. 4
v/ Espen Hårstad
Grefsenkollveien 12 a
0490 Oslo 4
Kr 8,–

Bra serie for barn

Yakari er en liten indianergutt. I drømmene får han kontakt med sin totem, Store Ørn, som er hans ledestjerne. Etterlign ørnen, så vil han bli kriger. Og Yakari gjør så godt han kan. Han sniker seg inn på en and som svømmer i elva, men snubler i satsen og faller på hodet i vannet. Irritert flyr anda vekk mens den tenker: «Hmrf! Folk er blitt skalpert for mindre!»

Senere viser det seg at Yakari ikke er helt vanlig. Han kan snakke med dyra. Han er rådsnar og greier seg bra. Han vinner villhesten Lille Torden, ikke fordi han temmer den, men fordi de to vil bli venner. Og Yakari får utdelt sin første fjær og blir dermed æret av hele Sioux-stammen.

Serien er tegnet av sveitsiskfødte Derib (egentlig Claude de Ribaupierre) og skrevet i samarbeid med Job (André Jobin). De har i alt laget tretten Yakari-album, så her er det mye å hente. Derib begynte i mediet som Peyos assistent i 1965, ved å tegne bakgrunner i *Smurfene.* I

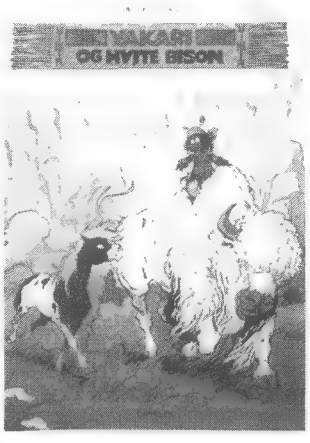

1967 skapte han sin egen figur, den populære ugla *Pythagoras,* og *Attila,* om en talende hund. I 1971 begynte han å tegne for bladet «Tintin», hvor han først ga liv til en innvandrerhistorie, *Go West* (Semic 1980), og året

etter oppfølgeren *Buddy Longfellow,* nybyggeren og pelsjegeren som gifter seg med en indianerpike, får to barn og må slåss mot naturen og intoleransen i hittil 15 album.

Buddy Longfellow er en interessant serie. Den starter som Deribs øvrige serier som en typisk barneserie, med klare og oversiktlige tegninger, karikerte mennesker hvor to prikker representerer øynene, men hvor omgivelsene er, om ikke realistiske, så virkelighetstro. Men langsomt forandrer serien seg. Den blir mer realistisk, tegningen blir mer utpenslet, færre gags og større utpensling av menneskenes indre liv i skildringen av unike følelser (i seriesammenheng) som lengsler, ensomhet, maktesløshet og kjærlighet til familien. Handlingen blir forenklet, mens naturen blir skildret med filmatiske trekk.

Yakari, som synes å ha blitt tegnet samstundes, ser ut til å ha vunnet på denne utviklingen. Det er en rolig rytme i fortellingen, en behagelig opptatthet av trivielle spørsmål i hverdagen til en indianergutt, og en nærværende natur som Yakari er en del av. I motsetning til hva Buddy Longfellow etter hvert ble, er dette en ren barnetegneserie. Det bør man være glad for. For ti år siden var et voksenseriealbum fortsatt så uvanlig at man måtte skille dem fra barnetegneseriene. I våre dager er det heller omvendt. Jeg er ikke glad i varemerker, men montro om ikke et vennlig merke på albumets forside kunne fortelle at «Hei gutter og jenter, dette er en ålreit serie for dere!»

Ungdom og ihuga seriefans vil sikkert lese Yakari uansett. Det er bra nok, kvalitet i tegninger og fortelling, til at alle aldersgrupper kan ha glede av det. Beskjedenhet kan være en dyd, som når Yakari i andre bind finner bisonene og stammen slipper å gå sultne. «Hvor har du vært?» Og Yakari svarer: «Jeg fulgte bare drømmen min...» Men leseren vet.

Finn Bjørklid

Derib og Job:
1. Yakari og Store Ørn
2. Yakari og Hvite Bison
48 s, innb., kr 48,– pr. stk.
Cappelen 1988
ISBN 82-02-11207-9
ISBN 82-02-11208-7

Ny bok om norsk animasjon

Animasjon i Norge heter den nye boken til Gunnar Strøm. Mange ville sikkert ha satt et spørsmålstegn til slutt i tittelen. Finnes det overhodet animasjon i Norge? Å ja da, konstaterer Gunnar Strøm, som i denne lille boken har gitt en konsentrert framstilling av norsk animasjon, både dens historie og hva den er i dag. Innledningsvis knyttes linjene tilbake til amerikansk og kanadisk animasjon. Boken går også inn på de forskjellige animasjonsteknikker, som selvsagt ikke bare består av tegnefilm, og den gir et lettlest, kortfattet og informativt bilde av animasjonen i sin helhet.

Strøm stiller spørsmål ved det faktum at så lite animasjon blir vist på norske kinoer. Som mange vet, ble de tidligste amerikanske animasjonsfilmene laget med kinopublikummet for øye og vist som forfilmer for de helaftens spillefilmene, men dette er en tradisjon som er forsvunnet også i USA. Hvorfor skulle ikke Norge kunne ta opp igjen denne tradisjonen?

Tor Ødemark

Gunnar Strøm
Animasjon i Norge

Tegneserier, oppbevaringsmateriell og bøker om tegneserier fra:

Norge-Sverige-Danmark-England-Frankrike-USA

Vi har landets beste utvalg i tegneserier. Skriv etter katalog.

TRONSMO BOKHANDEL
KRISTIAN AUGUSTSGT. 19, POSTBOKS 6897,
ST. OLAVS PLASS, N-0130 OSLO 1 Tlf. 02-202509

Eksperimentell norsk tegneserieantologi

Cappelen har slått et slag for norske tegneserier med antologien *Kåmiks*, som kom ut rett etter nyttår. Dette er en samling nye norske serier, i svart/hvitt, men med omslag i farger og hardcover. En stor satsning med andre ord. Redaktør er Peter Haars, professor ved Kunst- og håndverkskolen, forfatter, serietegner og skaperen av det moderne norske bokomslag blant mye annet.

De i alt ni korte seriene er dels laget av erfarne serietegnere og -forfattere, blant annet Bjørn Ousland, Arild Midthun, Eirik Ildahl og Steffen Kverneland. Dels er det kjente illustratører som står bak: Pam Ekman og Rune Johan Andersson, som har vært med på å lage tegneserier før, og Alf Magne Andreassen og Werner Grossmann, som aldri før har vært borti seriemediet. Albumet inneholder også en serie av en helt fersk debutant, Hilde Kramer.

En stor satsning, som sagt, men likevel sitter man en anelse skuffet igjen etter å ha lest albumet. Man burde ha fått til noe bedre når man først satte seg fore å gi et tverrsnitt av hva norske seriekunstnere er gode for i dag. Man burde ha ventet noe mer i et land hvor man i de senere årene har fått fram produkter som *Solruns saga* og Tor Bomann-Larsens Fridtjof-serier, og hvor det stadig dukker opp nye talenter. I *Kåmiks* er de etablerte stort sett ikke på høyde med seg selv, og for liten plass er ofret på de helt nye talentene.

Det er på manussiden det først og fremst svikter. Tegningene er profesjonelle nok, men det er for mange søkte, mystifiserende historier som vil gå hjem hos få lesere. Det virker som om de fleste hører til samme skole. Å eksperimentere er vel og bra, men et eksperiment kan i virkeligheten dekke over at man egentlig ikke har noe å si.

En av dem som kommer best ut, er debutanten Hilde Kramer, som på en vakker måte skildrer et ungt menneske som gradvis går i ett med naturen. Midthuns og Ildahls krasse historie om demonutdrivelse er også et høydepunkt, og viser oss en helt annen Arild Midthun enn vi er vant til. Imponerende er det også at Werner Grossmann, som til nå aldri har laget et tegneseriemanus, er den av bidragsyterne som er dyktigst til å fortelle en historie.

Jeg vil anbefale Cappelen å forsøke en gang til, og virkelig bestrebe seg på å få fram bredden i norsk tegneserieproduksjon.

Jon Gisle

Peter Haars (red.)
Kåmiks
Nye norske tegneserier
Innbundet, kr 129,–
75 sider
Cappelen 1988
ISBN 82-02-10723-7

Svensk vardagshumor

Tago förlag i Sverige har en del tvilsomme produksjoner på sitt repertoar, men Ulf Lundkvists *Schuckert!* er ikke en av disse. Her finnes ikke noen bisarr humor, men en mer hverdagslig sådan, som man gjerne kan oppleve i dagliglivet. Det er korte ensiders serier, hovedsakelig med 1–6 bilder pr. side, som gir et vell av poenger, tildels av gjennomsnittlig bra standard. Tegningene derimot kunne absolutt forbedres. Til tider kan det se ut som om en bred malerkost har blitt brukt, og skulle noen sammenligninger hentes fram, måtte det bli en kombinasjon av Gösta Hammarlund og Harvey Kurtzman, men uten deres eleganse. Så dersom det er gode poenger man søker, og lar være å sette de helt store kravene til det kunstneriske, skulle Ulf Lundkvists album være en relativt god investering.

Tor Ødemark

Ulf Lundkvist
Schuckert!
Tago förlag 1987

Serie-kunnskap

«Boka er dårligere enn hva man skulle tro av utseendet og kunne forvente seg av en slik satsning. Dette er forøvrig første bind i et tobindsverk.» Det var konklusjonen da vi anmeldte Steinar Arnesons «En verden av tegneserier» i TEGN 2/86. Nå foreligger andre bind, og det er nærliggende å sammenligne. Da kommer andre bind meget dårlig ut.

Hvor første bind fikk god kritikk, bokens utstyr, er i andre bind forandret til det verre: Det er ekstremt færre farvebilder, men verre er det at grunnlaget for samtlige svart-hvitt-bilder er *fotostatkopier*. Selv det simpleste gatefanzine, laget av limsniffende tolvåringer, viser større grafisk modenhet.

Alle bildene er dermed forvrengt til én standard, på det gode papiret, hvor de vitner falskt; bildene lyver om de tegneserier de forteller om. Det blir dikt og forbannet løgn.

Til dette er prisen blitt forhøyet. Temmelig grovt også, fra kr 86,– til kr 186,–. Man skal altså betale mer for mindre. Det er én konklusjon. Den andre kommer her: Boka er likevel bedre enn hva man skulle tro av utseendet og de amøbene som har sendt originalene til trykkeriet.

Paradokset beror på en lengre artikkel av Haakon W. Isachsen, som er både interessant og viktig. Den har faktisk brorparten av boka. Det er ikke en pyntet avisartikkel, men spesialskrevet for boka, og viser grundighet og intelligens.

Norske undergrunnsserier i 70-årene er tittelen. Litteraturen om det samme er

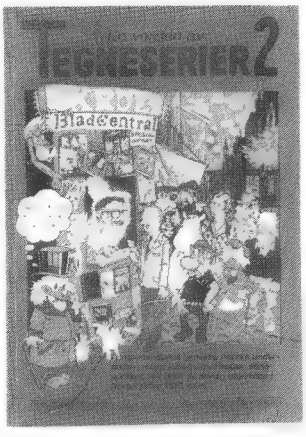

fra før av sparsommelig. Kun Gard Lunde, som nok er en viktig kilde her også, har tidligere gjort større forskning på området. På samme måte som Gard Lunde var delaktig som utgiver på 80-tallet, var Isachsen selv en del av norsk undergrunn på 70-tallet. Det viser seg også i innholdet, slik tittelen forteller, at temaet begrensees til 70-tallet. Den historiske avstanden er såpass stor nå, at det kan være på tide å se begge periodene under ett. Men 70-årene er til gjengjeld grundig og personlig dokumentert.

Med dokumentarisme rommer Isachsens artikkel også et pussig trekk, som når han må omtale seg selv i tredje person; både klappe og klø sitt alterego, tegneren Haakon W. Isachsen. Når sannheten skal frem (og det skal den), var han og er han et altfor kontroversielt navn til at man med rimelighet kan slippe Haakon løs på Isachsen. Der ligger fortsatt arbeid igjen til framtidige forskere.

Det er synd å si at resten av boka er like interessant. Men det finnes en streit teknisk innføring om seriemediets billedoppbygging som er verd å ta med seg. «I propagandaens tjeneste» er et viktig tema som berøres (så vidt), og man lar Anders Hjort-Jørgensen, Freddy

Milton og Fred Seierland gi hvert sitt forsvar for mediet. Greit nok, men hvor er angrepet?

Den kompetente seriekritikeren Steffen Kronborg gir tre korte portretter av tre sentrale serietegnere fra kontinentet: Tardi, Herman Huppen og Hugo Pratt. Kronborg vet hva han snakker om og det føles befriende. Dessuten finnes et (kort) intervju med Will Eisner som gjør deg klokere, men bare litt.

Enda en tvetydig bok om tegneserier, altså.

Finn Bjørklid

Steinar Arneson (red.)
En verden av tegneserier 2
Heftet, 267 s, kr 186,–
Villrose Norsk Forlag
ISBN 82-7382-002-5

Norsk seriealbum av verdensklasse

Det kom et skip til Bjørgvin i 1349. Skipet brakte med seg den smitten som skulle føre til den verste sykdomsepidemi som noen gang har rammet vårt land. Trolig omkom så mye som over halvparten av befolkningen som følge av Svartedauens herjinger. Samtidig opplevde man at klimaet ble kaldere, at avlingene ble dårligere, at både den verdslige og kirkelige administrasjon mer eller mindre brøt sammen, at landet mistet sin selvstendighet.

Det var en tid som satte sitt preg også på menneskenes følelsesliv. Folk søkte etter forklaringer på katastrofene. Kirkens lære om synd og skyld hadde stor makt i befolkningen, men det hadde også folketroen, og kanskje fantes det ennå reminisenser av den førkristne tro. Det har iallfall Eirik Ildahl forestilt seg da han skrev manuset til *Pesta,* første bind av *Solruns saga.*

Pesta er Svartedauen selv, personifisert som i folketroen. Folkefantasien legemliggjorde nemlig pesten som en grotesk kvinneskikkelse som kunne feie en hel bygd med sopelimen sin, slik at alle døde. Vi møter henne selv i *Solruns saga,* i Bjørn Ouslands sikre strek.

Få tegneserier – og ingen norske – har grepet meg som denne. Årsaken er den måten forfatter og tegner får fram personenes indre liv på. Det viktige er ikke hva som er virkelig og hva som er tankespinn, men hvordan fantasi og virkelighet, viten og ulike former for tro griper inn i hverandre og til sammen danner personenes oppfatning av verden. Det er en visuell verdensoppfatning, som blander harde realistiske fakta med sterke forestillinger av kirkelig, folkelig og hedensk opphav. Denne visuelle helheten har duoen Ildahl og Ousland klart å overføre til tegneseriemediet på en måte som kan komme til å plassere Norge på verdenskartet i seriesammenheng. Dette er av de serier som gir en intens og varig leseropplevelse.

Jon Gisle

Bjørn Ousland (tegner) og
Eirik Ildahl (forfatter)
Solruns saga 1
Pesta
Heftet, 78 sider
Bladkompaniet 1988
ISBN 82-509-2047-3

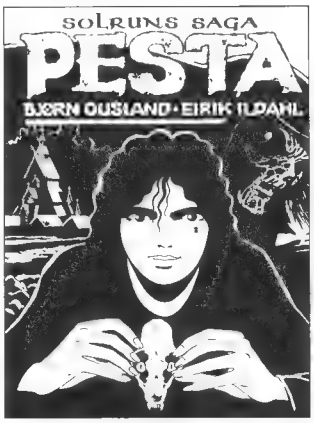

Svik på svik

Trykkfeilsdjevelen slo skikkelig til i TEGN nr. 6, som ble korrekturlest midt i jula, mens redaktørens oppmerksomhet var konsentrert om å plukke marsipanen ut av skjegget. At vi grunnet tidspress også måtte benytte hele fire ulike setterier, gjorde ikke saken bedre. Nevnte redaktør, hvis interesse for italiensk film er velkjent, insisterer nå på å få opplyse at regissøren av *Miraklet i Milano* het Vittorio de *Sica,* og ikke de *Scia* (side 46). Verre var det nok likevel at vårt forslag om at Tor Bomann-Larsen burde lage et erotisk drama fra nordnorsk nåtid under tittelen *Dama i Beiarn,* ble til det langt mer uerotiske *Drama i* Beiarn (side 49). De lesere som har slått opp i leksikon etter keiser Hardian, bes gjøre et nytt forsøk på navnet *Hadrian.* Men toppen presterte vi på side 19, hvor vi beskyldte franske monarkister for å drive blodbad på Pariserkommunens tilhengere i *1971.* Vel merket man den gangen ennå ettervirkningene av studentopprøret i 68, men likevel. TEGN beklager dette ufrivillige forsøk på historieforfalskning, og vi tilrår samtidig alle damer i Beiarn å se opp for Tor Bomann-Larsen.

Red.

* * *

Vi har nettopp sittet i timevis foran TVer og radioapparater, og fulgt med i OL fra Calgary. Mange topptrente idrettsmenn fikk sin olympiske debut der. Men det finnes en annen som hadde sin *tegneseriemessige* debut i Calgary, nemlig Carl Barks. Hans første jobber som serietegner hadde han i en kanadisk avis: *The Calgary Eye-Opener.* Her tegnet Barks ett-panels serier, som skulle bli begynnelsen på en fantastisk karriere. Barks fikk aldri noen olympisk medalje, men en liten skriftlig hedersbevisning synes vi han fortjener i denne sammenhengen. Og til lykke, Carl, med din 87. fødselsdag den 27. mars.

Tor Ødemark

Krig og maleri

Joseph Constant er en ung fransk kunstmaler som i 1836 ankommer Algerie, en av Frankrikes nyeste kolonier. Opprinnelig hadde han tenkt seg et kort besøk, men forelsker seg hodestups. Både i landet generelt; dets heftige motsetninger, den muslimske kulturen (med sitt billedforbud) og den stoiske sivilisasjonen. Og han forelsker seg i særdeleshet i en kvinne, som har gitt albumet sitt navn: *Djemilah.* Under et studiebesøk i et harem veksler de sugende blikk, og de treffes i hemmelighet gjentatte ganger. Constant lærer seg arabisk, studerer Koranen og kan gjerne bli i landet for alltid – for hennes skyld.

Som person er Djemilah nærmest totalt fraværende i fortellingen; hun blir giftet bort, forsvinner, og når Constant langt om lenge kommer på sporet av henne, er hun døende, og dør før han treffer henne. Leseren blir ikke vist dette, men får det fortalt. Istedenfor *kun* å være en historie om «love & lost love», blir det også en fortelling om hvordan Constant trenger dypere og dypere inn i det muslimske Algerie anno 1936. Og avslutter med den eldre Constant i sitt atelier i Frankrike som melankolsk sitter foran sine romantiske malerier med scener fra hans egne feberfantasier fra tiden i Algerie. Den unge modellen bryter ut av akten og forteller at han også skal reise til Algerie for å studere maleri...

Dette er en historie som aktivt griper inn i en viktig del av fransk historie. Fransk nåtid preges fortsatt av sin tidligere kolonipolitikk, som Frankrikes brutale imperialisme. I Algerie varte den i 132 år. Den væpnede kampen for Algeries uavhengighet blusset opp igjen i 1954, og krigen som varte i 7 1/2 år

ble en av de blodigste og grusomste kolonikriger noensinne. Selv etter frigjøringen i 1962 sitter mye bitterhet igjen på begge sider.

Det er i begynnelsen av denne konflikten og Frankrikes *engasjement* som tegneren Jacques Ferrandez i *Djemilah* har tatt for seg. En romantisk tid hvor Frankrike fortsatt hadde drømmene etter Napoleons erobringer i friskt minne. Noen av de franske soldatene som dør i ørkenen oppgis å ha vært med på vinterfelttoget mot Moskva...

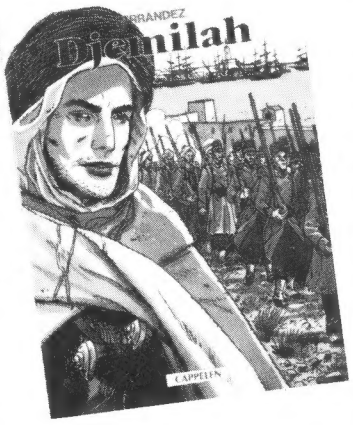

Det er noen av albumets mest åpenbare *tendenser*. Ikke desto mindre kan historien ha en helt annen *latens*: Hvis vi skreller bort alt det franske og arabiske, og overfører geografien til et helt annet land, har vi et rett så banalt western-eventyr med den klassiske kampen mellom de barbariske «siviliserte» hvite kontra de «edle» ville indianerne. Imellom står en forståelsesfull hvit med en fot i begge leirer og forsøker å megle til fred. Og den romantiske helten, med utseende som Lawrence of Arabia, har dertil en romantisk og tragisk kjærlighet. Det er nesten for perfekt.

På denne kjernen ligger lag på lag med referanser som skal forvirre og fascinere leseren til å oppleve det hele som en riktig spennende, uvant og nyskapende fiksjon – til tross for alle de velkjente knepene. Pussig nok fungerer det også, og det beror seg på et interessant formtrekk.

Hele historien fortelles som Constants dagbok, med hans fortellende skjønnskrift med blyantskisser og akvareller som løpende kommentarer. Dette settes opp i kontrast til den nøkterne og enkle streken i hovedfortellingen. Men det er ikke streken som betyr noe. Det er *farven*. Hele albumet hviler på det nordafrikanske lyset, som materialiseres i en lys, varm og sandsløret koloritt. Det er historisk korrekt ut fra hva dette lyset betyr i fransk kunsthistorie, og er en av betingelsene for impresjonismen på 1870-tallet.

En av Constants samtidige malere er Eugène Delacroix (1798–1863), som også nevnes i teksten, og hans historie og maleriske force er parallell til Constants. Det er ikke vanskelig å se at *Djemilah* er en hommage til Delacroix, som besøkte Marokko i 1832. Det eksotiske livet, farvene og det strålende lyset ga ham nye muligheter i studiet av fargene og fargenes skygger. Han fylte notatbøker (en fascinerende kilde til slående betraktninger om kunsten i seg selv) med iakttagelser av teknisk art, som at en mann med gul hudfarve vil ha fiolette skygger, mens en med rødlig hudfarve vil få grønne skygger.

Nord-Afrika forsterket både den romantiske og den klassiske tendensen i Delacroix' kunst. De høye og verdige araberne minnet ham om antikken. «Roma er ikke lenger i Roma,» noterer han i Algerie. Det er en kommentar Joseph Constant også noterer seg.

Finn Bjørklid

Jacques Ferrandez
Djemilah
52 s., hft., kr 98,–
Cappelen 1988
ISBN 82-02-11204-4

Alle gode grunner er SYV!

Begrepet eller kanskje tegnet syv (7) har i menneskehetens historie vært et magisk tall. Syv dager i uka. De syv underverk. Snøhvit og de syv dverger. Jesus og de syv (eh...?) disipler. Egypts syv gode år og syv vonde. Sist, men ikke minst er dette det syvende nummer av TEGN.

Et abonnement på TEGN koster 130 kroner (som er billigere enn i løssalg – og blir enda billigere om løssalgsprisen blir lagt på utover 1988). Det gir fire nummer i posten. Og du vil bli vis og leve lenge her i landet.

Gjenta etter oss:

1. Bud: Jeg tror på TEGN.

2. Bud: Jeg skal ikke ha andre tegn enn TEGN.

3. Bud: Jeg vil hedre TEGN med et abonnement og få alt som hører TEGN til.

4. Bud: Så lenge jeg har TEGN skal jeg ikke bedrive hor med andre blader (iallfall bare en gang i blant).

Alle gode grunner er syv. Slår disse an kommer vi med tre til i neste nummer. Den som har abonnert, får se.

DET GRAFISKE KOMPETANSESENTERET I ASKIM

TRYKKERI

ASKIM • TLF. 09/88 49 11

SANDVIG A/S I VINDEN

Gamle TEGN blir som nye...

TEGN 1/86 (Kr 29,–)
Kattenummeret: Claire Brétecher og «De frustrerte». Barbarer: «Conan fra Cimmeria» og «Conan som primalskrik». «Katten – ni liv gjennom historien». Presentasjon av Torstein Gundersen og serien «Huset i skogen». «Den oversette oversetter», intervju med Helene C. Kløvstad. Knut Borge: «Oppvekst i Andeby». Leder, TEGN i tiden, anmeldelser og kortserier av Robert Crumb.

TEGN 2/87 (Kr 29,–)
Nakne jenter-nummeret: «Doonesbury – journalistikk i tegneserieform». Intervju med Mort Walker. Rapport fra seriefestival i Sverige – Comics '86. Presentasjon av Bjørn Ousland og serien «Snackman». «Katten som tegn, kvinnen som symbol». Giraud og Blueberry-serien (full Blueberry-fortegnelse). Leder, TEGN i tiden, anmeldelser og nyheter.

TEGN 4/87 (Kr 35,–)
Don Martin & Freddy Milton-nummeret: Forsidemaleri av Tore Feiring. Hugo Pratt-intervju. Portrett av Don Martin. Portrett av tre norske tegnere i tre aldersgrupper: Julius Svendsen (52 år), Ivan Andreassen (31 år) og Kent Aske Jensen (15½ år). Moebius-poster. «Mellom bakkar og berg...» – full Cosey-fortegnelse. Freddy Milton-intervju. «Om den danske seriesituasjonen». Freddy Milton-tegneserie. Leder, TEGN i tiden.

TEGN 3/87 (Kr 29,–)
Will Eisner & Indian Summer-nummeret: «I begynnelsen var storbyen...» – portrett av Will Eisner. Intervju med Will Eisner. Presentasjon av John Kåre Raake og to serier av John Kåre Raake. «Ny giv på superhelter» – rapport. «Rhetorica Norvegica» – 4 artikler på Indian Summer-debatten. «Donald på analysebenken». Leder, TEGN i tiden, nyheter og anmeldelser.

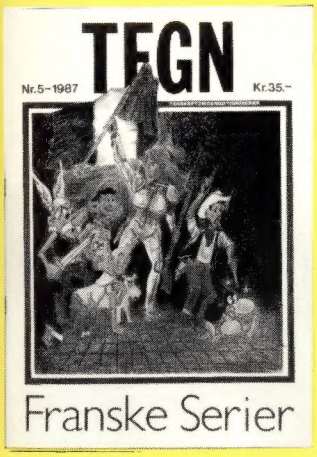

TEGN 5/87 (kr 35,–)
Franske serier-nummeret: Betingelsene for den franske serierevolusjonen (historie). «Asterix er fra Bretagne» (franske minoritetsserier). Intervju med Jean «Moebius» Giraud. «Crisis, what crisis?» (kommentar) av Jón Sveinbjørn Jónsson. «Vindens passasjerer» (analyse). «Linda og Valentin». Kort møte med Tor Bomann-Larsen. Tegneserieutdrag fra Bomanns «Drama i Bayern». «Opera på papir» (Edgar P. Jacops). Midtsideplakat. «TEGN i tiden» med Forlagsnyheter, (franske) Fraksjoner, Reaksjoner og Kollisjoner. Wolinski-serie, leder og anmeldelser.

TEGN 6/87 (kr 35,–)
Utstilling & F'Murr-nummeret: Stor billed- og kommentar-reportasje på «B.D.»-utstillingen. Intervju med Ullkorns F'Murr. Om Art Spiegelmans «MAUS». «Jødenes polske lidelseshistorie». Stort Bomann-intervju: «Jeg har alltid vært et fremmedelement!» Serie-debutanten Torbjørn Lien og hans serie «Det siste håp». Anmeldelser (største antall til nå). Pusur – en folkefiende? «TEGN i tiden» med Kollisjoner, Reaksjoner og Fraksjoner. Forlagsnyheter og en sterk leder.

Alle TEGN er fortsatt inne på lager. Benytt postgiroblankett og noter hvilke nummer du vil ha – og du får dem hurtig i postkassen.

Kan det være enklere?

Eller fram–tidens TEGN?

Et abonnement koster kr. 130,–
og da får du 4 nummer
av Tegn, rett i postkassa. Fyll ut en postanvisning i dag, og send den til:

TEGN, P.boks 162, 1473 Skårer

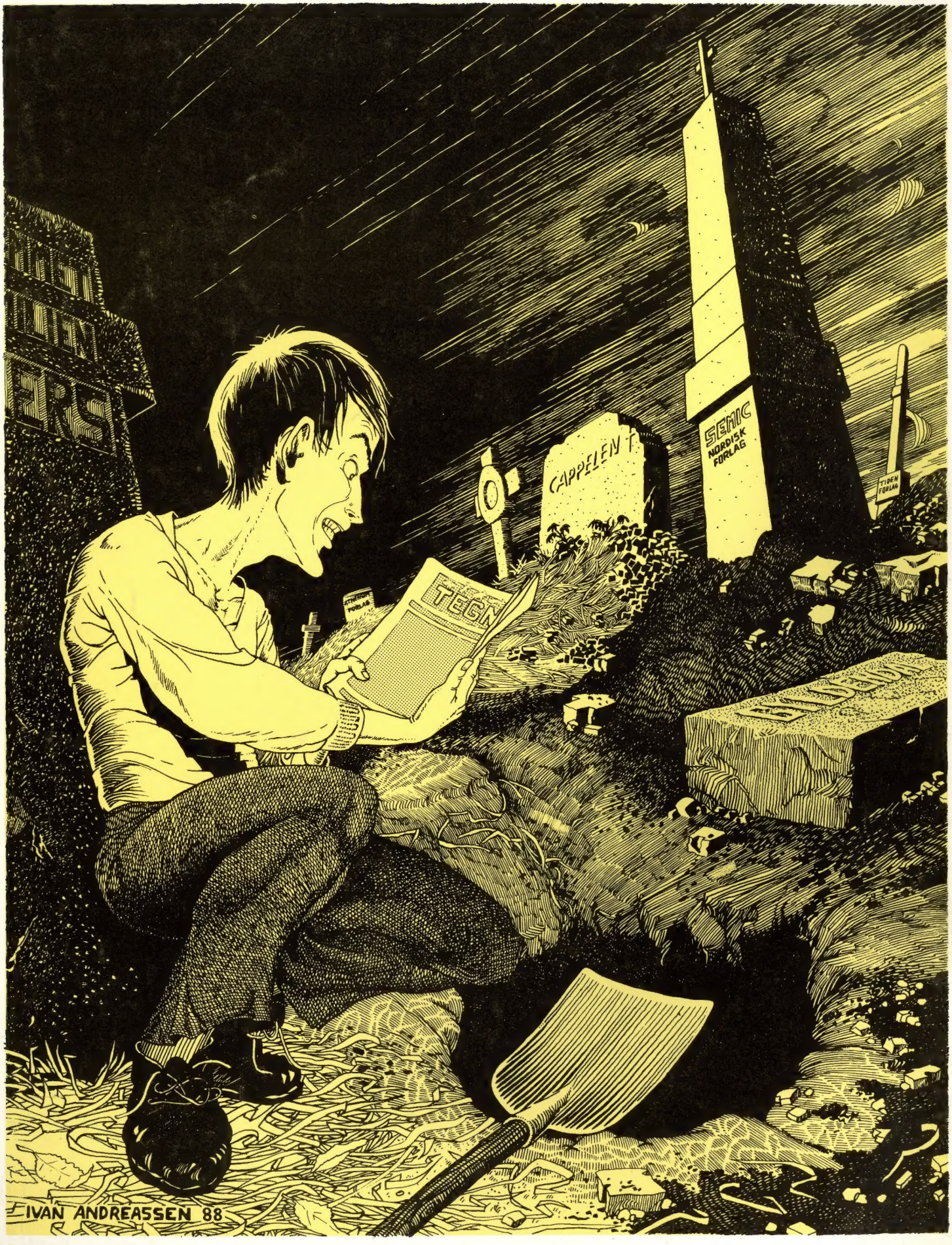
SEMIC
NORDISK FORLAG
TIDEN FORLAG
CAPPELEN
TEGN
IVAN ANDREASSEN 88